

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Adéla Bryndová

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Práce s žáky s odlišným mateřským jazykem v hodinách českého jazyka na 1.
stupni ZŠ

The work with immigrant children in teaching Czech in primary school

Adéla Bryndová

Vedoucí práce: Mgr. Klára Horáčková
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Práce s žáky s odlišným mateřským jazykem v hodinách českého jazyka na 1. stupni ZŠ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 12. dubna 2017

.....

podpis

Děkuji Mgr. Kláře Horáčkové, vedoucí práce, za cenné rady a připomínky k této diplomové práci. Děkuji také za čas, který mi věnovala.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tím, jak probíhá vyučování žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ) na prvním stupni. Skládá se ze dvou částí. Teoretická část práce se věnuje vymezení pojmů, které se týkají žáka s OMJ, působení cizinců v České republice. Dále se práce také zabývá výukou žáka s OMJ na českých školách.

Výzkumná část práce seznamuje s výzkumem, který byl realizován na různých školách. Kvalitativní výzkum byl prováděn na vzorku pěti vybraných žáků s odlišným mateřským jazykem, kteří navštěvují první stupeň různých základních škol. Cílem výzkumu bylo získat informace o vzdělávání žáků, a jak jejich učitelé pracují s jazykovými cíli své výuky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Žák s odlišným mateřským jazykem, migrace, vzdělávání, čeština jako cizí jazyk, inkluze, integrace, pozorování, kazuistika.

ABSTRACT

This thesis is focused on an education of students with different mother language (OMJ) at the first degree of primary school. It's consist of two parts. The terms specified in the theoretical part are related to student OMJ, influence of foreigners in Czech republic. This part is also focused on educating student with OMJ at Czech primary schools. The practical part of thesis describes research which was implemented in various schools. Qualitative part of this research was made on sample of five students with different mother language, who each visits different primary school. The goal of the whole research was the obtain data about education of students and also the way the teachers works with their language goals of teaching.

KEYWORDS

Pupil with a different mother language, migration, education, czech as a foreign language, inclusion, integration, observation, casuistry

Obsah

1	Úvod	10
	Teoretická část	12
2	Terminologie	12
2.1	Žák - cizinec / Žák s odlišným mateřským jazykem	12
2.2	Čeština jako jazyk mateřský	12
2.3	Čeština jako cizí jazyk	13
2.4	Čeština jako druhý jazyk	13
2.5	Bilingvismus	13
2.6	Inkluze	14
2.7	Integrace	14
2.8	Migrace	15
3	Cizinci a jejich migrace v České republice	16
3.1	Historie a současnost migrace	16
3.2	Dělení migrace	18
3.3	Důvody migrace	19
3.4	Migrační politika státu a legislativa	20
4	Žák s odlišným mateřským jazykem a jeho vzdělávání	22
4.1	Právo na vzdělání žáků s odlišným mateřským jazykem	24
4.1.1	Zařazení žáků s odlišným mateřským jazykem do tříd	24
4.2	Financování podpory žáků s OMJ ve vzdělávacím procesu	25
4.3	Charakteristika žáka s OMJ	26
5	Jazykové cíle v plánování výuky	28
6	Shrnutí	29
	Praktická část	30

7	Metodologie výzkumu	30
8	Místo výzkumu	32
8.1	ZŠ a MŠ Sportovní	32
8.2	ZŠ Matematická	33
8.3	ZŠ a MŠ Multikulturní	33
8.4	ZŠ Otevřená	34
9	Výzkumný vzorek žáků s OMJ	35
9.1	Kazuistiky žáků s OMJ	35
9.1.1	Julie	35
9.1.2	Marie	36
9.1.3	Pavel	37
9.1.4	Ela	38
9.1.5	Dáša	38
10	Pozorování	40
10.1	Pátek – Julie	40
	Český jazyk - 2. třída	40
10.2	Středa – Julie	42
	Matematika	42
	Český jazyk	43
	Český jazyk - čtení	44
	Člověk a jeho svět	44
10.3	Úterý – Julie	45
	Český jazyk	45
	Matematika	46
	Český jazyk – čtení	47

10.4	Shrnutí - Julie	49
10.5	Pondělí – Marie	50
	Český jazyk - 2. třída	50
	Matematika	52
	Český jazyk – čtení	53
	Prvouka	54
10.6	Středa – Marie	55
	Český jazyk	55
	Matematika – geometrie	56
	Český jazyk – čtení	58
	Prvouka	60
10.7	Shrnutí - Marie	60
10.8	Pondělí - Pavel	61
	Český jazyk - 4. třída	61
	Matematika	62
	Člověk a jeho svět	63
	Český jazyk	64
10.9	Úterý - Pavel	65
	Matematika	65
	Český jazyk	66
	Člověk a jeho svět	67
	Český jazyk	69
	Matematika	71
10.10	Shrnutí - Pavel	72
10.11	Středa – Ela	73

Český jazyk - 1. třída	73
Člověk a jeho svět	75
Český jazyk	76
Matematika	77
10.12 Čtvrtek – Ela	78
Český jazyk	78
Matematika	79
Český jazyk	81
Člověk a jeho svět	82
10.13 Shrnutí - Ela	83
10.14 Pondělí - Dáša	84
Český jazyk - 2. třída	84
Matematika	86
Český jazyk – čtení	87
Matematika	88
10.15 Úterý - Dáša	89
Český jazyk	89
Český jazyk – čtení	91
Matematika	92
Český jazyk	94
10.16 Shrnutí - Dáša	96
11 Závěr	97
12 Seznam prostudované literatury	100
13 Seznam použité literatury	102
14 Seznam internetových zdrojů	104

1 Úvod

Každý rok přichází do České republiky mnoho cizinců, kteří sem přicházejí za vidinou lepších životních podmínek a za větším množstvím pracovních příležitostí. Dochází zde k soužití různých kultur na jednom území. Roste potřeba začlenit příchozí jedince na kulturní, jazykové a sociální chápání společnosti České republiky. Komunikace je zcela zásadní, proto je důležité, aby byl kladen důraz na správné uchopení a zvládnutí českého jazyka. S dospělými migranty přicházejí i jejich děti, které je potřeba začlenit do českého vzdělávacího systému. Proto by školy a učitelé měli být připraveni na jejich příchod. Téma diplomové práce jsem si vybrala také proto, že příchod dětí cizinců a jejich začleňování do našeho vzdělávacího systému je velmi aktuální.

Tématem diplomové práce je práce s žáky s odlišným mateřským jazykem v hodinách českého jazyka na 1. stupni ZŠ. Důvodem volby tohoto tématu je jeho aktuálnost, neboť se zvyšuje počet žáků s odlišným mateřským jazykem (dále jen OMJ) v českých školách. V dnešní době je zcela běžné, že každá škola má alespoň jednoho žáka s OMJ. Bohužel ne každá škola je na takového žáka připravena. V současné době se školy více zajímají o vzdělávání žáků s OMJ a snaží se získat materiály, které jsou k základní výuce takového žáka zapotřebí.

Teoretická část je rozdělena do tří částí. První kapitola je zaměřena na terminologii, která je důležitá pro mnou zvolené téma. Kdy nejdůležitější je význam a důvody užívání termínu žák s odlišným mateřským jazykem. Druhá kapitola se věnuje tématu migrace. Nejdříve se zabývám historií migrací a postupně se přesuneme do současnosti. Dále se v kapitole zabývám dělením migrace a také důležitým tématem jsou důvody migrace, které jsou pro každého individuální. Třetí kapitola se už věnuje samotnému žákovi s odlišným mateřským jazykem a jeho vzdělávání. Snažím se poukázat na právní legislativu, která je pro vzdělávání žáků s OMJ závazná. Dále je to samotná charakteristika žáka s OMJ.

K tvorbě této části práce bude zapotřebí využití několika odborných zdrojů. Mezi nejzásadnější zdroje patří webové stránky a informační portál pro učitele, který zřizuje organizace META, o.p.s., která se již deset let intenzivně zabývá problematikou

začleňování žáků s OMJ do českého vzdělávacího systému. Ve své práci jsem používala převážně internetové zdroje neboť k danému tématu je většina zdrojů dostupná především v elektronické podobě.

Hlavním cílem mé diplomové práce je získat informace o tom, jak učitelé pracují s žáky s OMJ na prvním stupni. Jako vedlejší cíl jsem si stanovila zjistit, jestli si učitelé stanovují jazykový cíl a jakým způsobem nad ním přemýšlejí.

Pro potřeby praktické části jsem využila metodu zúčastněného pozorování, díky které mohu nejlépe popsat, jak jsou daní žáci s OMJ ve školách vzděláváni.

Teoretická část

Tato část práce se věnuje vysvětlení základní terminologie, migrace v České republice a samotnému žákovi s odlišným mateřským jazykem a jeho vzdělávání. V této části práce se zaměřím především na vzdělávání žáků s OMJ, neboť bude hlavním předmětem praktické části.

2 Terminologie

Tato kapitola obsahuje nejzákladnější vymezení terminologie, která se k problematice vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem váže. Tato kapitola obsahuje celkem sedm termínů, které budou v následujících kapitolách užívány. Termíny jsem seřadila podle důležitosti.

2.1 Žák - cizinec / Žák s odlišným mateřským jazykem

Žák - cizinec je označení pro žáka, jehož rodiče mají jiné občanství než české. Jedná se o žáky, kteří se na naše území nedávno přistěhovali, na našem území pobývají již delší dobu, nebo se zde narodili.¹ Pojem žák - cizinec však není zcela přesné vyjádření, jelikož nevystihuje podstatu problematiky při vzdělávání žáka - cizince. Pro oblast vzdělávání není důležité žákovo občanství, ale právě fakt, že neovládá vyučovací jazyk, či má problém s jeho porozuměním. Proto se používá pojem žák s odlišným mateřským jazykem, který spíše odpovídá pedagogickému hledisku.²

2.2 Čeština jako jazyk mateřský

Mateřský jazyk je takový, který určitá osoba používá a učí se od narození. U nás v České republice se za mateřský jazyk nejčastěji považuje čeština. V odborné literatuře se může

¹ *Metodické doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách* [online]. [cit. 2016-10-4]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/14329/METODICKA-DOPORUCENI-K-ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCU-DO-VYUKY-V-CESKYCH-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

² *Žáci s OMJ* [online]. [cit. 2016-09-24]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-bezne-tride-aneb-pedagogika/zaci-s-omj>

objevit označení *první jazykový kód*, L1 (*first language*) a nese označený *rodný* nebo *výchozí jazyk*. S tímto jazykem jsme se setkávali již od mala, jeho učení byl dlouhodobý proces.³

2.3 Čeština jako cizí jazyk

Pod označením cizí jazyk si můžeme představit jazyk, který není pro danou osobu jazykem mateřským. Cizí jazyky se učíme především pro komunikaci se širším světem, ale také třeba pro zábavu. Internetový portál inkluзивniskola.cz uvádí, že češtinu jako cizí jazyk je možno chápat následovně. Češtinu jako cizí jazyk můžeme chápat jako studium češtiny v prostředí, kde čeština nefunguje jako komunikační jazyk pro každodenní komunikaci. Dále lze češtinu jako cizí jazyk chápat tak, že jde o odbornou přípravu pro výuku češtiny jako cílového jazyka.⁴

2.4 Čeština jako druhý jazyk

Pojem druhý jazyk je zamýšlen jako akademický jazyk, ve kterém se člověk vzdělává, případně v něm musí denně komunikovat. Tento jazyk musíme přijmout, mluvit v něm a hlavně mu rozumět.⁵ V tomto případě se čeština stává druhým jazykem a plní velmi významnou komunikační roli.⁶

2.5 Bilingvismus

V případě bilingvismu se jedná se o jazykovou dvojjazyčnost jedince, což lze chápat jako dokonalé používání dvou jazyků. Většinou jde o jazyk mateřský spolu s jazykem druhým.

³ *Čeština jako druhý jazyk* [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.inkluзивniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/cestina-jako-druhy-jazyk-cjdj>

⁴ *Čeština jako druhý jazyk* [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.inkluзивniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/cestina-jako-druhy-jazyk-cjdj>

⁵ *Čeština jako cizí jazyk versus čeština jako druhý jazyk-co je správně?* [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.cizinci.nidv.cz/cestina-jako-cizi-jazyk-versus-cestina-jako-druhy-jazyk-spravne>

⁶ *K problematice češtiny jako cílového jazyka* [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: http://inkluзивniskola.cz/sites/default/files/uploaded/cest_pro_ciz_final.pdf

Někdy lze i jazyk druhý zaměnit za jazyk mateřský.⁷ Ve vzdělávacím procesu hovoříme o bilingvních žácích, kteří jsou často bilingvní díky rodičům, z nichž každý hovoří jiným jazykem a jejich dítě tedy užívá oba jejich jazyky v každodenní komunikaci.

2.6 Inkluze

Inkluze je ve školské praxi chápána jako způsob vzdělávání, kdy je žák začleněn na počátku povinné školní docházky do hlavního vzdělávacího procesu.⁸ Inkluze začleňuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.⁹

Průcha hovoří o inkluzivním vzdělávání, jehož podstatou je „...*změna pohledu na selhávání vzdělávacího systému v případě konkrétního dítěte.*” V inkluzivním vzdělávání je každé dítě jedinečné a je nutné reagovat na jeho potřeby. Běžné školy vzdělávají všechny žáky bez rozdílu.¹⁰

2.7 Integrace

Termín integrace lze vyložit jako začleňování ve vyšší celek, zaměřuje se především na způsob školního vzdělávání žáků, kdy se žák s nějakým znevýhodněním začleňuje do běžné výuky.¹¹

Kolektiv autorů z neziskové organizace META uvádí, že v inkluzi by měly být vzdělávací potřeby žáků s OMJ efektivně vyrovnávány.¹²

⁷ KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., v SPN vyd. 2. rozš. a dopl. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-272-5, str. 66.

⁸ JANIŠ, K. a LOUDOVÁ, I. *Frekventované pojmy z oblasti teorie výchovy: (slovník)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-124-2. str. 33.

⁹ PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5232-7. str.36.

¹⁰ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

¹¹ JANIŠ, K. a LOUDOVÁ, I. *Frekventované pojmy z oblasti teorie výchovy: (slovník)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-124-2. str. 42.

¹² RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 14.

2.8 Migrace

Termínem migrace se dá označit proces stěhování populace na základě různých příčin. Mezi příčiny se dá zařadit například změna bydliště na základě nového partnerského vztahu, kvůli pracovní příležitosti, politickému přesvědčení či nebezpečí v zemi původu. S migrací úzce souvisí pojmy *imigrace* – přistěhování a *emigrace* – vystěhování.¹³

¹³ JANIŠ, K. a LOUDOVÁ, I. *Frekvencované pojmy z oblasti teorie výchovy: (slovník)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-124-2. str. 42.

3 Cizinci a jejich migrace v České republice

Tato kapitola je rozdělena do pěti podkapitol. Každá podkapitola se věnuje důležitému tématu v této oblasti. Jedná se o teoretické objasnění historie a vývoje migrace, rozdělení migrace dle různých aspektů. Dále potom výčtu zákonů, které jsou důležité, pokud zde chtějí cizinci trvale pobývat.

O migraci se hovoří jako o celosvětově rozšířeném a přirozeném sociálním jevu, na základě toho můžeme tvrdit, že „*migrace byla, je a bude přirozenou součástí lidského života*“.¹⁴ Internetový portál Czechkid definuje migraci jako geografický pobyt jednotlivců nebo skupiny lidí.¹⁵

Průcha migraci vysvětluje jako „...*přesídlování lidí uvnitř jedné země nebo do jiné země z důvodů ekonomických, politických aj.*“¹⁶

Migrant je takový člověk, který změni své místo pobytu překročením hranic a stráví v novém místě déle než jeden rok.¹⁷ Cizinec je podle definice ministerstva vnitra ten, kdo je fyzická osoba a není občanem České republiky.¹⁸

3.1 Historie a současnost migrace

Eva Hájková ve své knize uvádí, že České země dříve nebyly pro cizince z hospodářského hlediska lákavé, působily spíše jako země tranzitní. První zmínku o migraci najdeme v roce 1918, nazývá se návratová migrace, čímž se rozumí doba, kdy se do České republiky vraceli Češi a Slováci.¹⁹ Rok 1989 měl pro Českou republiku dva významy ohledně migrace, nejdříve konec vlády komunistické strany, což znamenalo, že naše vlast

¹⁴ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 6.

¹⁵ *Kde se berou cizinci* [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1090.html>

¹⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

¹⁷ *O migraci* [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

¹⁸ Terminologický slovník [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

¹⁹ HÁJKOVÁ, E. HÁJKOVÁ, E. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7, str. 8.

se stala pro migranty přístupná a s touto změnou přišla řada změn v našem školském systému.²⁰ Bylo důležité si uvědomit, že cizinci, kteří se vzdělávají na našem území, mají mateřský jazyk jiný, a tudíž je pro ně vzdělávací jazyk jazykem druhým.²¹

Do té doby byla naše zkušenost s migrací ovlivněna více než čtyřiceti lety téměř naprosté izolace, kdy bylo do lidských myslí vštěpováno, že emigrant je považován za zrádce a nepřítele společnosti.²²

V současné době se tento postoj změnil, tato změna se dá pozorovat v rostoucím počtu, který potvrzuje obrázek 1, Česká republika se postupem času stává zemí cílovou. Nyní si česká společnost zvyká na fakt, že žít za hranicemi svého státu není nic špatného.²³ Toto tvrzení potvrzuje statistika, ve které ministerstvo vnitra poskytlo veřejnosti data o migraci. Tato statistika uvádí, že k datu 30.6.2015 bylo na území České republiky evidováno 458 229 cizinců, což je 4,3% celkové populace, z toho na území České republiky 255 556 žije trvale a 202 673 přechodně. Mezi migranty patří převážně přistěhovalci z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Ruska, Německa a Polska.²⁴ Složení migrantů a jejich jazyková bariéra má velký vliv na způsob výuky českého jazyka. Lze se domnívat, že tato jazyková různorodost má dopad na koncepci jazykových kurzů češtiny.²⁵

²⁰ *O migraci* [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

²¹ HÁJKOVÁ, E. HÁJKOVÁ, E. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7, str. 17.

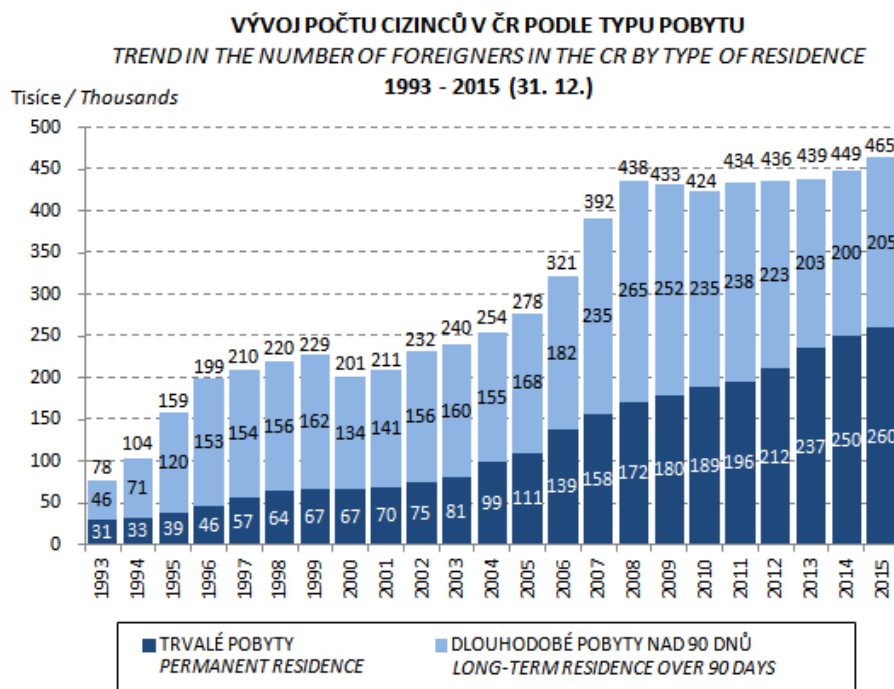
²² RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 6.

²³ *O migraci* [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

²⁴ *Základní data k migraci v ČR k datu 30.6.2015*. [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

²⁵ HÁJKOVÁ, E. HÁJKOVÁ, E. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7, str. 12.

Obrázek 1 Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

3.2 Dělení migrace

Migrace, tedy stěhování či přemísťování obyvatel daného území na jiné území na základně různých příčin. Migraci lze dělit podle různých kritérií. Společnost META na svém portálu inkluzivniskola.cz uveřejňuje několik kritérií pro dělení. Lze říci, že tato kritéria se používají jako celostátní. Mezi základní kritéria patří dělení podle směru migrace – emigrace a imigrace. Emigrace znamená pohyb z území pryč a naopak imigrace znamená pohyb směrem dovnitř. Jinak řečeno jde o vystěhování a přistěhování.²⁶

Kritérium dělení podle území, na kterém migrace probíhá – migrace vnitřní a mezinárodní. Migrace vnitřní se odehrává v rámci jednoho politického – územního celku. Migrace mezinárodní se liší v tom, že k ní dochází při překračování hranic politického – územního

²⁶ O migraci [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

celku.²⁷

Kritérium dělení na dobrovolnou a nucenou migraci. Nucená migrace je taková, kdy člověk nemá jinou možnost volby než odejít. Mezi takové důvody mohou patřit přírodní katastrofy, válečné nebo náboženské konflikty. Dobrovolná migrace je naopak taková, kdy se člověk řídí výhodami, které mu daná země nabízí.²⁸

Z výše uvedenými kritérii souhlasí kolektiv odborníků ze sekce Varianty (organizace Člověk v tísni) a přidává několik dalších kritérií. Kritérium dělení podle příčiny, které poté přechází v důvody migrace. Mezi tyto aspekty se řadí ekonomické, sociální, politické, ekologické a demografické příčiny.²⁹

Kritérium dělení podle času, tedy na krátkodobou migraci, kam patří studium, rekreační pobyty či pracovní pobyty, a na dlouhodobou migraci.

Dále kritérium dělení na legální a nelegální migraci. Legální migrace je opatřena cizineckým zákonem, kdy tento zákon dělí cizince na dvě skupiny. První skupina jsou občané Evropské unie a jejich rodinní příslušníci a do druhé skupiny patří cizinci třetích zemí. Nelegální migrace označuje nepovolený pobyt osob na cizím území.³⁰

3.3 Důvody migrace

Proč vůbec lidé opouštějí svoje domovy? Nejčastější odpověď, které se nám dostává, je pro lepší život. Pod tímto tvrzením si ovšem každý představí něco jiného. Jaké jsou tedy pravé důvody, které vedou člověka ke ztrátě jistot, které ve svém domácím prostředí považuje za samozřejmé?³¹

Důvody, které vedou k migraci, mohou být různé. Každý člověk má svůj důvod, pro

²⁷ O migraci [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

²⁸ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 7.

²⁹ Varianty s kol. *Dokážu to pochopit? Výukový materiál pro multikulturní výchovu*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, 2007, 180 s. ISBN 978-80-86961-40-8, str. 99.

³⁰ Varianty s kol. *Dokážu to pochopit? Výukový materiál pro multikulturní výchovu*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, 2007, 180 s. ISBN 978-80-86961-40-8, str. 99-102.

³¹ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 6.

opuštění svého domova. Mezi nejčastější důvody patří ekonomické a pracovní.³² S tímto tvrzením souhlasí i společnost Varianty, která ve své příručce *Dovedu to pochopit?* k výše zmíněným důvodům přidává sociální, politické, ekologické, náboženské a demografické.³³ Podobné důvody uvádí i Jan Průcha, který ve své publikaci uvádí, že lidé přicházejí buď dobrovolně za prací a studiem nebo prchají kvůli ekonomickým a politickým důvodům. Všechny uvedené důvody vedou k opuštění domova mnoha migrantů a s nimi odcházejí i jejich rodiny.³⁴ Lze tvrdit, že s příchodem celé rodiny migrantů narůstá počet žáků – cizinců, což zvětšuje požadavky na jejich vzdělávání.³⁵

3.4 Migrační politika státu a legislativa

Migrační politika rozhoduje o tom, jak bude vypadat život cizinců v cizí zemi. Legislativa určuje podmínky, za kterých může cizinec žít na daném území. Koncepce integrace cizinců na území ČR³⁶ určuje, jak má stát přistupovat k cizincům již žijícím na území České republiky, také je tato koncepce považována za jeden z nejdůležitějších dokumentů. Tato koncepce je závazný vládní dokument vytyčující základní principy integrace cizinců.³⁷ Lze říci, že hlavní idea této koncepce je poskytnutí státům EU návod, jak formulovat národní integrační strategii.

Mezi základní předpoklady k úspěšné integraci patří znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti a dobré vzájemné vztahy s majoritní společností.

META na svém portálu uveřejňuje legislativní rámec. Tento rámec obsahuje zákony, které

³² *O migraci* [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozci/o-migraci>

³³ Varianty s kol. *Dokážu to pochopit? Výchovný materiál pro multikulturní výchovu*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, 2007, 180 s. ISBN 978-80-86961-40-8, str. 84.

³⁴ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2, str. 74.

³⁵ ŠINDELÁŘOVÁ, J., ŠKODOVÁ, S. *Metodika práce žáků – cizinců v základní škole*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-559-9, str. 2.

³⁶ dostupné zde:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/25571/Priloha_c_2_Aktualizovana_Koncepce_integrace_cizincu_ve_vzajemnem_respektu_a_Postup_pri_realizaci_aktualizovane_Koncepce_integrace_cizincu_v_roce_2016.pdf

³⁷ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 9.

se týkají pobytu a vzdělávání:

- mezinárodní úmluvy podle článku 10 Ústavy České republiky
- listina základních práv a svobod
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců
- Zákon č. 325/2003 Sb., o azylu
- Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon.³⁸

Lukáš Radostný a kolektiv ve své knize uvádějí základní typy cizinců z hlediska cizinecké legislativy:

- „ *občané EU a jejich rodinní příslušníci (včetně občanů států Evropského hospodářského prostoru, tj. Lichtenštejnsko, Norsko, Island a Švýcarsko),*
- *Občané třetích zemí (země mimo prostor EU). ”*³⁹

S tímto rozdělením pracuje i Eva Hájková a ve své knize ho doplňuje o třetí typ

- *azylanti.*⁴⁰

Žáci s OMJ, kteří jsou dětmi občanů EU, mají nárok na bezplatné kurzy českého jazyka v rozsahu nejméně 70 hodin.⁴¹ Oproti tomu žáci s OMJ jejichž rodiče jsou občané třetích zemí, tuto možnost donedávna neměli.⁴² Změna nastala v roce 2011, kdy vešla v platnost vyhláška č.147. Nyní mají nárok na jazykovou přípravu i žáci ze třetích zemí společně s žáky azylanty.⁴³

³⁸ *Legislativní rámec* [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: [//www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/zakladni-legislativni-ramec](http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/zakladni-legislativni-ramec).

³⁹ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 68.

⁴⁰ HÁJKOVÁ, E. HÁJKOVÁ, E. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7, str. 8.

⁴¹ ŠINDELÁŘOVÁ, J., ŠKODOVÁ, S. *Metodika práce žáků – cizinců v základní škole*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-559-9, str. 26.

⁴² HÁJKOVÁ, E. HÁJKOVÁ, E. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7, str. 15.

⁴³ ŠINDELÁŘOVÁ, J., ŠKODOVÁ, S. *Metodika práce žáků – cizinců v základní škole*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-559-9, str. 26.

4 Žák s odlišným mateřským jazykem a jeho vzdělávání

V této kapitole nalezneme základní informace týkající se vzdělávání žáka s OMJ a veškeré potřebné informace, které jsou zapotřebí vědět při nástupu takového žáka do základní školy. Dále jsou zde uvedena práva a povinnosti vzdělávání žáka s OMJ. Pro vzdělávání žáků s OMJ je důležitý školský zákon a úmluva o právech dítěte.

Žáci s OMJ jsou oproti českým žákům znevýhodněni neznalostí vyučovacího jazyka, což může také vést k omezení jejich možností rozvoje.⁴⁴ Při příchodu do školy je důležitá integrace žáka, kolektiv autorů z organizace META ve své publikaci vysvětluje, že „integrace cizinců je citlivou záležitostí a začíná právě již ve školách, kde se rozhodne, jaký vztah si k české společnosti na základě svých školních zkušeností současná mladá generace cizinců vytvoří.“⁴⁵ Dá se tedy tvrdit, že to, jak u žáka proběhne integrace, se promítne v jeho dalších životních etapách. Musíme také zajistit, aby vzdělávací systém byl přizpůsoben žákům s OMJ, což není tak jednoduché.

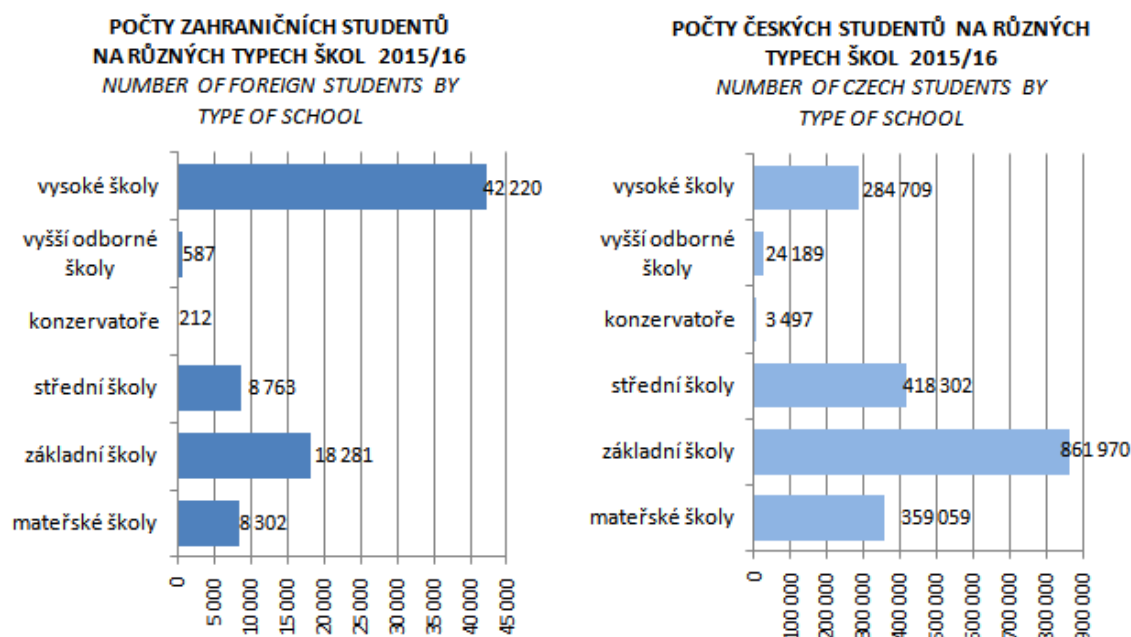
Kolik žáků s OMJ se v České republice vzdělává? Na tuto otázku odpovídá obrázek 2, kde je vidět kolik cizinců navštěvuje různé typy škol na území České republiky v porovnání s českými studenty. Podrobnější informace o situaci na školách poskytuje tematická zpráva České školní inspekce *Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem*, která byla zveřejněna v roce 2014, se uvádí, že základní školy v České republice navštěvuje 20 100 žáků s OMJ, což je o 3 623 žáků více, než v tabulce od Českého statistického úřadu.⁴⁶

⁴⁴ Kolektiv autorů META, *Vzdělávání a začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem* [online]. 2014, s.44. [cit.2017_01-24]. Dostupné z : http://www.meta-ops.cz/sites/default/files/pp_blok_web_final_0.pdf

⁴⁵ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 10.

⁴⁶ *Tematická zpráva, Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem* [online][cit.2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/html/TZ2014-15-07/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1>

Obrázek 2 Počty zahraničních i českých studentů

Zdroj: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani

Na základě prostudovaného materiálu, lze říci, že vzdělávání žáků s OMJ je v České republice považováno za problematiku, která je dlouhodobě přehlížena a podceňována. Školy jsou nuceny se s touto zkušeností vypořádat bez metodické i finanční podpory ze strany státu.⁴⁷ Ze své vlastní zkušenosti toto tvrzení mohu potvrdit. Po dobu svého studia jsem si výrazné práce s žáky s OMJ nevšimla. Většina učitelů neví, jak má s žáky s OMJ pracovat.

Česká školní inspekce provedla analýzu, která se zabývala vzděláváním žáků s OMJ, tato analýza proběhla v období školního roku 2014/2015. Ze závěru tematické zprávy vyplývá, že v České republice je 20 100 žáků s OMJ, což je více než uvádí obrázek 2. Z tohoto počtu žáků je 22,4% žáků s odlišným mateřským jazykem potřebuje jazykovou podporu. Ředitelé škol uvádějí, že tato jazyková podpora je převážně zajišťována ze strany pedagoga a to buď jako individuální nebo skupinová pomoc, neboť chybí finanční prostředky a metodické materiály, které by zajišťovaly větší a dokonalejší jazykovou podporu.⁴⁸

⁴⁷ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 10.

⁴⁸ *Tematická zpráva, Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem* [online][cit.2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/html/TZ2014-15-07/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1>

4.1 Právo na vzdělání žáků s odlišným mateřským jazykem

Každý žák, ať už je to český žák nebo žák s OMJ, má právo na vzdělání. Vzdělávání žáků s OMJ probíhá podle zákona č. 561/2004 Sb.⁴⁹ Na žáky s OMJ se stejně jako na české žáky vztahuje povinná školní docházka.⁵⁰ To potvrzuje školský zákon⁵¹, ve kterém je uvedena délka povinné školní docházky činící 9 let a také, že povinnost se vztahuje na občany České republiky, občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na našem území pobývají déle než 90 dní, dále na obyvatele třetích zemí, kteří na našem území působí déle než 90 dní a také na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany.⁵² S tím souzní i Úmluva o právech dítěte, která ve svém článku 28 říká, že všechny děti mají právo na základní vzdělání a uvádí, že by toto vzdělání mělo být poskytováno zdarma.⁵³

Při nástupu do povinné školní docházky cizinci nemusejí prokazovat legalitu pobytu, tudíž žáci budou přijati do školy, i když nepředloží oprávnění pobytu na našem území.⁵⁴

4.1.1 Zařazení žáků s odlišným mateřským jazykem do tříd

V současné době neexistuje k zařazení žáka s OMJ do určitého ročníku žádný legislativní pokyn. Na stránkách ministerstva školství však existuje dokument, který je určen pro ředitele školy a poskytuje rady při zařazování žáka s OMJ do ročníku. Tento dokument se jmenuje *Metodické doporučení k začleňování žáků – cizinců do výuky v českých základních školách*.⁵⁵ Toto metodické doporučení je začleněno do *Metodiky práce s žáky – cizinci na*

⁴⁹ ŠINDELÁŘOVÁ, J., ŠKODOVÁ, S. *Čeština jako cílový jazyk* [online]. 2013, s. 10. [cit. 2016-09-27]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/cjm_28032014/METODIKA_PRO_DETI_final_po_vsech_korekturach.pdf

⁵⁰ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 10.

⁵¹ *Školský zákon – aktuální znění* [online] [cit.2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/38970?highlightWords=%C5%A1kolsk%C3%BD+z%C3%A1kon>

⁵² *Diskriminace do školy nepatří!* [online][cit.2016-09-27]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/diskriminace_do_skoly_nepatri_cesky.pdf

⁵³ *Diskriminace do školy nepatří!* [online][cit.2016-09-27]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/diskriminace_do_skoly_nepatri_cesky.pdf

⁵⁴ *Metodické doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách* [online]. [cit.2016-10-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/14329/METODICKA-DOPORUCENI-K-ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINC-U-DO-VYUKY-V-CESKYCH-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

⁵⁵ Viz <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicke-doporuceni-reditelum-skol-vyukacizincu?highlightWords=Doporu%C4%8Den%C3%AD+pro+%C5%99editele+%C5%A1kol>.

základních školách, kterou napsaly Jaromíra Šindelářová a Svatava Škodová.⁵⁶ Jedná se o třetí odbornou část této metodické příručky, která vychází z metodického listu vydaného roku 2002/2003. Odborný článek nám poskytuje šestnáct bodů, které se dají považovat za tipy, které se týkají důležitých momentů při zařazování žáka do třídy.⁵⁷

Můžeme tvrdit, že zařazení žáka s OMJ do ročníku je jeden z nejdůležitějších pedagogických momentů, protože se správným či špatným zařazením se dá ovlivnit úspěšnost žáka ve škole i jeho budoucnost.⁵⁸ Věk dítěte, mateřský jazyk a aktuální řečové dovednosti jsou hlavními kritérii pro vhodné zařazení žáka s OMJ do vhodného ročníku, buď do ročníku, do kterého patří dle věku nebo maximálně o rok níže, než kam by žák chodil.⁵⁹ Některé školy také přihlížejí na své možnosti a na možnosti pedagogických pracovníků, což poukazuje na snahu o kvalitní vzdělávání.⁶⁰

4.2 Financování podpory žáků s OMJ ve vzdělávacím procesu

Škola dostává finanční prostředky na všechny žáky včetně cizinců, což však není dostačující. Výše příspěvků, se kterými škola hospodáří, se odvíjejí od počtu žáků ve škole. Výše příspěvku je stále stejná. Žák s OMJ potřebuje specifické pomůcky, jako například materiály pro zajištění výuky češtiny jako cizího jazyka, na které nejsou finance.

61

Kde tedy vzít více peněz, které jsou potřeba k nakoupení potřebných materiálů? Škola může požádat o finanční příspěvek z dotačních a rozvojových programů, které nabízí ministerstvo školství. Mezi tyto programy se řadí například Dotační program MŠMT na

⁵⁶ *Metodika práce s žáky-cizinci na základních školách* [online]. [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodika-prace-s-zaky-cizinci-na-zakladnich-skolach>

⁵⁷ *Metodiky práce s žáky-cizinci* [online]. [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://inkluzivniskola.cz/content/metodiky-prace-s-cizinci>

⁵⁸ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2, str. 82.

⁵⁹ HÁJKOVÁ, E. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7, str. 63

⁶⁰ KOSTELECKÁ, Y. a kolektiv *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-630-7, str. 57

⁶¹ RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 22.

podporu aktivit v oblasti integrace cizinců, program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy aj.⁶² Bohužel se ukazuje, že o rozvojové programy žádají pouze někteří ředitelé škol, důvodem může být, že někteří ředitelé nejsou dostatečně informováni nebo je to pro ně velká administrativní zátěž.⁶³

Na závěr bych ráda zmínila, že ředitelé a učitelé, se kterými jsem dosud hovořila, shledávají systém financování podpory vzdělávání žáků s OMJ zcela neflexibilním, protože o dotační a rozvojové programy lze žádat pouze jednou za rok.

Podle novely školského zákona z roku 2016 mají i žáci s OMJ nárok na tzv. podpůrná opatření, která jsou po doporučení školského poradenského pracoviště nároková. Detailní informace k jednotlivým stupňům podpory dobře shrnuje Kristýna Titěrová, odbornice z neziskové organizace META, o.p.s. v dokumentu *Jak je to s novelou školského zákona aneb podpora žáků s OMJ v praxi*⁶⁴.

4.3 Charakteristika žáka s OMJ

Než začne konkrétní výuka žáka s OMJ, je důležité, aby si každý učitel uvědomil, že vyučovací jazyk je pro žáka s OMJ jazyk druhý, což znamená, že takový žák se tento jazyk učí a zároveň se v tomto jazyce i vzdělává.⁶⁵ Zde vidím závažný problém, který se týká učebních materiálů, kterých je nedostatek, a učitelé nemají záchytný bod při vyučování žáků cizinců. Mezi další faktory, které je důležité si uvědomit, patří fakt, že český jazyk, je pro žáka s OMJ jazykem druhým.⁶⁶

Každý pedagog by si měl před začátkem prvotní výuky žáka s OMJ zjistit určité

⁶² RADOSTNÝ, L. a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 22.

⁶³ Kolektiv autorů META, *Vzdělávání a začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem* [online]. 2014, s.44. [cit.2017_01-24]. Dostupné z : http://www.meta-ops.cz/sites/default/files/pp_blok_web_final_0.pdf

⁶⁴ dostupné zde:

http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/novela_skolskeho_zakona_aneb_podpora_zomj_na_zs_v_praxi.pdf

⁶⁵ RADOSTNÝ, L., a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 16..

⁶⁶ *Metodické doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách* [online]. [cit.2016-10-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/14329/METODICKA-DOPORUCENI-K-ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCU-DO-VYUKY-V-CESKYCH-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

informace, které by měl zohlednit. Organizace META na svém portálu inklutivniskola.cz seznam takových důležitých informací nebo spíše oblastí zjišťování uvádí, tudíž učitel by měl o žákovi vědět, jaká je jeho míra znalosti češtiny, jaká je míra odlišnosti jeho mateřského jazyka od českého jazyka, věk žáka s OMJ, ve kterém přišel do České republiky, délka jeho pobytu v ČR, jaké jsou jeho předchozí školní zkušenosti a především úspěchy a v neposlední řadě také jeho předchozí zkušenosti ve vzdělávacím systému.⁶⁷

Nelze zapomenout na to, že ve stejné době, kdy se žák s OMJ musí naučit nový jazyk, přicházejí i jiné nové věci, které jsou pro něj důležité. V publikaci *Žáci s odlišným mateřským jazykem* najdeme výčet těchto nových věcí, se kterými se žák setkává, a to například zapojení do výuky, zvládání učiva prostřednictvím nového jazyka, získávání odpovídajících sociálních dovedností, osvojování si kulturně podmíněných společenských norem, hledání svého místa v novém prostředí a vyrovnávání mezery ve vzdělávání způsobené změnou vzdělávacího systému.⁶⁸

⁶⁷ *Žáci s OMJ* [online]. [cit. 2016-09-24]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-bezne-tride-aneb-pedagogika/zaci-s-omj>

⁶⁸ RADOSTNÝ, L., a kolektiv autorů *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1, str. 16..

5 Jazykové cíle v plánování výuky

Ve škole jsem absolvovala volitelný kurz Vzdělávání žáků cizinců, kde jsem se dozvěděla o principech práce s žáky s OMJ. Nejvíce mě zaujal princip propojení jazyka a obsahu. Organizace META na svém portálu inkluzivniskola.cz objasňuje, že obsah předmětu úzce souvisí s jazykem, který se v průběhu výuky používá. Každý vyučovací předmět má svou specifickou slovní zásobu, kterou učitel i žáci používají a také vlastní jazykové prostředky. Jazyk, který používáme jako učitelé v průběhu vyučování je odborným jazykem a to je fakt, který si ne každý učitel uvědomuje. Žák s OMJ je v neustálém procesu učení se českému jazyku a naučit a osvojit si jazyk na odborné úrovni není jednoduchý úkol. Na důležitosti kladení si jazykových cílů se shodují i zahraniční odborníci, mezi které patří Pauline Gibbons nebo Jim Cummins.⁶⁹ Pauline Gibbons hovoří o odpovědnosti učitele za výuku obsahu, ale také současně jazyka.⁷⁰ Jim Cummins mluví právě o rozvoji jazyka na komunikační a odborné úrovni.⁷¹

V praxi je proto vhodné, když si učitelé formulují vedle obsahového cíle i jazykové cíle. Obsahový cíl si určuje, abychom si ujasnili, jaké znalosti a dovednosti si žáci v daném předmětu a vyučovací hodině osvojí. Jazykovým cílem si určíme, jaká konkrétní slova, fráze a jazykové prostředky bude žák potřebovat či používat.⁷²

Uvádím zde příklad z praxe pro konkrétní představu. Tématem hodiny byla hospodářská zvířata. Obsahový cíl formulovala paní učitelka jako: *Žák se seznámí s pojmem hospodářská zvířata. Žák podle obrázků poznává hospodářská zvířata. Žák dokáže přiřadit správné mládě daného zvířete.*

Jazykové cíle formulovala takto: *Žák rozumí významu pojmů - hospodářské zvíře, chovat, mládě a jednotlivá zvířata. Žák nad tématem komunikuje se spolužákem v lavici. Žák klade otázky spolužákům.*

⁶⁹ *Propojení výuky obsahu a jazyka* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogika-aneb-cizinec-v-tride/propojeni-vyuky-obsahu-jazyka>

⁷⁰ GIBBONS, Pauline. *Scaffolding language, scaffolding learning: teaching second language learners in the mainstream classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann, c2002, ix, 165 p. ISBN 03-250-0366-1.

⁷¹ CUMMINS, Jim. *Language, power, and pedagogy: bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters, 2000. Bilingual education and bilingualism, 23. ISBN 18-535-9473-3.

⁷² *Propojení výuky obsahu a jazyka* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogika-aneb-cizinec-v-tride/propojeni-vyuky-obsahu-jazyka>

6 Shrnutí

Na závěr teoretické části mé diplomové práce bych ráda uvedla shrnutí a hlavní myšlenky.

V teoretické části jsem vypracovala základní používanou terminologii. Především bylo důležité vysvětlení pojmu žák - cizinec a důvody užívání pojmu žák s odlišným mateřským jazykem, a to právě fakt, že žák nerozumí vyučovacímu jazyku a tím je ve výuce znevýhodněn. Dále bylo nutné popsat významy termínu jako například Čeština jazyk mateřský, druhý či cizí, tyto termíny jsou v pedagogické praxi často směřovány a jejich význam tedy není zcela zřejmý všem učitelům. V neposlední řadě bylo nutné hovořit o pojmech jako integrace, inkluze, bilingvismus či velmi důležitém souvisejícím pojmu migrace.

Problematika migrace byla pro mě natolik důležitá, že jsem jí věnovala další kapitulu své práce. Zaměřila jsem se na cizince a jejich migraci v České republice. Popsala jsem také hlavní důvody migrace a také historický kontext. Dále pak kritéria migrace. Zmínila jsem i současný stav legislativního rámce k dané problematice, který je nezbytně nutný znát.

V další kapitole jsem se zabývala již přímo žákem s OMJ, kde jsem se dotkla práva na vzdělání a pak již konkrétně zařazování žáků s OMJ. Popsala jsem též možnosti finanční podpory škol ve vzdělávání žáků s OMJ, to znamená dotační a rozvojové programy, které vyhlašuje MŠMT. Důležitou poznámkou týkající se financování bylo, že se nejedná v našem případě o příliš flexibilní a pro školy vhodně nastavený systém a že finanční podpora škol v této oblasti není samozřejmá, školy si o dané finance musí žádat a to je pro mnohé velmi administrativně a časově náročné. V neposlední řadě zmiňuji charakteristiku žáka s odlišným mateřským jazykem.

Poslední kapitola je věnována tématu, se kterým velmi intenzivně pracuji v části praktické, a tedy jazykové cíle v plánování výuky, které se účastní žáci s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka. Vysvětlila jsem rozdíl mezi obsahovými a jazykovými cíli a nutnost jejich formulování při plánování výuky.

Praktická část

V teoretické části diplomové práce byly uvedeny informace týkající se migrace, žáků s odlišným mateřským jazykem a jejich vzděláváním atd. Tyto základní pojmy jsou v této práci použity.

Záměrem praktické části mé práce je poskytnout hlubší pohled na výuku konkrétních žáků s odlišným mateřským jazykem na základních školách. Cílem výzkumu je zjistit, jak vypadá výuka žáků s OMJ. Dále také, jestli si učitelé formulují jazykové cíle a zda je v hodinách dokážou naplnit. Zda jim to může usnadnit plánování výuky.

Jako východisko pro zjištění daného cíle jsou následující výzkumné otázky:

Jak probíhá vyučování žáků s odlišným jazykem?

Jak učitelé v hodinách stanovují jazykové cíle?

7 Metodologie výzkumu

Pro celkové pojetí výzkumu jsem zvolila mnohočetnou případovou studii, která je velmi vhodná k podrobnému zkoumání několika případů. Jedná se o metodu kvalitativního výzkumu, u které je základem sběr skutečných dat, které se vztahují ke konkrétnímu případu. Výhodou je získání velkého množství dat, a také informací a možnost zaměřit se na respondenta samostatně. Tato případová studie zahrnuje detailní popis vyučovacích hodin a zpracované kazuistiky sledovaných žáků.⁷³

Výzkumné metody jsme si zvolila dvě. Pro kazuistiku jsem zvolila metodu rozhovoru, protože poskytnuté informace jsou osobního charakteru. Rozhovor jsem vždy vedla s třídním učitelem a posléze s žákem. Tato metoda mi umožnila získat informace o sledovaném žákovi ještě předtím, než jsem se s ním setkala. Za pomoci rozhovoru jsem také mohla s učiteli probírat stanovené jazykové cíle.

Jako druhou výzkumnou metodu jsem si zvolila zúčastněné pozorování vyučovacích

⁷³ ŠVARÍČEK, R., ŠEDOVI, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6

hodin. Účelem pozorování bylo získat informace o práci v hodině a také je zprostředkovat čtenáři. Důvodem výběru zúčastněného pozorování bylo to, že žáky mohu sledovat přímo v prostředí, kde se vyučování odehrává.

Při pozorování jsem sledovala výuku a komunikaci učitele s žákem s odlišným mateřským jazykem. Také jsem pozorovala, zda učitel dodržuje své předem stanovené jazykové cíle. Zúčastněné pozorování jsem si zaznamenávala do sledovacích archů, které jsem si sama vytvořila podle vzoru několika jiných záznamových archů, které jsme používali při hospitacích v rámci pedagogických praxí. Ukázka mého záznamového archu je v příloze.

Pozorování bylo původně plánováno především v hodinách českého jazyka, jak také vyplývá z názvu celé diplomové práce. V průběhu realizace výzkumu jsem ale došla k rozhodnutí, že budu pozorování realizovat i v dalších hodinách, jako je matematika nebo prvouka. K tomuto řešení jsem přistoupila především proto, že mě zajímalo, jak učitelé pracují s jazykovými cíli v těchto hodinách.

V praktické části své práce uvádím podrobný popis jednotlivých pozorování a také průběh a okolnosti práce s jazykovými cíli jednotlivých učitelů. Jednotlivé případy, tedy informace týkající se jednotlivých žáků pak vždy souhrnně shrnuji a v závěru praktické části uvádím pomyslné desatero doporučení pro (nejen mou) další pedagogickou práci.

8 Místo výzkumu

Výzkum byl prováděn na čtyřech školách. Dvě školy se nacházejí v malém městě. Další dvě školy jsou v hlavním městě. Záměrně jsem si vybrala různé typy škol, které se nachází v jiném kraji, abych mohla také porovnat vzdělání žáků s OMJ v těchto místech. Všechny dané školy mi umožnily provádět kvalitativní výzkum v takovém rozsahu, v jakém jsem si sama předem stanovila. Ve čtyřech podkapitolách popíšu bližší informace o školách a jejich přístupu k žákům s OMJ. Pro jednotlivé školy jsem zvolila vlastní označení, aby byla zajištěna jejich anonymita.

8.1 ZŠ a MŠ Sportovní

Základní škola Sportovní má téměř 600 žáků, z toho jsou dva žáci s OMJ. Jeden navštěvuje druhý stupeň a druhý první stupeň. Škola nemá žádné speciální jazykové vzdělávání pro žáky s OMJ. Tato škola věnuje větší pozornost sportu. Má plně vybavenou posilovnu a velkou část školních aktivit naplňují různé sportovní aktivity, kterým se věnují žáci společně s učiteli. Tato škola také jako jediná z města podniká školy v přírodě.

Škola nijak nereagovala na příchod žáků s OMJ. Pouze učitelé, kteří přišli do styku s těmito žáky, se metodou pokus – omyl snažili co nejlépe zajistit jejich výuku. Nedá se říci, že by škola měla nějakou koncepci ve vyučování žáků s OMJ. Žák je přiřazen do třídy podle věku. O jeho vzdělávání se stará třídní učitel, který si sám hledá informace o vzdělávání žáků s OMJ. Pokud je to v jeho silách nabídne i svojí pomoc v podobě soukromého doučování zdarma.

Škola se snaží na začátku zprostředkovat rozhovor s rodiči, aby zjistila, jaké jazykové bariéry dítě má. Většinou je odpovědnost na třídním učiteli, který si veškeré informace musí získat sám. Pouze dokumentaci zajistí a poskytne vedení školy. To jestli je žákovi vypracován individuální vzdělávací plán, záleží na doporučení třídního učitele do pedagogicko-psychologické poradny.

O pomůcky se také stará sám třídní učitel. Zajišťuje veškeré pomůcky, které by žák mohl potřebovat. Tyto pomůcky si dotuje buď sám učitel nebo rodiče žáka. Škola žádné pomůcky ve vlastnictví nemá ani je nefinancuje.

8.2 ZŠ Matematická

Na základní školu Matematickou chodí přibližně 800 žáků, z toho tři žáci s odlišným mateřským jazykem navštěvují první stupeň a pět navštěvuje stupeň druhý. Škola nemá žádné speciální jazykové vzdělávání pro žáky s OMJ. V této škole se specializují na výuku matematiky, v rámci tohoto zaměření pořádají různé matematické a vědomostní soutěže.

Při příchodu prvního žáka s OMJ, škola nijak své vzdělávací programy neupravila. Až když následující rok přišli další dva žáci s OMJ, škola zjistila, že by měla nastavit svůj přístup ke vzdělávání a začleňování těchto žáků. Ovšem s touto úpravou nesouhlasili všichni zaměstnanci školy. Proto se učitelé, kterých se to týkalo, rozhodli uzpůsobit výuku daným žákům, ředitel je v této aktivitě podpořil.

Každý žák s OMJ vždy ve druhé třídě dostane doporučení do pedagogicko-psychologické poradny. Záleží na rodičích, zda s tímto doporučením souhlasí, či nikoliv. Zatím se nestalo, aby rodiče doporučení odmítli. Třídní učitelé se snaží žákům pomoci i mimo výuku, a proto se pravidelně schází na doučování, které probíhá ve škole.

Sama škola nemá žádné pomůcky pro žáka s OMJ ve vlastnictví. Ovšem nebrání se nákupu těchto pomůcek a vše potřebné učitelům zakoupí, pokud je na to dostatek financí. Hodně pomůcek si učitelé také vyrábí samostatně – kartičky, obrázky, různá cvičení.

8.3 ZŠ a MŠ Multikulturní

Základní škola Multikulturní má jednu zvláštnost a tou je, že na této škole je vždy pouze jedna paralelní třída. Tudíž je počet žáků relativně malý, chodí sem přibližně 200 žáků. Tuto školu navštěvují převážně žáci romského původu, žáci s OMJ a také žáci s různým handicapem. I přes velkou návštěvnost žáků s OMJ, nemá škola žádné speciální jazykové vzdělávání.

Když žák přijde do školy, je většinou zařazen do nižšího ročníku, než by měl být (v některých případech až o dva roky). Na škole funguje speciální pedagog, který si občas žáky s OMJ z hodiny odvádí a pracuje s nimi samostatně. Škola se snaží žákům s OMJ zajistit i mimoškolní vzdělávání formou různých kroužků a doučování českého jazyka.

Pokud žák s OMJ nemá jiné než jazykové problémy, doporučení do pedagogicko-psychologické poradny nedostane. Těmto žákům v hodinách pomáhá asistentka, která se snaží být každému žákovi nápomocná, vysvětlit mu pokud něčemu nerozumí. Tento přístup zatím na této škole funguje dobře.

Škola podporuje nákup materiálů, které jsou pro žáky s OMJ potřebné. Bohužel se většinou v hodině nepoužívají, neboť na ně není čas. Většinou pomůcky používá speciální pedagog, který je má také u sebe ve své pracovně. Učitelé si potřebné pomůcky vyrábí a snaží se je využívat pro celou třídu.

8.4 ZŠ Otevřená

Základní škola Otevřená je jediná ze škol, které jsem navštívila, školou, která věnuje větší pozornost žákům s OMJ. Počet všech žáků na této škole se pohybuje kolem 800 z toho je asi 100 žáků s odlišným mateřským jazykem. Základní škola je situovaná na okraji Prahy. Tato škola je velmi otevřená rodičům a rodiče považuje za svého partnera, proto také pořádá různé školní akce, kde se toto partnerství projevuje.

Pro žáky s OMJ je zde zřízen kroužek českého jazyka pro cizince, který je pro tyto děti povinný. Tento kroužek vede speciálně proškolený pedagog, který se žákům věnuje a procvičuje s nimi jevy, které jim nejdou. Tento kroužek je jednou týdně a žáci, kteří ho navštěvují, jsou různého věku.

Doporučení do pedagogicko-psychologické poradny je individuální. Rodiče žáků s OMJ o něj většinou nežádají, pokud jim ho ovšem učitel nabídne, neodmítnou ho. Většinou se škola snaží vyjít v tomto ohledu vstříc potřebám žáka. Pokud tedy škola nevidí takové vyšetření jako nutné, zbytečně s ním žáka nezatěžují.

Pomůcek pro žáka s OMJ je na této škole dostatek. Jelikož škola si pravidelně žádá různé finanční dotace a granty, odpadá finanční problém s nákupem pomůcek, který mají jiné školy. Pomůcky se využívají hlavně v kroužku, ale v běžných hodinách ne.

9 Výzkumný vzorek žáků s OMJ

Pro realizaci výzkumu jsem si vybrala pět žáků s OMJ, kteří chodí na první stupeň základních škol. Konkrétně se jednalo o 1., 2. a 5. třídu. Výzkumný vzorek představovali žáci národnosti běloruské, ukrajinské, vietnamské a čínské. Níže uvádím tabulku se základními informacemi o žácích. Jména žáků jsou změněna, aby byla zajištěna jejich anonymita.

Jméno	Věk	Národnost	Třída	Příchod do ČR
Julie	8 let	Běloruská	2. třída	2016
Marie	8 let	Vietnamská	2. třída	2012
Pavel	12 let	Čínská	4. třída	2015
Ela	8 let	Čínská	1. třída	2017
Dáša	8 let	Ukrajinská	2. třída	2014

9.1 Kazuistiky žáků s OMJ

Informace pro sepsání kazuistiky žáků byly především získány z rozhovorů s třídními učitelkami. Jako další podpůrné materiály byly použity dostupné individuální vzdělávací plány, které mi byly poskytnuty, rozhovor s rodiči žáků a rozhovor s žákem samotným. Rovněž byly informace získány ze samotného pozorování.

9.1.1 Julie

Julie pochází z Běloruska, do České republiky přišla v květnu roku 2016. Spolu s maminkou a roční sestrou se přistěhovaly za tatínkem, který zde už rok působil jako dětský lékař. Oba rodiče se učili český jazyk již v Bělorusku, takže základy mají. Když Julie přišla do školy v květnu, neuměla vůbec česky. Přesto si však ve třídě našla kamarády a neznalost jazyka pro ni nebyla bariérou.

Julie nyní navštěvuje druhou třídu. Do pedagogicko-psychologické poradny nebyla poslána a individuální vzdělávací plán nemá. Je hodnocena stejně jako její spolužáci, nemá žádné zohlednění ani jiný stupeň hodnocení. Ve výuce i v domácí přípravě používá běžné školní učebnice. Žádnou speciální učebnici nepoužívá ani ve škole, ani doma.

O letních prázdninách měla Julie dvakrát týdně doučování českého jazyka. Za tyto dva měsíce, dle slov paní učitelky, si téměř zvládla doplnit učivo první třídy. Rodiče se snažili zapojit svoji dceru do co nejvíce aktivit, kde jsou děti jejího věku. Julie navštěvuje školní družinu ráno i odpoledne, chodí na kroužek malování a učí se hrát na klavír. V letošním školním roce už Julie žádné doučování nemá. Rodiče se snaží zvládnout vše samostatně.

Julie je velmi bystrá dívka, která se ve škole snaží. Ve škole je pilná, úkoly plní a do školy chodí připravená. Ve škole jí nejvíce jde matematika, také ráda kreslí. Největší problém jí dělá čtení, kde neumí vázat slabiky. Tento problém doma trénuje pod dohledem rodičů. Julie je velmi přátelská. Ve třídě se začlenila mezi své vrstevníky hned na začátku.

Mezi záliby Julie patří malování a čtení si knih, čte převážně české knihy. Ráda také chodí na výlety po okolí s rodiči a se sestrou, se kterou si často hraje. Jako nejtěžší předmět vybrala tělesnou výchovu, protože jí nejdou míčové hry, které často ve škole hrají.

9.1.2 Marie

Marie přišla z Vietnamu do České republiky se svojí maminkou, když jí byly dva roky. Společně přišly za otcem a sestrou, kteří už tu byli. Mariina starší sestra žije v hlavním městě a mluví plyně česky. Ovšem ani jeden z jejich rodičů češtinu neovládá. Doma komunikují pouze vietnamsky.

V roce před nástupem Marie do základní školy ji rodiče dali do české mateřské školy, kde se sice mluvilo českým jazykem, ale Marie s učitelkami nekomunikovala. Většinu času si hrála samostatně. Nyní chodí do druhé třídy. Jelikož se český jazyk začala systematicky učit až v první třídě základní školy, požádala paní učitelka o vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Ve škole používá běžné učebnice pro české žáky.

Marie má dvakrát týdně doučování se svojí třídní učitelkou a jednou týdně doučování doma. S paní učitelkou se procvičuje převážně školní látka a čtení a doma se zabývá spíše obohacováním slovní zásoby. Rodiče mluví pouze vietnamsky a bez jejich druhé dcery by s nimi škola nemohla příliš dobře komunikovat. Kromě navštěvování školní družiny tráví Marie veškerý volný čas s rodiči v jejich obchodě.

Marie působí na paní učitelku jako velmi chytrá a snaživá dívka. Věci dobře chápe a není

pro ni těžké si látku zapamatovat. Do školy chodí připravená, ale nenosí podepsané úkoly. O přestávce většinu času sedí v lavici a jen kouká. Ve třídě nemá moc kamarádů, je velmi tichá. Pokud chce paní učitelka na něco Mariinu odpověď, musí se Marie přímo zeptat. Sama se nikdy nepřihlásí. Mezi její oblíbené předměty patří výtvarná výchova, naopak český jazyk je pro ni těžký. Sama říká, že jí největší problém dělají dlouhé věty, kterým nerozumí a dlouho trvá, než si je přečte. Žádné mimoškolní aktivity nemá, protože hned po škole musí chodit pomáhat do obchodu, kde stráví většinou celý zbytek dne.

9.1.3 Pavel

Pavel je 12 letý chlapec, který do České republiky přišel v roce 2015 z Číny. Ze své rodné země sem přišel s otcem. Jeho maminka, bratr a sestra už zde byli. Oba sourozenci jsou mladší. Patří jim čínská restaurace. Otec rozumí, ale nemluví česky. Matka nekomunikuje v češtině vůbec. Domluvu s učitelkou zařizuje Pavel, který zastupuje roli překladáče. Doma komunikují pouze čínsky, a to i s bratrem ve škole.

Když Pavel přišel, navštěvoval čínský institut, kde se učil čínský, anglický a český jazyk. V té samé době nastoupil do české školy, kam byl zařazen o dva ročníky níže, než by měl být. Nyní navštěvuje 4. třídu. Jelikož neměl dle učitelky žádné problémy, škola neviděla vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně jako nutné. Učebnice používá stejné jako jeho spolužáci.

V minulém školním roce, navštěvoval Pavel kroužek Čeština pro cizince, který v letošním roce již nenavštěvuje. Žádné jiné doučování nemá. Pokud to čas dovolí, paní učitelka se mu věnuje individuálně v hodině. Případně o přestávce si společně vysvětlí jevy, které pro něj jsou těžké. Mezi jeho zájmové činnosti patří kroužek, který se zaměřuje na procvičování matematiky, češtiny a mimo jiné i dramatickou výchovu.

Pavel má skoro 100% docházku. Úkoly plní, ale rodiče mu je nepodepisují. Nepodepisují ani žákovskou knížku, kterou ale každý den kontrolují. Podle rodičů není podepisování domácích úkolů a žákovské knížky důležité, jak zmínili na třídních schůzkách. V hodinách je Pavel často klidný, aktivně se hlásí. Má zájem o výuku, tento zájem se projevuje často kladenými otázkami navíc. Ve třídě je oblíbený a nikdy nevyvolává konflikty. Na Pavlovi

je znát, že je vyspělejší než jeho spolužáci. Jeho oblíbený předmět je matematika a anglický jazyk. Český jazyk je neoblíbený, i když se sám snaží v něm zdokonalit.

9.1.4 Ela

Ela do České republiky přišla z Číny tento školní rok. Na školu nastoupila tento školní rok na konci února 2017. Její otec už zde byl, otevřel si menší obchod v blízkosti školy. Ela do České republiky přišla spolu s maminkou a mladším bratrem, který na stejné škole navštěvuje přípravnou třídu. Celá rodina mluví pouze čínsky. Otec sice rozumí, ale nedokáže se domluvit. Matka mluví pouze čínsky. Ani jeden z rodičů se neučí systematicky českému jazyku, ale své děti v učení podporují. Když Ela přišla do školy, neuměla ani slovo česky, přesto se ve škole rychle skamarádila. Za tímto brzkým aklimatizováním stojí i to, že ve třídě je další žák z Číny.

Ela by podle věku měla navštěvovat druhou třídu, ale kvůli jazykové bariéře byla zařazena do první třídy. S tímto návrhem přišli samotní rodiče. Ela neabsolvovala žádné pedagogicko-psychologické vyšetření. Přestože přišla Ela do školy před nedávnem, snaží se ve výuce maximálně, co jí jazyková bariéra dovolí. Ve třídě má k dispozici asistentku, která se jí věnuje, ale je zde velká jazyková bariéra a hlavně tato asistentka pomáhá i ostatním dětem ve třídě. Ela mluví pouze čínsky a nerozumí ani asistenci ani učitelce. Ve třídě jí často pomáhá čínský spolužák. Ke svému vzdělávání má pouze české učebnice.

Ela je velmi snaživá, snaží se aktivně zapojit. V matematice za měsíc vypracovala celý pracovní sešit. Ve třídě se snaží skamarádit s ostatními dětmi, ale kvůli jazykové bariéře se jí to moc nedaří. Nejvíce komunikuje s Kubou, který je taky z Číny a ve škole jí překládá úkoly od paní učitelky. Mezi Ely nejoblíbenější předměty patří matematika a výtvarná výchova. Neoblíbený předmět nemá. Čeština jí přijde těžká, ale snaží se co nejvíce se naučit ve škole.

9.1.5 Dáša

Dáša pochází z Ukrajiny, do České republiky se přistěhovala společně s rodiči v roce 2014. Celá rodina se přistěhovala společně, kvůli problémům ve své zemi. Otec si zde našel práci

a maminka je na mateřské dovolené s druhou holčičkou Sofií, které jsou dva roky. Otec se snažil naučit český jazyk již na Ukrajině, matka až v České republice. Doma se rodiče společně s Dášou učí český jazyk.

Dáša dochází do druhé třídy, kam i věkově patří. Jelikož nebylo doporučeno pedagogicko-psychologické vyšetření, nemá Dáša individuální vzdělávací plán. Je hodnocena stejně jako její spolužáci, což znamená, že nemá žádné úlevy a hodnotící škála je pro ni stejná jako pro ostatní. Ve škole používá klasické učebnice.

Škola Dáše umožňuje navštěvovat jednou týdně doučování českého jazyka. Na doučování procvičují především slovní zásobu, význam slov a správné čtení. Nepoužívají žádné speciální učebnice. Po přistěhování do České republiky navštěvovala Dáša mateřskou školu, která se zaměřovala na žáky s OMJ, kde se naučila základy českého jazyka. Dáša mimo kroužku českého jazyka, navštěvuje i kroužek výtvarné výchovy a tancování. Také navštěvuje školní družinu.

Dáša je chytrá dívka, občas projevuje známky lenosti a nepozornosti. Při práci potřebuje dozor, jinak nepracuje a otáčí se na spolužačky. Ráda si povídá a svoji práci komentuje. Dáše déle trvá, než danou látku pochopí, což zapříčiňuje s největší pravděpodobností právě jazyková bariéra, ale jakmile obsah pochopí, má vše rychle a správně hotové. Nejlépe jí jde matematika, i když jí trvá déle, než si látku utřídí. Potíže jí dělá opisování, kdy často vynechává písmenka. Tento problém doma i na doučování odstraňují procvičováním.

Dáša má pestré záliby. Mezi její nejoblíbenější aktivity patří tančení a kreslení. Ráda také navštěvuje své kamarádky, se kterými tráví čas venku. Ve škole nemá ráda předmět Člověk a jeho svět, protože jeho obsahu často nerozumí.

10 Pozorování

Samotné pozorování bylo realizováno na čtyřech různých školách. Celkem bylo pozorováno pět žáků s odlišným mateřským jazykem. Tito žáci byli podrobeni mému pozorování jednotlivě ve svých třídách, kam jsou zařazeni a plní zde povinnou školní docházku. Shrnutí jednotlivých pozorování jsou seřazena chronologicky podle toho, kdy byla realizována. Každé pozorování jsem si naplánovala do dvou dnů, tyto dny jsem celé absolvovala ve výuce, kterou měl daný žák a učitel naplánovanou v běžném režimu. Tedy jsem se účastnila všech vyučovacích jednotek i přestávek. Pozorování bylo zaměřeno na práci učitele s žákem s OMJ a formulaci a naplnění jazykových cílů. Dále byl pozorován celkový průběh hodiny a typy materiálů a pomůcek, které konkrétní učitel při hodině využíval.

10.1 Pátek – Julie

Český jazyk - 2. třída

Jazykové cíle formulované paní učitelkou (dále jen jazykové cíle):

*Žákyně správně odůvodní a napíše spodobu znělosti na konci slova. Žákyně rozšiřuje slovní zásobu o slova, kde se vyskytuje spodoba znělosti.*⁷⁴

Průběh hodiny:

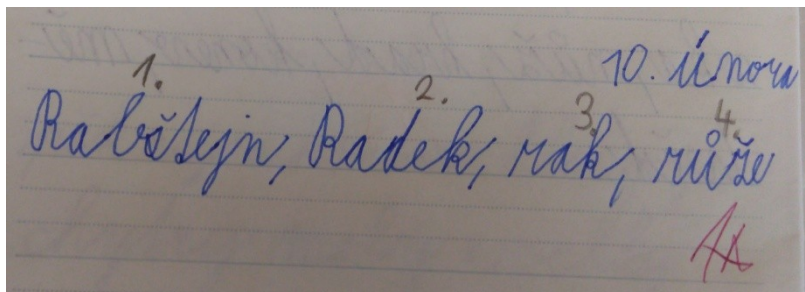
Hodina začíná hrou *Město, jméno, zvíře, věc*. Žáci společně jmenují abecedu, Julie se u některých písmen zadrhne. Většinou jde o písmena s háčkem. Při kontrole, zda správně doplnili slova, se Julie hlásí pouze na zvířata a jména. Pole s městem a věcí nemá vůbec doplněné.

Na tabuli jsou slova: *Rabštejn, Radek, rak, růže*. Žáci mají za úkol slova přepsat do sešitu a očíslováním je seřadit podle abecedy. Julie pracovala samostatně a celkem rychle slova opsala. Při seřazování podle abecedy si Julie abecedu vypsala na papír a poté slova očíslovala. Paní učitelka jí cvičení opravila na místě. Z obrázku 3 je patrné, že psací písmo

⁷⁴ Paní učitelka mě informovala o tom, že si jazykové cíle určuje pouze při plánování výuky v hodinách ČJ, u ostatních předmětů dle jejích slov necítila potřebu si jazykové cíle formulovat.

Julii nečiní žádný větší problém. Slova očíslovala také správně.

Obrázek 3 Opis z tabule

V další části hodiny se pracovalo na promítacím plátně, kde byla zobrazena slova s chybějícím písmenem. Žáci museli doplnit písmeno a odůvodnit pravopis. Cvičení bylo zaměřeno na spodobu znělosti. Paní učitelka Julii ani jednou nevyvolala, ta se přitom hlásila na každé slovo.

Poslední část hodiny probíhala ve dvojicích, kdy každá dvojice dostala papír a měla správně zakroužkovat písmeno, které doplní do slov, co paní učitelka říkala. Julie byla ve dvojici s dívkou, se kterou se přátelí. Při prvním slově (lev), Julie jenom sedí a kouká, u druhého slova (zub), už ví, ale není dost rychlá. Je vidět, že spolužačka jí radí a nechává ji čas, aby si slovo stihla odůvodnit a zakroužkovat správně. Jak je vidět z obrázku 4, Julie mnoho písmen nezakroužkovala, její barva je modrá. Při kontrole se hlásí, není často vyvolávána. Za celou hodinu je vyvolaná až v 8:40 – odůvodnila slovo *hněv* správně. U reflexe se žáci hodnotí obrázkem “smajlíka”, Julie volí neutrálního.

Obrázek 4 Spodoba znělosti

10.2 Středa – Julie

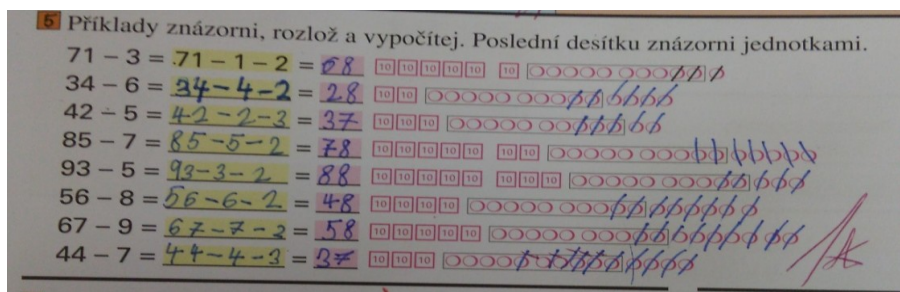
Matematika

Na začátku hodiny si žáci procvičují sčítání s přechodem přes desítku. Julie své příklady píše velmi rychle. Tabulku, na kterou píše, si před spolužáky schovává. Výsledky má mezi prvními a jsou vždy správně. Nemá viditelný problém s odčítáním či sčítáním.

Hlavním tématem hodiny je odčítání s přechodem přes desítku. Žáci počítají příklady na tabuli a používají k tomu víčka – bílá představují desítky a barevná jednotky. Julie sice má víčka vyndaná, ale moc je nepoužívá. K tabuli nešla ani jednou.

V další části hodiny žáci pracují samostatně. Procvičují předešlou látku do pracovního sešitu. Žáci, kterým úkol dělá problémy dostávají jako pomůcku osu, Julie ne. Na obrázku 5, můžeme vidět, jaký systém Julie zvolila. Nepoužila ani víčka, ani osu. Nejdříve si příklad rozepsala $34 - 6 = 34 - 4 - 2 = 28$. A poté si pro kontrolu odškrtnala kolečka.

Obrázek 5 Odčítání s přechodem přes desítku

Poslední aktivita hodiny je slovní úloha. Každý žák obdrží na papírku slovní úlohu, kterou musí vypočítat z paměti. Julii dlouho trvá, než si svoji úlohu přečte.

Text úlohy: *Žáci měli 27 maňásků. Paní učitelka ještě 5 přikoupila. Kolik maňásků mají nyní celkem?* I přes delší časovou prodlevu, kvůli čtení, Julie úlohu vypočítala správně.

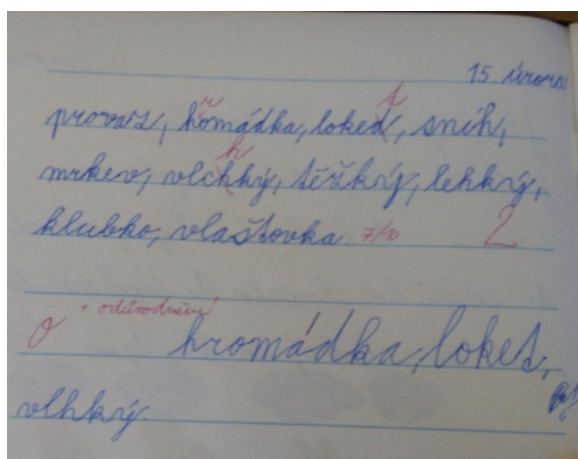
Český jazyk

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák správně odůvodní a napíše ů/ů a spodobu znělosti a správně opíše slova.*

Hodina začíná soutěží, na tabuli jsou napsaná slova, kterým chybí nějaké písmeno. Žáci mají nejdříve písmena doplnit a poté správně odůvodnit. Julie si nejprve přečetla první slovo, to přeskočila a přečetla druhé, až do druhého slova doplnila písmeno – *MEDVĚ*_, doplnila správně *D*. V druhém kole na Julii zbylo slovo *K_ŽE*. Julie doplnila *I* a později řekla, že neví, co slovo znamená, tak tam něco doplnila. Paní učitelka na to nijak nereagovala a nevysvětlila, co slovo *kůže* znamená. Při společné kontrole byla vyvolána na slovo *velbloud*, které správně odůvodnila – [*hodně velbloudů*].

V druhé části hodiny pracovali žáci s učebnicí. Když každý žák četl slovo, Julie si ukazovala prstem slova a potichu si je říkala také. U svého slova si spletla *p* a *m*, takže místo *polévka* přečetla [*molévka*]. Paní učitelka ji opravila, zdůvodnění měla správně. Ve cvičení pokračovali žáci do sešitu. Julie si při opisování každé slovo nejdříve přečte a poté ho postupně opíše, slovo si kouskuje po slabikách. Na obrázku 6 vidíme, jak svůj úkol splnila. Z deseti slov udělala tři chyby, pouze dvě se týkaly probírané látky. Také si můžeme všimnout, že při opravě neuvedla pravopisné zdůvodnění.

Obrázek 6 Opis z učebnice

Český jazyk - čtení

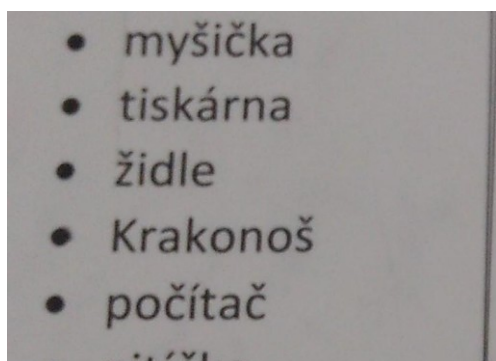
Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žákyně čte vybraný text a správně váže slabiky na sebe. Žákyně dokáže svými slovy převyprávět text a vytváří ze slov smysluplné věty.*

Žákyně si na základně vybraného textu rozšiřuje slovní zásobu.

Julie chtěla na začátku hodiny představit svoji knihu. Při vyprávění děje postupovala chronologicky. Když mluví dlouho, přestane slova skloňovat a časovat: *[Já číst kniha o kačenka]*. Paní učitelka jí někdy věty opravuje, ale ne všechny. Mluví rychle a potichu, některé věty musí paní učitelka převyprávět, aby tomu ostatní rozuměli. V jejím projevu je znát silný přízvuk.

Při společném čtení se na ní dostane řada dvakrát. Nejdříve čte slova ve sloupečku, přečte pět slov. Každé slovo čte po slabikách a pomalu. Na obrázku 7 vidíme daná slova. U čtení souvislého textu čte potichu, až jí někdy není rozumět. Paní učitelka ji na to musí upozornit, aby přidala na hlasitosti. Čte pomaleji než ostatní. Na rozdíl od některých, klesá hlasem, když vidí čárku či tečku. Slova čte po slabikách, obtížnější i po písmenkách. Například slovo vichřice přečte takto: *[vi –ch –ři-ce]*.

Obrázek 7 Slova ke čtení

Člověk a jeho svět

Paní učitelka začíná otázkou, kterou se žáků ptala na to, co dělali minule. Julie odpověděla: *[My dělala minule Praha]*. U této odpovědi si můžeme všimnout, že Julie neovládá skloňování a časování. Paní učitelka tento nedostatek přehlíží a nijak dívku

neopraví. Žáci mají za úkol pojmenovat historické stavby na obrázku. Obrázek Orloje, pojmenovala Julie jako [Orloje].

Hlavní téma hodiny byla minulost, přítomnost a budoucnost. Žáci měli za úkol mluvit o tom, kam chodili do školky. Julie je při svém projevu velmi ostýchavá, mluví potichu a mezi slovy dělá velké pauzy. Paní učitelka chyby nijak neopravuje a nechává Julii mluvit samostatně.

Při ověřování, zda žáci pochopili termíny správně, volí cvičení, kdy jim ukáže tři obrázky a oni musí na tabulku napsat jestli jsou z minulosti, přítomnosti či budoucnosti. Julie pracuje pomalu, dlouho jí trvá, než slova napíše. I přes tento problém má slova správně napsaná i zařazená a dostává jedničku.

10.3 Úterý – Julie

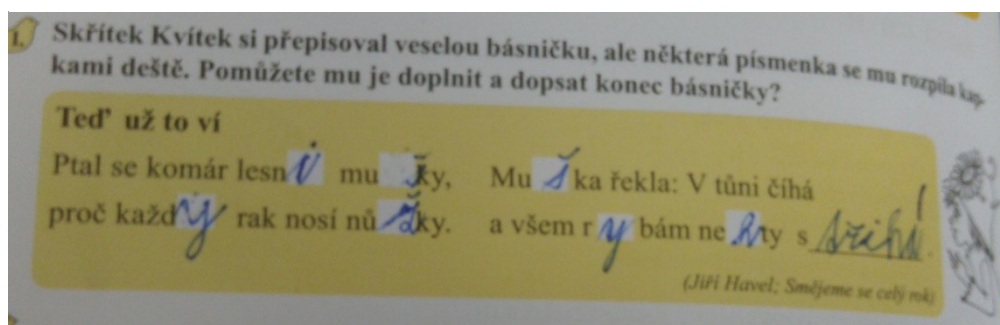
Český jazyk

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák správně odůvodní spodobu znělosti. Žák si procvičí skloňování podstatných a přídavných jmen. Žák správně váže slabiky na sebe a dokáže ze slov poskládat smysluplnou větu.*

Začátek hodiny proběhl v kruhu, kdy žáci debatovali o svých snech. Pokračovali hrou, co viděli ve svých snech. Julie použila větu: [Já ve svojem snu viděla hodně lvů]. Paní učitelka neopravuje.

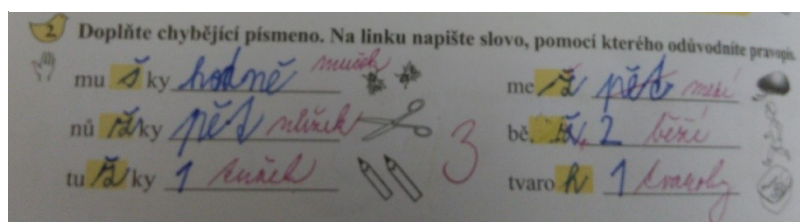
Spodobu znělosti si žáci procvičují v pracovním sešitě. Cvičení měli žáci dělat společně, ale Julie nečekala na své spolužáky a cvičení vypracovala samostatně. Jak můžeme vidět z obrázku 8, písmenka má doplněná správně. Pouze u slova *lesní*, jí chybí čárka nad písmenem i. Toto slovo si správně zdůvodnila nahlas.

Obrázek 8 Gramatické cvičení

Z posledního cvičení (obrázek 9) je patrné, že Julie dané látce rozumí. V zadání stojí, že žáci mají na linku napsat slova, ve kterých si odůvodňují pravopis. Paní učitelka k tomu přidala, aby tam žáci dopsali i slovo odůvodněné. To už Julie neudělala. Přitom je z cvičení patrné, že si slova umí odůvodnit správně. Při vypracovávání cvičení si Julie každé slovo nejdříve přečetla a poté odůvodnila.

Obrázek 9 Spodoba znělosti

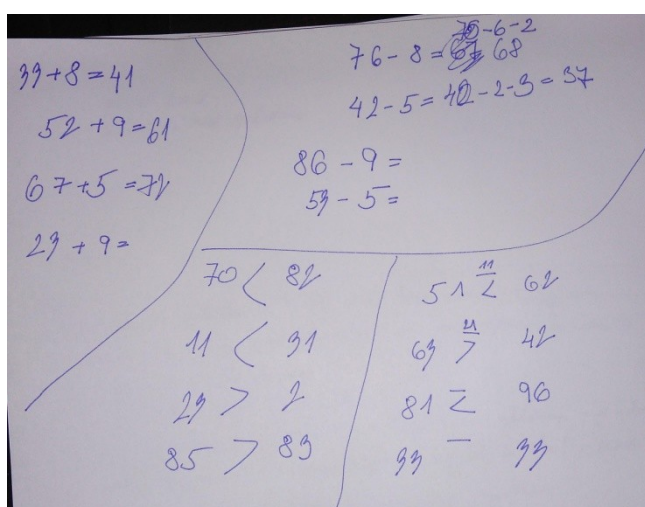
Matematika

Hodina začala počítáním sčítacího trojúhelníku. Julie svůj trojúhelník vypočítala jako třetí nejrychlejší a měla ho bez chyby.

Další formu procvičování sčítání a odčítání s přechodem přes desítku volí paní učitelka hru Bingo. Žákům, kteří potřebují dopomoc, rozdává paní učitelka osu. Julie ji nedostává. Při diktování příkladů si je Julie píše bokem na tabulku, nestíhá je spočítat z paměti. V jedné chvíli se dokonce otočí ke spolužačce. Ukazuje se, že Julie nepochopila pravidla této hry. Měla tři výsledky vedle sebe a neřekla Bingo. Paní učitelka to neřeší a pokračuje v hodině.

Při práci ve skupině byla Julie přiřazena do prostřední skupiny. Žáci v této skupině jsou podle paní učitelky průměrní počtáři. Julie pracuje spíše samostatně a před ostatními si práci schovává. Systém jejího počítání je vidět na obrázku 10. Julie si příklady nejdříve opsala a poté vypočítala. Z obrázku 10 je patrné, že největší problém jí dělá odčítání s přechodem přes desítku, kde stihla vypočítat pouze dva příklady. Jinak má všechny příklady správně vypočítané.

Obrázek 10 Soutěž v matematice

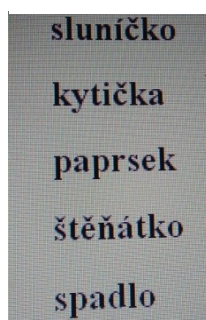

Český jazyk – čtení

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák správně váže slabiky na sebe a dokáže přečíst slovo v celku. Žák dokáže převyprávět text na základě obrázků. Žák rozvíjí slovní zásobu na základně přečteného textu.*

Na začátku hodiny soutěžili žáci ve čtení slov. Na obrázku 11 je vidět, která slova měla Julie přečíst. Julie si každé slovo přečte po slabikách, slabiky na sebe naváže. Paní učitelka po ní vždy slovo přečte vázaně. Ve slově kytička chybovala, přečetla [chytička]. Po dočtení všech slov si měli žáci vybrat slovo, kterému nerozumí. Julie si žádné slovo nevybrala. Paní učitelka se ji tedy zeptala na význam slovo paprsky. Julie toto slovo vysvětlit nedokázala. Paní učitelka ji napomenula a nechala to vysvětlit spolužáka.

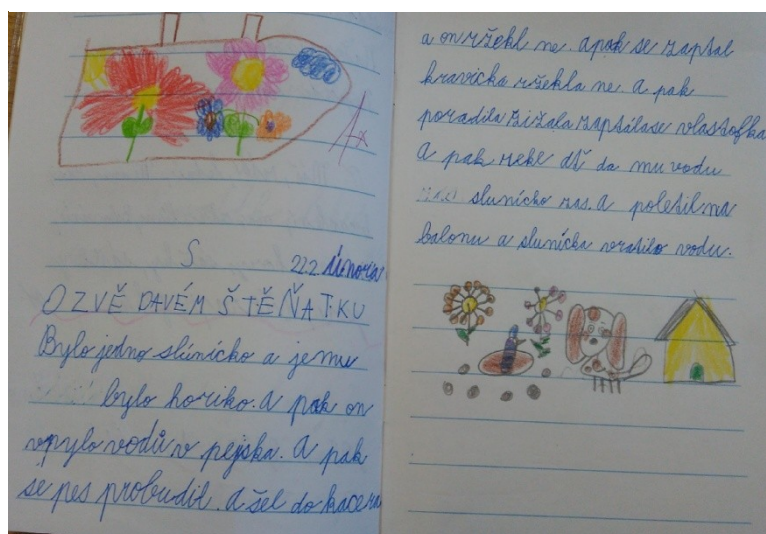
Obrázek 11 Slova z textu

Následující aktivita byla samotné čtení textu *O zvědavém štěňátku*. Julie čte potichu, slova neváže. Paní učitelka ji neopravuje. Z jejího projevu je patrné, že se snaží intonovat, kde je tečka, klesne hlasem. U otazníku volí stoupavou melodii hlasu.

Dalším úkolem žáků bylo převyprávět text podle obrázků. Julie dostala obrázek s kačerem. Některá slova si Julie nepamatovala a vytvořila jiná, například: *řekla* jako [řetknout], kačer jako [kačka] atd. Poté měli žáci podle obrázků text přepsat. Jak si můžeme všimnout na obrázku 12, Julie má v textu mnoho chyb, například: použití diakritiky, přidávání si písmen do slov, skloňování podstatných jmen, špatné použití předložek, spodoba znělosti a vynechání slov.

Obrázek 12 Samostatné vyprávění

10.4 Shrnutí - Julie

Při svém pozorování jsem si u Julie všimla, že ji hodiny baví. Snaží se v hodinách pracovat a plnit úkoly na sto procent. V kolektivu je oblíbená a o přestávce se zapojuje do aktivit s ostatními spolužáky.

Když celkově zhodnotím její působení ve škole, musím se asi nejvíce zaměřit na její projev, kdy často chybuje a paní učitelka ji neopravuje ani neopakuje správně. Doporučila bych se zaměřit více na mluvení, více Julii vyvolávat, ale neopravovat, spíše parafrázovat, ujišťovat se otázkami, ve kterých bych použila daná slova správně, vedla bych Julii k opakování po mně, ne vždy, ale často, aby si slova zafixovala. Situovat hodiny tak, aby více docházelo k produkci jazykových dovedností. Psaní jí nedělá výrazné problémy, občas vynechá písmeno, ale většinou má práci bez chyby. Při opisu Julii hodně pomáhá, když jsou u jednotlivých slov rovnou obrázky, tím pádem hned ví, co dané slovo znamená a to jí pomáhá si jednak rozšiřovat slovní zásobu, ale také lépe zvládá opis.

Při své návštěvě jsem nepozorovala, že by paní učitelka věnovala individuální pozornost Julii. Úkoly Julii zadává tak, jak jsou v učebnici, nikterak je neupravuje. Neptá se, zda tomu Julie rozumí. Zde bych paní učitelce doporučila, aby se více zaměřila na přípravu a občas i mírnou úpravu úkolů pro Julii (například již zmíněné obrázky, které mohou připravit i ostatní žáci), jelikož by se její znalost českého jazyka mohla více prohloubit.

Jazykové cíle si paní učitelka začala stanovovat až po mém doporučení. Bohužel si je stanovuje pouze v českém jazyce, protože podle svých slov nevidí jejich přínos v jiných hodinách. Většinou se snaží stanovené cíle dodržovat, ale tím, že si je stanovuje nově, jsou jazykové cíle spíše obecné a ne vždy dobře nastavené. Její jazykové cíle se hodně podobají cílům obsahovým, často je zaměňuje. Paní učitelce jsem doporučila literaturu, kde se o jazykových cílech dají najít nějaké informace, aby se podrobněji dozvěděla, jak jí mohou pomoci.

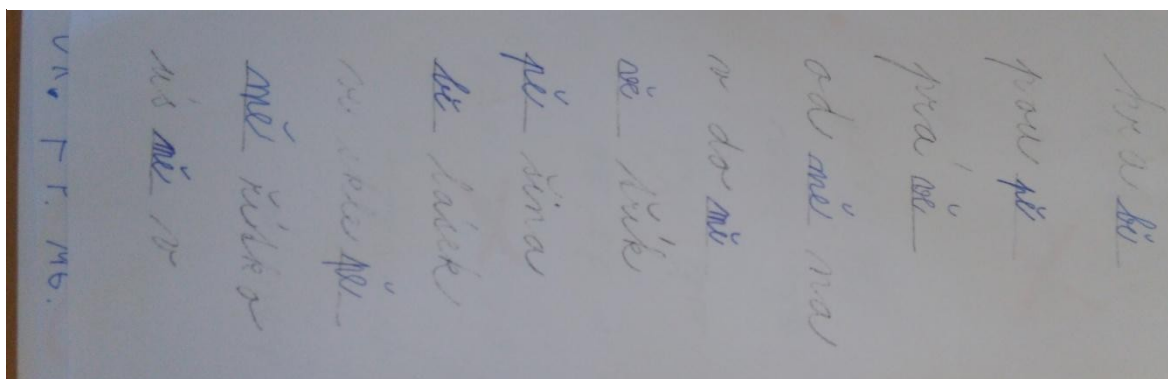
10.5 Pondělí – Marie

Český jazyk - 2. třída

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák odůvodní a správně napíše bě/ pě/ mě mimo morfologický šev. Žák správně utvoří stavbu slova. Žák si rozšíří slovní zásobu o slova, která obsahují bě/ pě/ mě.*

Hodina začíná skupinovou prací, kdy Marie utvoří trojici. Její sousedka v lavici ji chytne za ruku a odvede ji k dalšímu spolužákovi. Při doplňování slabik *bě, pě, mě* práci rozděluje spolužačka. Pokud to Marii dlouho trvá, doplní slabiku za ní. Sama od sebe doplnila tři slova ze čtyř. Na obrázku 13 je vidět, která slova Marie doplnila, tato slova měla správně. Při společné kontrole se nehlásí. Pokud chce paní učitelka něco vědět, musí se jí sama zeptat.

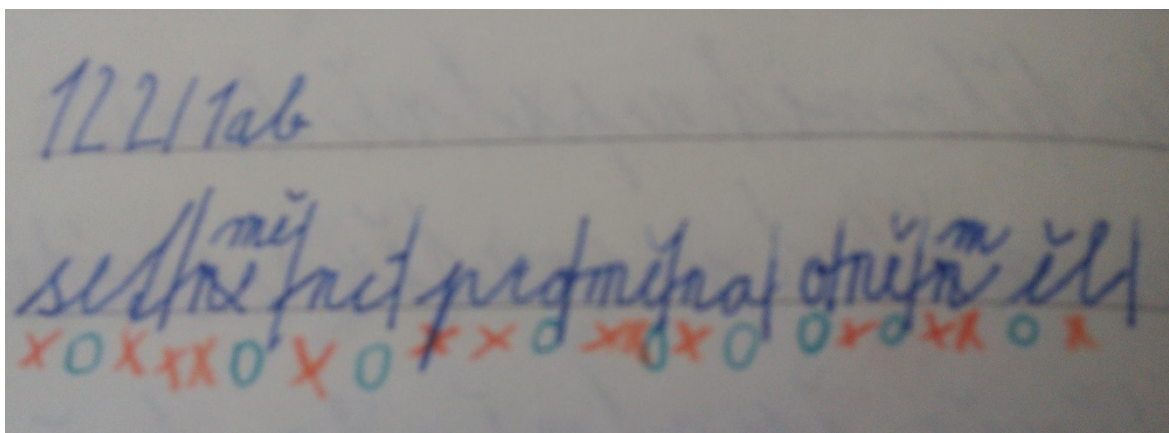
Obrázek 13 Doplnění slabik bě, pě, mě

Marie čte zadání, její projev je pomalý, ale bezchybný. Čte velmi potichu, její přízvuk už není moc patrný. Žáci mají za úkol vypsát si na tabulku slova, kterým nerozumí. Marie si nevypsala žádné slovo. Paní učitelka po ní chce, aby tedy ostatní slova vysvětlila spolužákům. Marie jen mlčky sedí a nemluví.

Mariiným úkolem bylo opsat tři slova z tabule, rozdělit slova na slabiky a udělat u každého hláskovou stavbu slova. Jak je vidět z obrázku 14, Marie si plete písmena m a n . Jinak má cvičení zcela bezchybné. Toto cvičení odevzdávala mezi prvními ve třídě.

Obrázek 14 Hlásková stavba slova

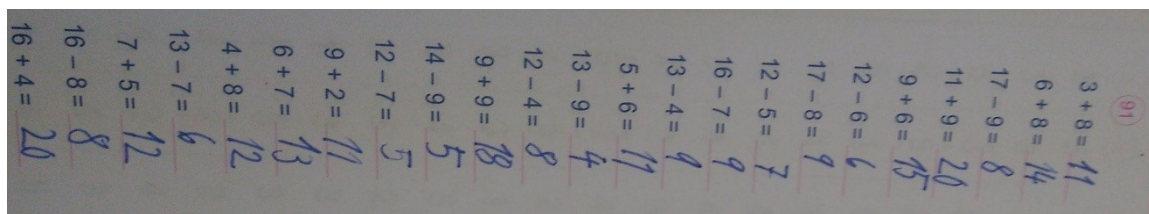
Poslední aktivita je hledání slov po třídě, doplnění slabik bě, pě, mě a vymyšlení věty na dané slovo. Marie chodí po třídě, vždy se u slova zastaví, přečte si ho nahlas a jde dále. Takto projde celou třídu, posadí se, ale větu nevymyslí.

Matematika

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák se snaží přečíst zadání s porozuměním nahlas i potichu.*

Jako každý den žáci píšou malý test, který je zaměřen na sčítání a odčítání do 20. Marie počítá samostatně, občas si příklad ukáže na prstech. Cvičení odevzdává po deseti minutách a má ho celé bez chyby. O bezchybnosti se můžeme přesvědčit na obrázku 15.

Obrázek 15 Sčítání a odčítání do 20

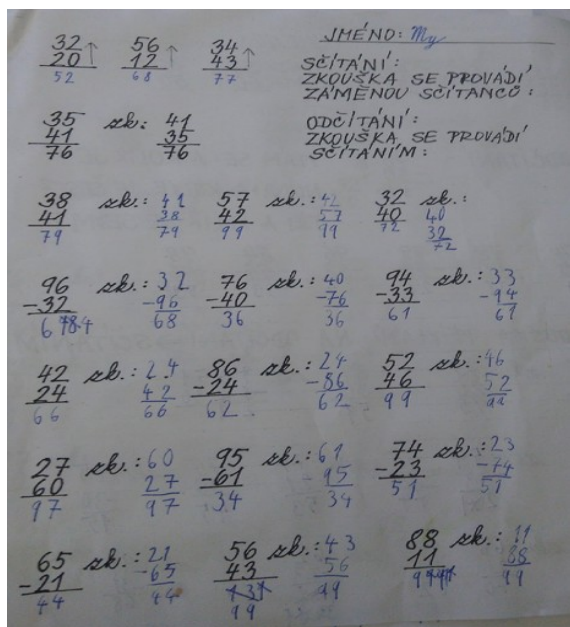

Při zápisu a počítání úlohy Marie se třídou nespolupracuje. Pouze sedí, poslouchá a doplňuje podle toho, co žáci říkají. Marie si nestíhá sama přečíst text, a tudíž nemůže ani úlohu sama vypočítat. Paní učitelka na to nebere zřetel a pokračuje společně se třídou.

U samostatného počítání úlohy Marii dlouho trvá, než si přečte text. Proto nastane situace, kdy žáci úlohu už píší na tabuli a Marie teprve sestavuje příklad. Nemá pak možnost si úlohu zkusit vypočítat sama.

Na obrázku 16 vidíme, jak si Marie poradila se samostatným počítáním. Můžeme si všimnout, že sčítání ani odčítání jí problém nedělá. Ale zkouška na odčítání není správně. I když je na papíře napsáno, jak se to má udělat. Marie dělá zkoušku na odčítání stejně jako na sčítání. Občas si také splete, jestli má příklad odčítat či sčítat. Kromě zkoušek má celou stránku správně.

Obrázek 16 Sčítání a odčítání pod sebou

Poslední činnost v hodině je skupinová práce. Marie utvoří skupinu se stejnými žáky jako v předešlé hodině. Jejich úkolem je vypočítat, co nejvíce příkladů z papíru. Jelikož Marie počítá pomalu, spolužačka jí příklady diktuje a Marie jen píše.

Český jazyk – čtení

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák čte s porozuměním daný text a dokáže smysluplně vytvořit větu ze slov. Žák správně vyslovuje slova. Žák dokáže v textu najít správné odpovědi na otázky.*

Když žáci odpovídají na první otázku, ptá se paní učitelka Marie, s kým doma četla. Prý s tatínkem. Marie samostatně odpovídá na otázky, píše pomalu. Při psaní ji paní učitelka kontroluje. Při společné kontrole se ukazuje, že znala pouze jednu odpověď. Druhé otázce neporozuměla.

Při čtení na známky čte Marie velmi potichu. Její projev je bezchybný, slabiky navazuje na sebe, dokáže přečíst celé slovo bez slabikování. Při čtení se snaží intonovat a jde jí to. Paní

učitelka její čtení ohodnotila známkou jedna.

Žáci si z textu vybírají slova, kterým nerozumí. Marie si žádné slovo nevybere. Když se ji paní učitelka zeptala na slovo *koulovaná*, neví, co má odpovědět. Přiznává, že slovo nezná. Při dotazu, proč si slovo nezapsala, odpovídá, že by si musela zapsat mnoho slov a stydí se.

Paní učitelka se jí snaží vysvětlit, že se nemá za co stydět.

Hodina opět končí skupinovou prací a Marie je zase v té samé skupině. Se spolužáky si mají vyprávět o tom, jak příběh skončí. Při povídání Marie pouze mlčí a nic neříká, mluví pouze její spolužáci.

Prvouka

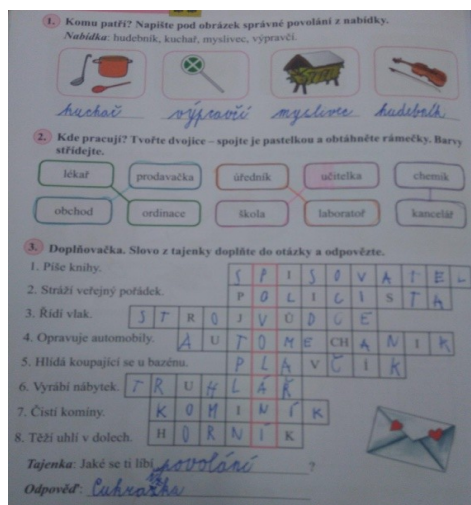
Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák správně vyslovuje slova na tabuli a dokáže na sebe vázat slabiky.*

V hodině se čte text, který je promítnutý na tabuli. Jelikož žáci čtou rychleji než Marie, nechte s nimi. Text poslouchá a sleduje na tabuli.

Hlavním tématem hodiny je povolání. Žáci mají za úkol předvést nějaké povolání pantomimou. Této aktivity se Marie moc neúčastní. Pantomimu sleduje, ale nehlásí se na hádání. Až když jde její kamarádka, přihlásí se, že by jí chtěla pomoci. Kamarádka si ji bohužel nevybírá.

Žáci pracují v pracovním sešitě společně. Obrázek 17 nám ukazuje, jak cvičení vypadalo. U prvního cvičení Marie nestíhala zapisovat povolání, co její spolužáci říkali. Paní učitelka jí je musela několikrát zopakovat. U druhého cvičení, začíná místo spojování rámečky barvit. Paní učitelka jí na to musí upozornit. Jako poslední cvičení je křížovka, žáci na ni mají 10 minut. Marie křížovku nestihla, skončila u čtvrté otázky a sešit si bere domů na dodělání.

Obrázek 17 Pracovní list - povolání

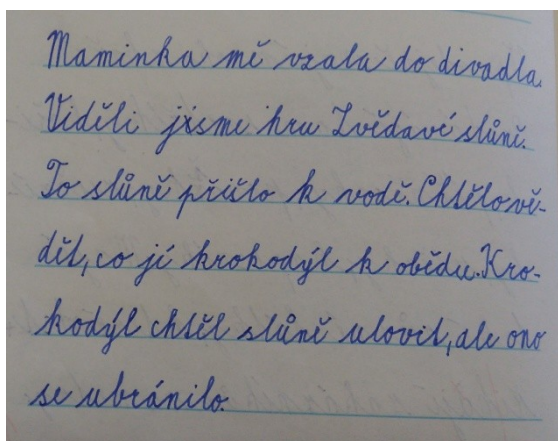
10.6 Středa – Marie

Český jazyk

Jazykové cíle formulované paní učitelkou: *Žák při přepisování dokáže při diktátu napsat správné tvary písmen. Žák správně napíše velká písmena, vě/dě/ně/mě, ů/ů, tvrdé a měkké slabiky.*

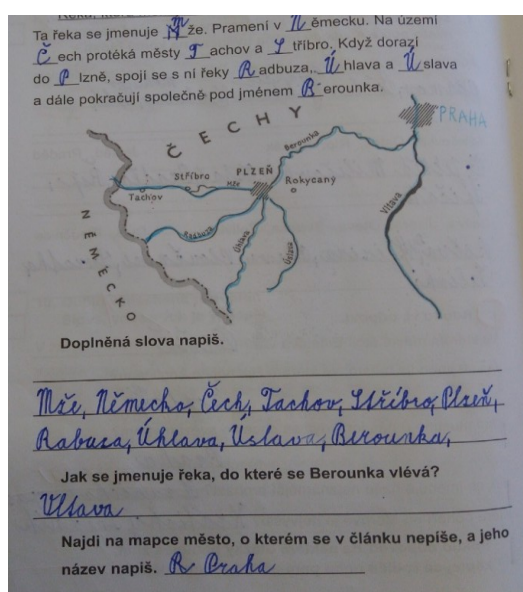
Marie při psaní diktátu nemá žádné úlevy. Paní učitelka s ní diktát procvičovala na předchozím doučování. Jak je patrné z obrázku 18, Marie v diktátu nechybovala. Při samostatné kontrole si objevila chybu, kdy místo *jsme* napsala *jisme*. Chybu si následně opravila sama. U diktátu je vidět, že Marie dokáže slovo rozdělit a pozná, podle intonace paní učitelky, kam má napsat čárku ve větě.

Obrázek 18 Diktát

V další části hodiny, žáci pracovali ve dvojicích. I když u Marie seděla spolužačka, spíše pracovaly samostatně. Na obrázku 19 si můžeme prohlédnout, jak Marie pracovala. Správně poznala, že má doplňovat velká písmena, jen jí paní učitelka musela upozornit, že mají psát psací písmena. Ze cvičení je také patrné, že Marie zvládá přepis slov bez velkých problémů.

Obrázek 19 Pracovní sešit - velká písmena

Matematika – geometrie

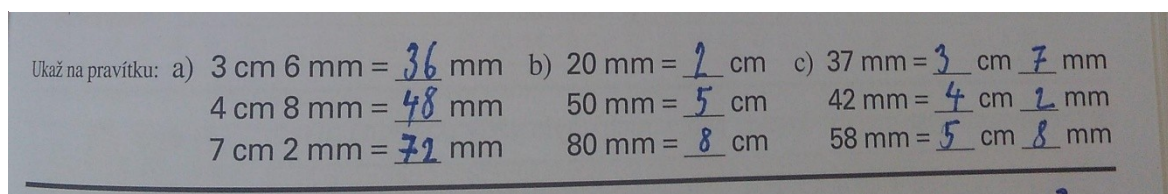
Jazykový cíl: *Žák dokáže správně vyslovit číselky.*

Hodina začala seznamováním s trojúhelníkem a převáděním centimetrů na milimetry. Marie pracuje v tichosti, pravítkem si měří věci, které zadá paní učitelka. Nikdy se nepřihlásí, že výsledek už má. Pokaždé ji musí vyvolat paní učitelka. Paní učitelka se ji zeptala, kolik měří její malíček. Odpověď: *[šedesátčtyři milimetrů]*. Z odpovědi je patrné, že Marie změkčuje slabiku ty na ti. Paní učitelka to nijak neopravila.

V pracovním sešitě mají žáci společně procvičit převody z centimetrů na milimetry a obráceně. Z obrázku 20 vyplývá, že Marie má celé cvičení dobře. Jenže toto cvičení dělali žáci na tabuli, pracovali příliš rychle. Marie jejich tempo nezvládala a cvičení

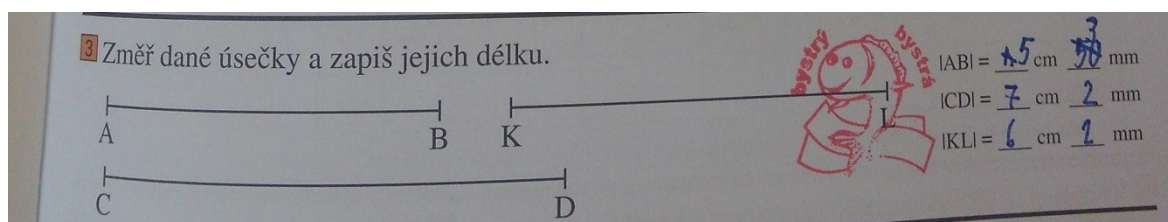
z tabule pouze opsala.

Obrázek 20 Převody jednotek

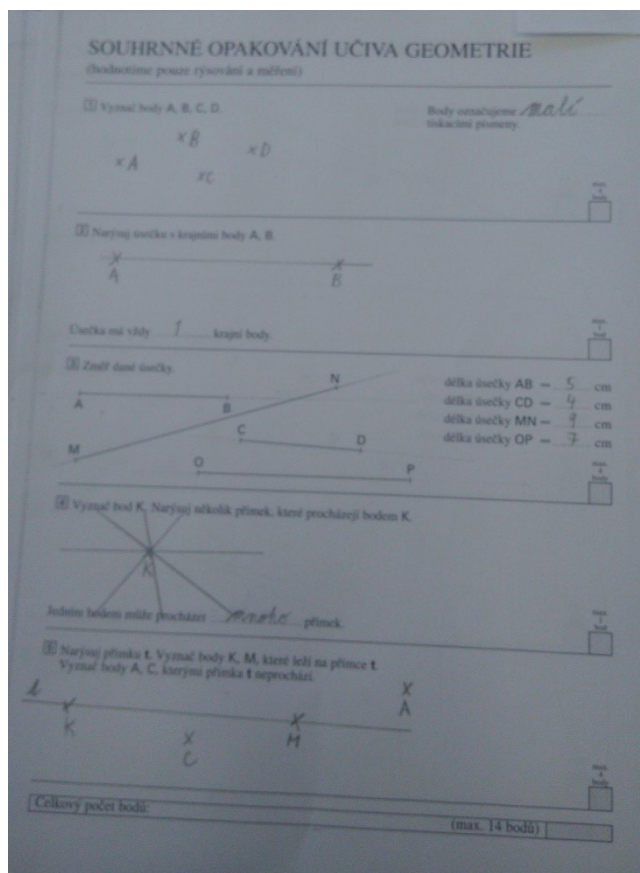
Obrázek 21 nám ukazuje Mariinu samostatnou práci, kterou měla spolu se sedmi žáky správně. Proto měla za úkol ostatním žákům vysvětlit, jak mají při cvičení postupovat. Marii nikdo o pomoc nepožádal.

Obrázek 21 Měření úseček

Poslední aktivita je písemná práce, obrázek 22, ze které vyplývá, že Marie dané látce rozumí. Vypracovat práci jí kvůli čtení úloh trvá déle, ale v rýsování je přesná a v odpovědích nechybuje.

Obrázek 22 Písemná práce

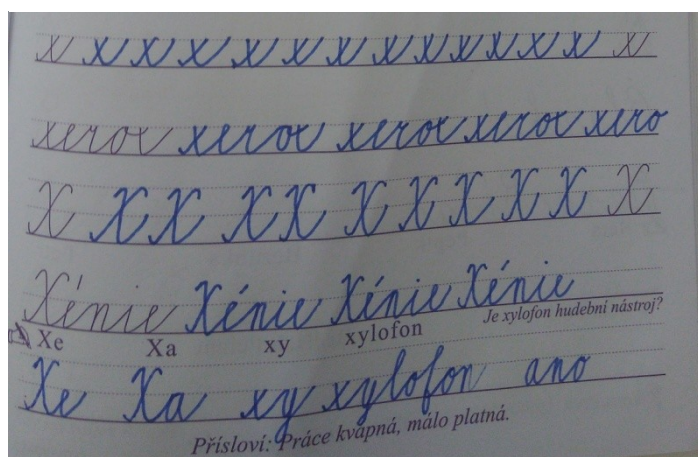

Český jazyk – čtení

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák dokáže psát písmeno X,x a má správný sklon písma. Žák dokáže rozpoznat slova synonymní. Žák na základě textu rozšiřuje svoji slovní zásobu.*

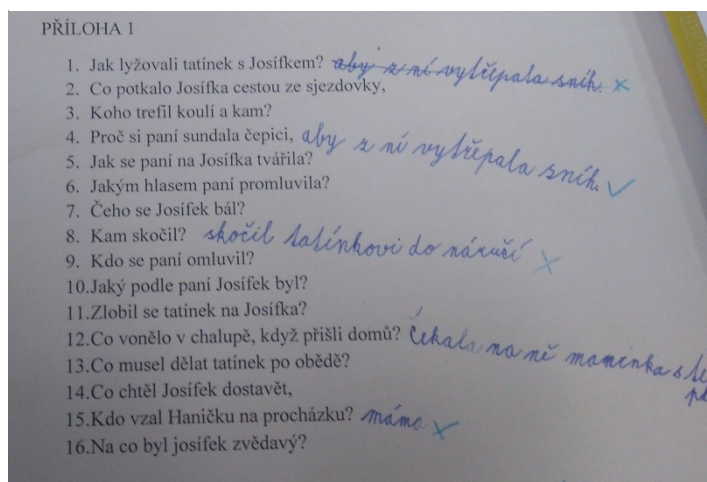
Marie procvičuje psaní malého a velkého písmene X. Nejdříve si psaní cvičí na tabulce, kde je vyvolána mezi žáky, kteří mají slovo *xerox*, správně napsané. Na obrázku 23, můžeme vidět, jak jí samotné psaní šlo. Jako jedna z mála žáků měla správně odpověď na otázku v písance, otázka a její odpověď jsou také vidět na obrázku 23.

Obrázek 23 Psaní písmene X

Ve zbytku hodiny žáci odpovídali na otázky k textu. Z obrázku 24 vyplývá, že Marie odpověděla za 20 minut pouze na čtyři otázky a pouze jednu měla správně. Můžeme si také všimnout, že některé odpovědi ani nenavazují na otázky. Při společné reflexi říká, že pro ní bylo nejtěžší si otázky přečíst a správně formulovat odpověď. Některým otázkám vůbec nerozuměla.

Obrázek 24 Samostatná práce

Prvouka

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák porozumí zadání a dokáže na otázky odpovědět.*

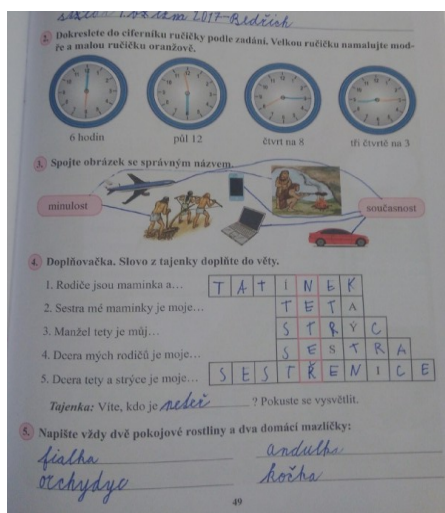
Marie neabsolvovala nejdříve ve škole hodiny na procvičování. Proto prvních 10 minut vůbec nepracovala. Jen seděla a koukala na spolužáky.

Další aktivita, do které se už Marie zapojila, byla křížovka z minule hodiny, která byla přepsána na tabuli. Při doplňování povolání se Marie poprvé za poslední dva dny přihlásila. Správně doplnila slovo *automechanik*. Křížovku měla celou správně doplněnou.

Hlavní část hodiny byla naplněna opět pantomimou. V této aktivitě není Marie moc aktivní. Nehlásí se a nechce ani předvádět. Až když předvádí její kamarádka, jde jí pomoci, při předvádění se usmívá.

Poslední aktivita je písemná práce. Obrázek 25 ukazuje, jak se jí písemná práce povedla. U prvního cvičení je patrné, že Marie písmeno *r*, nejdříve napíše jako *z*, ale poté se opraví. Další chyba se dá zaznamenat až u slova *orchideje*, které napsala jako [*orchydye*]. Práce jí trvala déle, protože si pečlivě četla otázky, které jí dlouho trvaly.

Obrázek 25 Písemná práce

10.7 Shrnutí - Marie

U Marie jsem si všimla, že je v hodinách velmi tichá a moc se neprojevuje. Sama od sebe se nepřihlásí, i když zná správnou odpověď. Paní učitelka ji často vyvolává, aby si ověřila

její znalosti. Při vyvolání Marie odpoví bez ostýchání. Spolužačky se ji snaží začlenit, ale Marie spíše tráví přestávky v lavici a jen sedí.

U Marie bych se zaměřila na práci ve skupině a větší prostor bych přikládala komunikaci. Práci ve skupině bych volila z důvodu větší spolupráce se spolužáky. Marie v hodinách nedělá žádné velké chyby. Při projevu občas neskloňuje a nečasuje. Paní učitelka se ji snaží opravovat a říkat správnou výslovnost.

V hodinách jsem si všimla, že paní učitelka často zdůrazňuje, že je Marie cizinka a musí jí s žáky občas pomoci. Paní učitelka pro Marii zřídila i ranní doučování, kdy s ní probírá stejnou látku jako potom v hodině a snaží se s ní procvičit, to co jí nejde. Často se v hodinách ptá, zda danému jevu rozumí a zda rozumí všem slovům. Oceňuji, že po jakékoliv aktivitě se paní učitelka Marie zeptá, zda pro ni bylo něco těžké a v čem to bylo těžké. Úkoly si upravuje pro ranní doučování, ale v hodině už Marii předkládá stejná cvičení jako ostatním žákům.

Jazykové cíle si paní učitelka stanovuje na každou hodinu. Před nástupem Marie do školy, si paní učitelka zjistila, jak se má s žákem s OMJ pracovat a podle toho si začala připravovat hodiny. Podle svých slov vidí velký přínos ve stanovování si jazykových cílů, neboť se dokáže zaměřit na daný problém. Paní učitelka stanovené jazykové cíle dodržuje a reflektuje to.

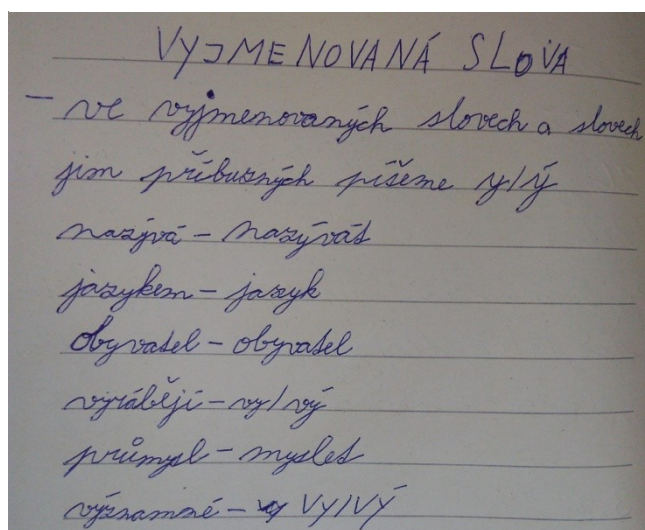
10.8 Pondělí - Pavel

Český jazyk - 4. třída

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák odůvodňuje a správně píše i/y ve vyjmenovaných slovech. Žák rozpozná slova příbuzná ke slovům vyjmenovaným.*

První aktivita v hodině je debata o vyjmenovaných slovech. Při čtení textu v učebnici je vidět, že Pavlovi čtení moc nejde. Místo slova účetní přečte [účetiní], paní učitelka ho opravuje, on po ní slovo zopakuje správně.

Na obrázku 26 je vidět, že Pavel nedělá chyby při opisu z tabule. Je také vidět, že některá písmena obtáhne a tečku nad písmenem *j* vybarvil.

Další aktivitou je práce u tabule, Pavel se hlásí a ví, k jakému slovu jsou slova příbuzná. Je vyvolán na slovo *jazykem*, správně odpoví: [*Slovo jazyk je vyjmenovaná slovo.*]. Z této věty vyplývá, že Pavel nesprávně skloňuje. Paní učitelka ho opravuje.

Ve zbytku hodiny pracoval Pavel se svým spolužákem. Měli za úkol spojit slova vyjmenovaná se slovy příbuznými. Práci si rozdělili, nejdříve vybrali slova vyjmenovaná. Pavel všechna slova poznal a vybral správně slova vyjmenovaná, tím si myslel, že jeho práce končí. Špatně rozuměl zadání. Při doplňování příbuzných slov měl Pavel problém, několika slovům nerozuměl, spolužák se mu je snažil vysvětlit. Na konci hodiny se zeptal: [*Třetí hodina je jaký?*], je vidět, že mu dělá problém správné skloňování slov.

Matematika

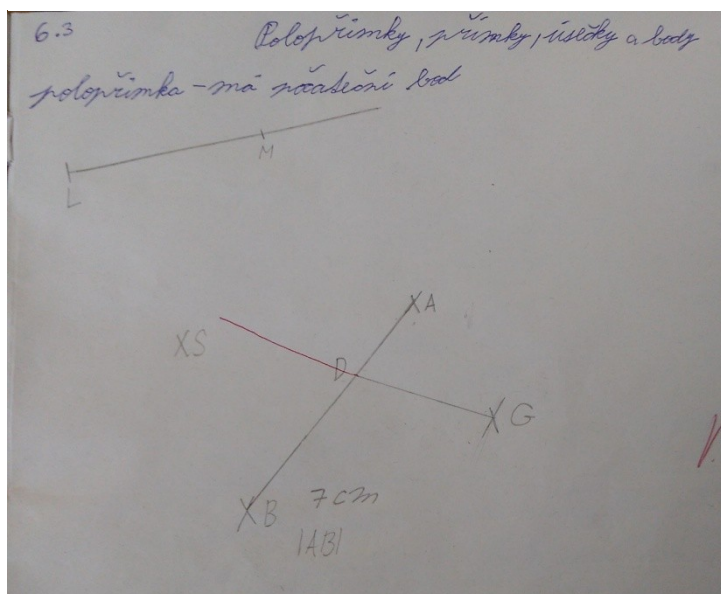
Jazykový cíl: *Žák porozumí textu a dokáže podle zadáních instrukcí pracovat.*

Hlavní aktivitou v hodině je rozpoznat polopřímku. Při práci v učebnici, kde se snaží pojmenovat přímky a polopřímky se často hlásí. Dobře pozná body, které vyjmenuje bez chyby. Pavel má za úkol přečíst si text v učebnici o polopřímkách, tento text si nečte. Důvodem je, že je dlouhý a nebaví ho to. V textu je slovo *průsečík*, neví, co znamená a zeptá se. Paní učitelka mu slovo vysvětlí.

Když Pavel pracoval samostatně, nevěděl si moc rady, přiznal se, že některým pojmům

nerozuměl. Z obrázku 27 je patrné, jak Pavlovi úkol šel. Můžeme si všimnout, že při psaní nadpisu napsal [polopřímky] namísto polopřímky. Z obrázku je vidět, že Pavel špatně narýsoval polopřímku. Paní učitelka se mu to snažila vysvětlit znovu.

Obrázek 27 Rýsování

Na konci hodiny se ho spolužák ptal, kolikátou hodinu budou mít, odpověděl: [Už cí.], na místo už třetí. Je vidět, že mu nejde vyslovovat *tř*.

Člověk a jeho svět

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák na sebe správně váže slabiky, dokáže používat správně intonaci.*

Paní učitelka velkou část hodiny vypráví příběh o rytířích, Pavel pouze poslouchá, debaty se neúčastní. Při čtení textu je vyvolán. Při čtení čte Pavel hlasitě, jeho přízvuk je znatelný. Když čte, dělá chyby, například [slehta] místo šlechta, [králé] místo krále, [princeznu] místo princeznu atd. Jeho čtení je pomalé, často se zadrhává, slova čte po slabikách, které na sebe občas váže, podle obtížnosti slova.

Ve zbytku hodiny si Pavel kreslil rytířský znak, na kterém si dal velmi záležet. Používá i kružítko, aby byl obraz přesný. Z jeho práce je vidět, že je snaživý a pečlivý, což se projevuje i v jiných hodinách.

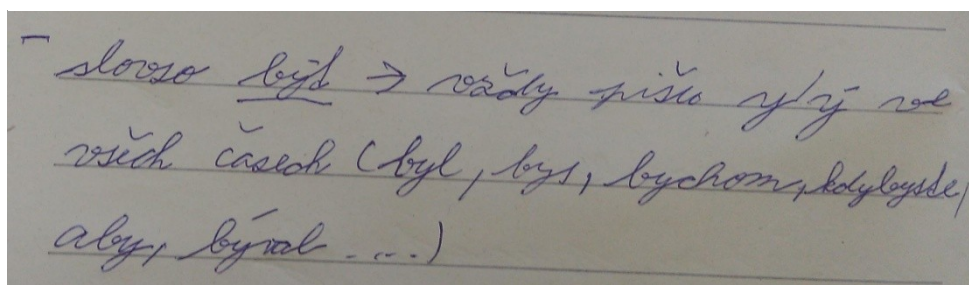
Český jazyk

Jazykový cíl formulovaný paní učitelkou: *Žák rozpozná slova vyjmenovaná a k němu slova příbuzná. Žák při vyslovování používá diakritiku.*

Hodina začíná hrou, kdy paní učitelka zadává žákům slova a oni musí říct, zda je slovo vyjmenované či nikoliv. Pavel dostal slovo listopad, které správně určil, jen ve větě špatně vyslovoval, [*není vyjmenovaná slova*].

Jak je patrné z obrázku 28, Pavel s opisem nemá problém, jen někdy vynechává čárky nad písmeny, [*píšu*]. Pouze u písmena *s*, napíše občas dole kličku, takže písmeno připomíná něco mezi *s* a *z*.

Obrázek 28 Opis z tabule

Další aktivitou v hodině bylo vypracování cvičení z učebnice. Pavel měl přečíst větu [*Na dalěji zbyl zbytek jídla. Píšeme trděl*]. Z této věty vyplývá, že si Pavel plete písmeno *d* a *t*, opět nepoužívá diakritiku a dokonce zapomněl ve slově písmeno *y*. Paní učitelka každou jeho chybu opravuje.

Poslední aktivitou je povídání v kruhu, co dělali o víkendu. Když přišla řada na Pavla,

nevěděl, co říci. [*Já nevím, co říci. Já tam čekat.*] Pavel tím chtěl říci, že čekal, až mu spolužák zavolá, že půjdou ven. Na větě je vidět, že diakritiku nepoužívá i při mluvení.

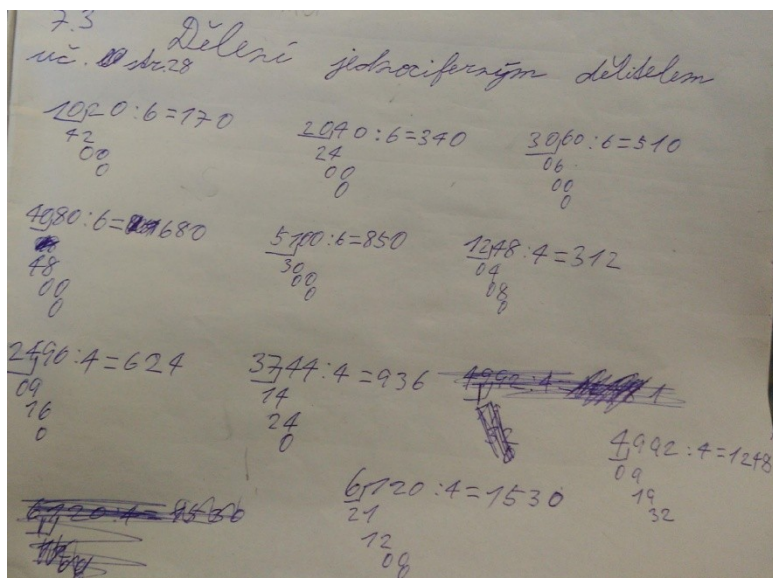
10.9 Úterý - Pavel

Matematika

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák při čtení a mluvení používá správně diakritiku.*

Hodina začíná počítáním příkladů na tabuli, tyto příklady jsou zaměřeny na dělitelnost jednociferným číslem. Pavel příklady počítá sám, když se paní učitelka ptá na výsledky, vždy se přihlásí. Jako jediný ze třídy je aktivní. Na obrázku 29 je vidět, že při počítání nedělal chyby. Každý příklad vypočítal sám, ale vždy počkal, až bude příklad vypočítaný i na tabuli, než půjde dále. Je také patrné, že u dvou příkladů použil dva způsoby, jak ho vypočítat. Ten typ, který se nepoužil na tabuli, zaškrtnal. Paní učitelka ho vyvolá, aby přečetl poslední výsledek, [*tisícpecetřicet*]. Celé číslo přečetl bez diakritických znamének. Tuto chybu paní učitelka nijak neopravila.

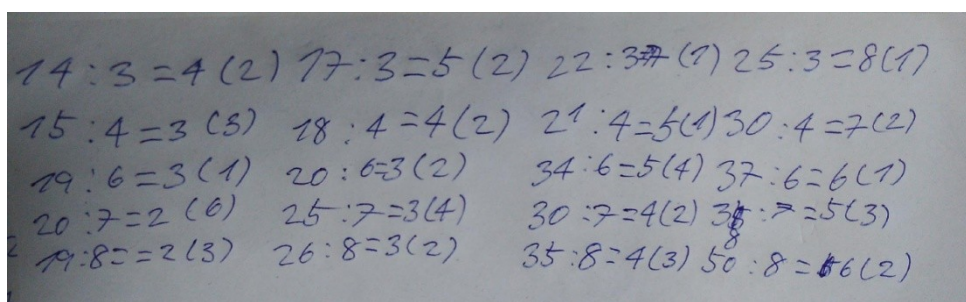
Obrázek 29 Dělení jednociferným číslem

Ve zbytku hodiny si žáci mohli počítat další příklady. Pavel se do počítání pustil ihned,

dokonce počítal i přes přestávku, dokud svoji práci nedokončil. Je zajímavé, jaký způsob zapisování příkladů Pavel zvolil. Na obrázku 30 můžeme vidět, že příklady psal do řádku. Z dvaceti vypočítaných příkladů má jednu chybu.

Obrázek 30 Práce navíc

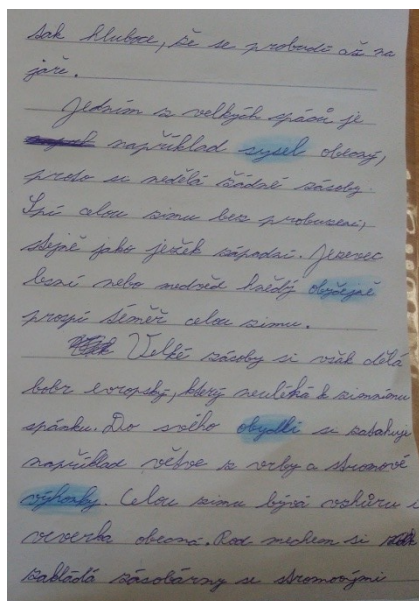

Český jazyk

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák správně recituje báseň a rozumí všem slovům. Žák dokáže správně opsat slova a váže na sebe správně písmena.*

Celou hodinu se zkouší básnička, ti co nejsou zkoušeni, přepisují text z učebnice. Pavel si vždy větu nejdříve přečte a poté až přepíše. Když udělá chybu, rozčiluje se. Jak Pavlovi přepis šel je vidět na obrázku 31. Pavel v celém textu udělal jedinou chybu místo slova spáčů napsal [*spáců*]. Z textu je také patrné, že u písmene *k* má špatně klíčku.

Obrázek 31 Přepis

Při zkoušení z básničky si Pavel nepamatoval slova, přiznal se, že se básničku nenaučil, protože byla moc dlouhá. Paní učitelka mu dala šanci naučit se to na příští hodinu.

Poslední aktivita bylo jmenování vyjmenovaných slov po b. Pavel vyjmenovaná slova říkal z paměti, zapomněl na slova bydliť a být. Ve vyjmenování udělal tyto chyby: [pribytek, nabytek, obycej, bystry, byk, pribyslav], opět nepoužíval diakritiku.

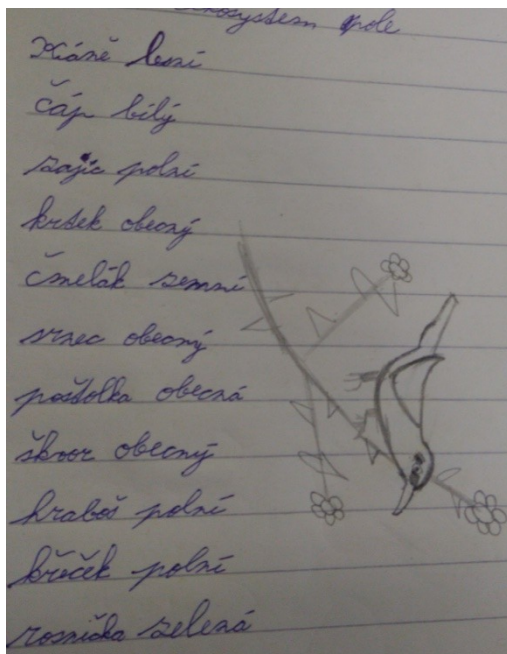
Člověk a jeho svět

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák si čte samostatně a danému textu rozumí. Žák dokáže správně přepsat slovní spojení, písmena na sebe správně váže a dokáže písmeno převést z tiskací podoby do psané.*

Hodina začíná tím, že si žáci mají přečíst samostatně text o ekosystému na poli. Pavel si čte potichu pro sebe. Při čtení si prstem ukazuje text. Na otázky k textu poté ale neodpovídá. Má za úkol vypsát zvířata, která můžeme vidět na poli. Pavel k práci používá učebnici a názvy zvířat z ní přepisuje. Z obrázku 32 je vidět, že přepis zvládl bez chyby, i diakritiku má tentokrát správně. Přepis mu trvá nejdéle ze třídy, při psaní si dává pozor,

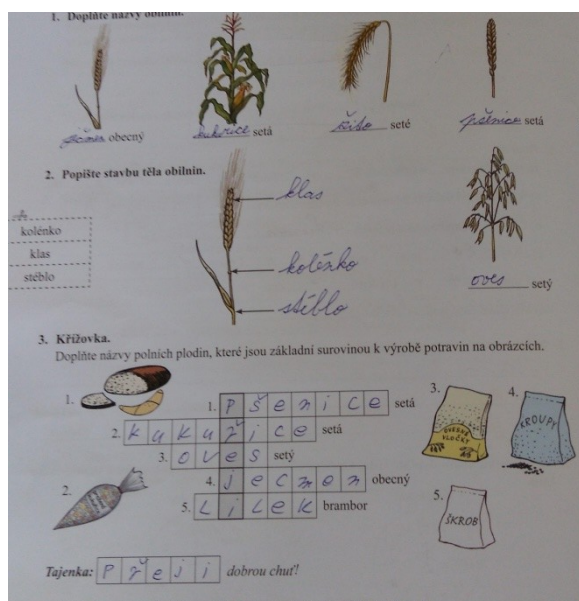
aby měl písmena správně napsaná. Po dopsání si slova ze sešitu několikrát přečte a opraví slovo *zajíc*, kde nejdříve napsal nad *j* čárku místo tečky.

Obrázek 32 Ekosystém pole

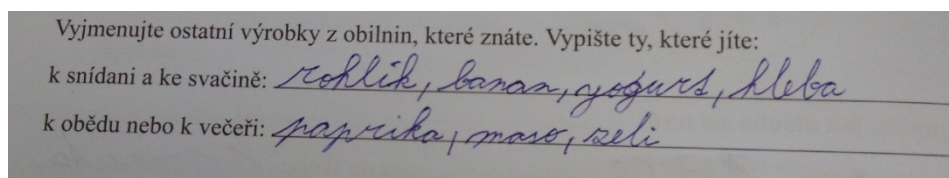
Další aktivita v hodině je samostatná práce, kdy mají žáci vyplnit pracovní sešit. Pavel k vypracování používá učebnici. Největší problém mu dělala křížovka, kdy sice obrázky poznal, ale nevěděl, jaké suroviny jsou zapotřebí. Jak je vidět na obrázku 33, Pavel při doplňování zapomněl u slova *ječmen*, napsat háček nad *č*, i když ho v předchozím cvičení napsal správně. Se cvičením mu pomáhala paní asistentka.

Obrázek 33 Pracovní sešit

Jako poslední cvičení měl Pavel vypsát jídla, která jí. Slova měl vymyslet sám, na obrázku 34 je vidět, že když má slova vymyslet a napsat sám, dělá mnoho chyb, například [banan] místo banán, [yogurt] místo jogurt a [hleba] místo chleba. Při kontrole byl na tyto chyby upozorněn a rozzlobil se.

Obrázek 34 Samostatné psaní

Český jazyk

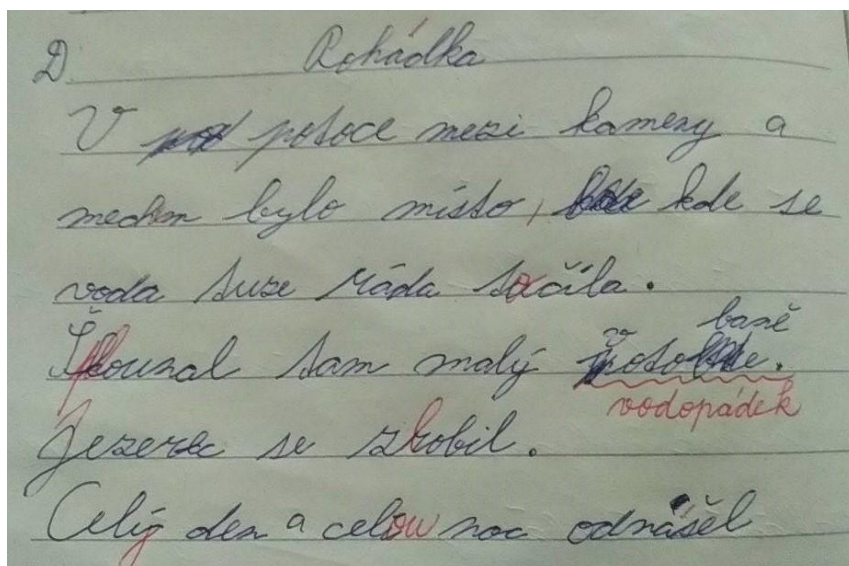
Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): Žák správně recituje báseň a rozumí všem slovům. Žák dokáže správně vyslovit těžší slova. Žák odůvodní jevy a správně napíše diktát.

V této hodině si mohl Pavel opravit básničku. Této příležitosti se chopil a šel dobrovolně na přezkoušení. Báseň odrecitoval celou, občas mu musela paní učitelka pomoci. V básni měl chyby, které paní učitelka opravovala, ale do hodnocení je nepočítala. Pavlovo chyby: [jare] místo jaře, [máli] místo mám-li, [košařící] místo kovařící, [poštice] místo ploštice, [šdělení] na místo sdělení, [křtice] místo křtice, [uší] na místo učí a [mandarinka] na místo

mandelinka. Při recitaci je vidět, že změkčuje slabiky ty, ci, li. Také si přidává a ubírá diakritiku podle svého. Většina chyb může vyplývat z toho, že Pavel nerozumí obsahu básně.

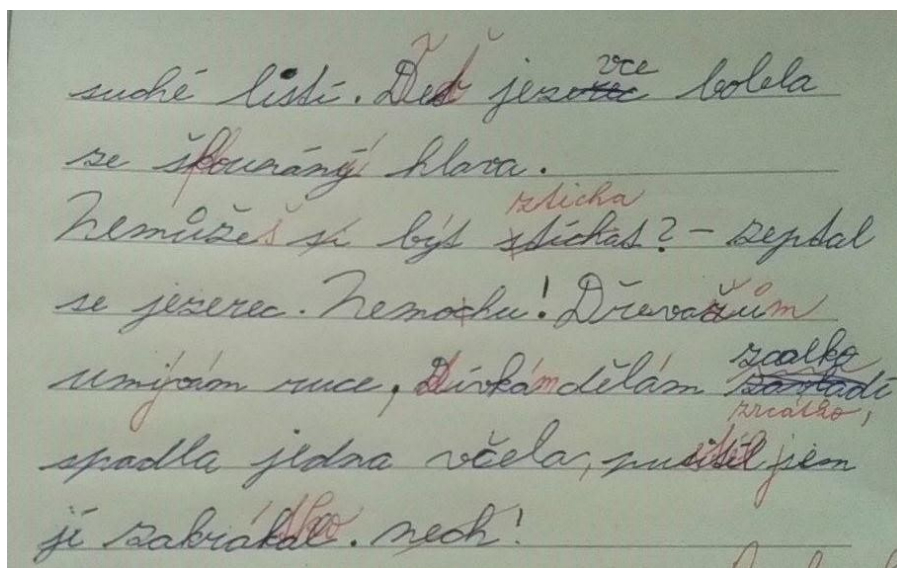
V druhé části hodiny se psal diktát. Pavel je při diktátu potichu, věty stíhá psát. Během diktátu se na věty nedoptává. Na obrázku 35 je patrné jaké chyby Pavel při psaní dělá. Hned v nadpisu zapomněl napsat čárku, většinou zapomíná některá písmena, která neví, jak se píšou. Dále je také vidět, že dělá i gramatické chyby. Často slova škrtá a píše je znovu.

Obrázek 35 Diktát I

Z druhé části diktátu, která je na obrázků 35 je patrné, že si Pavel plete písmeno *d* s *t*. Opět mu některá písmena chybí, například slovo zrcátko napsal jako [zrcalko]. V této části má dvě gramatické chyby. Celkově můžeme v diktátu najít tři gramatické chyby – *celí*, *umivam* a *stíchat*. Nejen, že slova mají gramatickou chybu, ale u jednoho chybí i čárka nad písmenem a třetí slovo je zcela špatně napsané.

Obrázek 36 Diktát II

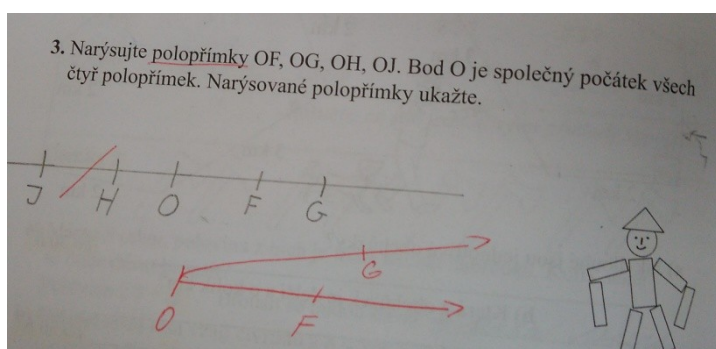

Matematika

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): Žák porozumí zadání a podle něho vypracuje úkol.

Pavel odevzdával úkol, který vypracoval samostatně. Na obrázku 37 vidíme, že stále nerozumí pojmu polopřímka, neboť úkol nemá dobře.

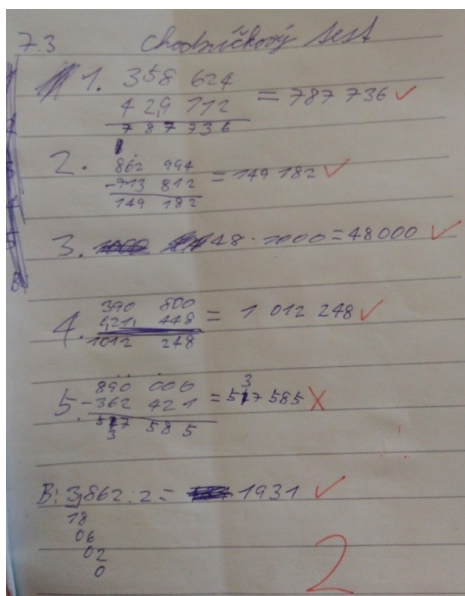
Obrázek 37 Polopřímky

Hlavní aktivita hodiny je chodníčkový test, kdy žáci chodí po chodbě a opisují si příklady, které následně vypočítají. Pavel si příklady opsals rychle, ale jeho systém nebyl zvolený správně, jak je patrné z obrázku 38. Očíslování si musel znovu přepsat. Z obrázku je vidět, že Pavel udělal jednu chybu. Také je vidět, že příklad měl správně, ale při kontrole si ho

opravil špatně. Také je zajímavé, že výsledky píše dvakrát. Nejdříve pod příklad a poté i vedle příkladu.

Obrázek 38 Chodníčkový test

Při kontrole se Pavel pře o chybu a nejdříve stojí za svým výsledkem, poté si příklad vypočítá ještě jednou a omluví se.

10.10 Shrnutí - Pavel

Pavel je v hodinách velmi aktivní, často se hlásí. Pokud něčemu nerozumí, ptá se nejdříve spolužáků a poté paní učitelky. Veškerou práci dokončuje, i když už je přestávka. O přestávce často komunikuje se spolužáky a hraje s nimi různé hry.

U Pavla bych se zaměřila na to, že při psaní často vynechává písmena. Nedokáže napsat většinou správně ani jednu větu, pokud ji neopíše nebo nepřepíše. Doporučila bych paní učitelce procvičovat psaní diktovaných vět, ovšem s porozuměním obsahu, tedy dodat nějaké obrázky. Tím by se pracovalo na rozšiřování slovní zásoby. Při mluveném projevu Pavel špatně skloňuje a časuje, což se paní učitelka snaží vždy opravit. Na tuto problematiku by paní učitelka mohla zacílit některá cvičení.

Při vyučování se paní učitelka snaží Pavlovi vše vysvětlit, aby tomu porozuměl. Jelikož se

často hlásí, že nerozumí nějakému slovu, paní učitelka mu ho vždy vysvětlí. K vysvětlení používá internet. Vždy když je volná chvíle, snaží se paní učitelka pracovat s Pavlem a pomáhat mu. Někdy s ním dělá i práci navíc v českém jazyce. Pavel s ní po škole občas některé jazykové jevy konzultuje. Kromě práce navíc, neupravuje paní učitelka pro Pavla úkoly. Aby se předešlo tomu, že se Pavel bude ptát na významy některých slov, doporučila bych práci s klíčovými slovy spolu s využíváním obrázků, to souvisí i s tím, že součástí plánování by měla paní učitelka formulovat i konkrétní slova, která budou žáci v hodině používat a zaměřit se na to, aby všichni chápali jejich význam.

Jazykové cíle si paní učitelka před mým příchodem nestanovovala na všechny vyučované předměty. Doporučila jsem jí, aby to zkusila aspoň po dobu mé přítomnosti. Paní učitelka tak učinila, ale nepokračuje v tom. Cíle, které si stanovila, se snažila dodržet, ale někdy se jí to nepodařilo, protože zjistila, že by Pavel potřeboval procvičit spíše něco jiného nebo to příliš nereflektuje. Hodinu často uzpůsobuje hodně jeho potřebám.

10.11 Středa – Ela

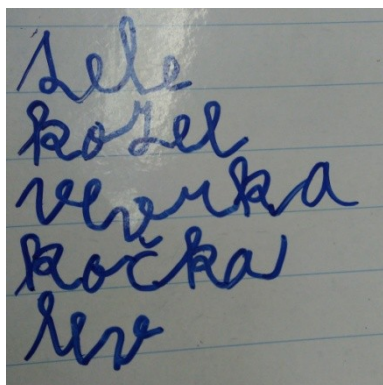
Český jazyk - 1. třída

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák rozumí jednoduchému zadání. Žák rozpozná, na jakou slabiku začíná slovo. Žák dokáže přepsat slova z tiskací podoby do psací podoby.*

Hodina začíná vyhledáváním klučičích a holčičích jmen na tabuli a úkolem opsat je z tabule. Ela neví, co má dělat, paní asistentka se jí to snaží vysvětlit. Zadání úkolu jí překládá spolužák, Ela místo práce jen sedí a rovná si pastelky, žádné jméno neopsala.

Další aktivita je podobná, jen místo jmen opisovali žáci zvířata. Ela se kouká ke spolužačce a místo z tabule, opisuje zvířata od ní. Na obrázku 39 je vidět, jak Ela zvládla některá psací písmena. Písmena píše i pod linku a má vějířovitý sklon písma. U slova veverka, zapomněla na *e* a vzniklo jí [vevrka]. Při kontrole je vyvolána k tabuli, kde jí paní učitelka ukazuje, jaké zvíře má zakroužkovat.

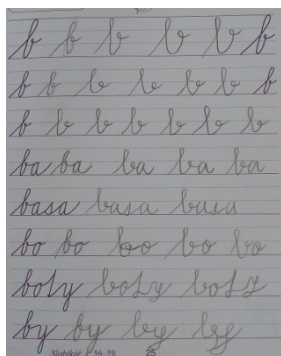
Obrázek 39 Opis zvířete

Třetí aktivitou je práce s kartičkami, kde mají žáci napsanou slabiku a k ní obrázek. Paní učitelka vždy řekne slovo, žáci musí zvednout kartu, na které je napsána první slabika daného slova. Ela dostala slovo *maliny*, kouká ke spolužačce, ale paní učitelka u ní stojí a pořád dokola říká *maliny*, snaží se dávat důraz na *ma*. Ela zopakuje slovo, několikrát si řekne slabiku *ma* a až poté najde kartu, kde je slabika *ma*.

Poslední částí hodiny je psaní do písanky. Ela má k dispozici tabulku, kde jsou tiskací a psací písmena, tuto tabulku používá často, neboť si nepamatuje tvary písmen. Z obrázku 40 je patrné, pokud tvar písmene obtahuje, tak dodrží správný sklon, snaží se i dodržovat psaní na pomocné linky. Je vidět, že písmeno *a* nedotahuje dokonce a s písmenem *y* má problémy, nejdříve ho napíše ve stejné výšce jako písmeno *t*, až na dalším řádku ho napíše ve správné velikosti.

Obrázek 40 Psaní písmene b

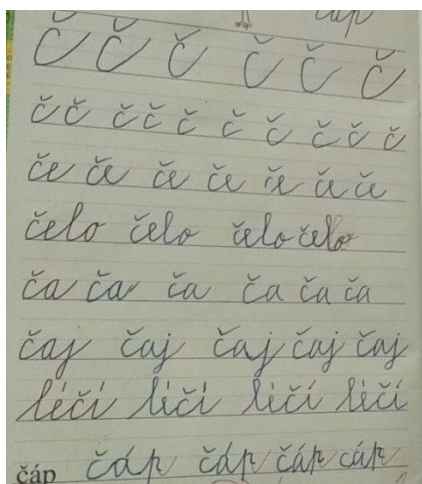
Člověk a jeho svět

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): Žákyně dokáže napsat písmena malá i velká. Žákyně na sebe správně váže psací písmena.

Na začátku hodiny si žáci opakuji, co se dělo minule, Ela listuje v učebnici a paní učitelce nevěnuje pozornost. Žáci mají za úkol vyjmenovat jarní měsíce, paní učitelka vždy řekne měsíc a Ela název zopakuje, [*brezen, duben, kveten*]. Ela při opakování ignoruje háčky nad písmenky, paní učitelka ji vždy opraví.

Při čtení textu v učebnici jí sice spolužačka ukazuje, kde jsou, ale Ela stejně text nevnímá. Paní asistentka jí dá dopsat v písance písmeno Č. Z obrázku 41 je vidět, že se Ela snaží udržet stejný sklon písma, u malého č nedotahuje nožičku až nahoru. Na slabice *ča* je vidět, jak nedokáže *č* a *a* navázat na sebe. Slovo *léčí*, napsala bez čárky nad *í*, *i* když to má pouze opsat. Je také vidět, že u většiny písmen, nedotahuje koncovou čáru až tam, kam má.

Obrázek 41 Psaní písmene C

Jako poslední aktivitu měli žáci přepsat z tabule jarní měsíce do sešitu a nakreslit k tomu ptáčka. Ele úkol musel přeložit spolužák. Není jisté, jestli jí to nepřeložil jinak, ale žáci měli měsíce přepsat, Ela je pouze opsala. I samotné opsání jí trvalo dlouho. Obrázek 42 dokumentuje, že Ela nedělá mezery mezi slovy, místo psacího písma používá tiskací, a také nepoužívá čárky. Dá se také říci, že tiskací písmo jí jde lépe, než písmo psací, ke kterému potřebuje ještě tabulku s podobou písmen.

Obrázek 42 Opis z tabule

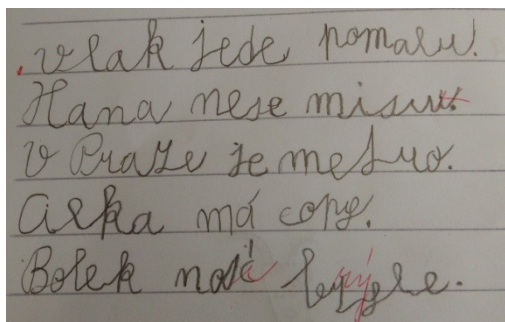

Český jazyk

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže přečíst slova psaná tiskacím písmem, správně váže slabiky na sebe. Žák dokáže s pomocí napsat slova, která slyší.*

Na začátku hodiny si žáci opakovali básničku, jak mají správně sedět. Jelikož jí Ela nerozumí, sedí a listuje si učebnicí. Po básničce se píše diktát, Ela ho píše společně s paní asistentkou a píše každou druhou větu. Paní asistentka jí věty diktuje po slově a slova ještě slabikuje. Při psaní má u sebe tabulku s psacími tvary písmen. Z obrázku 43 je patrné, že Ele nejde při psaní psacím písmem dodržovat psaní na linky. Slova jí různě skáčou a má je různě veliká. Je také vidět, že některá písmena nedokáže na sebe vázat. Písmena píše skoro přes celé linky a není zřejmé, zda rozlišuje velká a malá písmena.

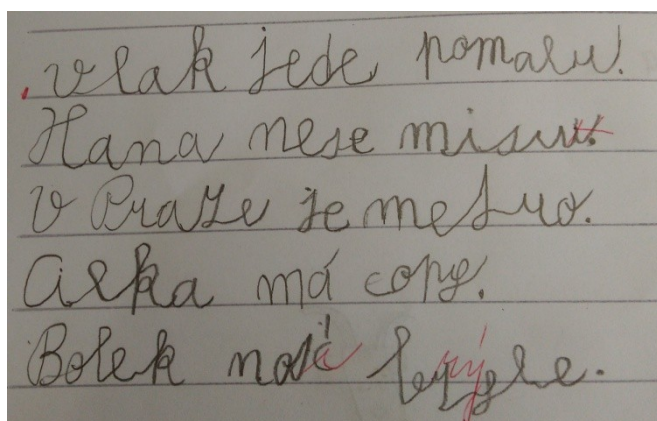
Obrázek 43 Diktát

Další aktivitou je čtení slov z tabule, slova jsou napsaná tiskacím písmem. Ela se sama přihlásí a snaží se přečíst slovo *vosa*. Paní učitelka jí musí říct každé písmeno a Ela ho pouze zopakuje. Poté se pokusí říci celé slovo sama a řekne [*fosa*], paní učitelka jí hned opraví. Jako druhé slovo si vybere *sova*. Toto slovo přečte bez rozkladu a sama. Je to možná tím, že zná jeho význam.

Poslední aktivitou v hodině byl přepis slov ze slabikáře. U této aktivity si paní učitelka sedla k Ele a pomáhala jí. Nejdříve si spolu přečetly větu, první četla paní učitelka, Ela opakovala. Společně napsaly tři věty. Z obrázku 44 je vidět, že se Ela snažila rozlišit velká a malá písmena. Opět nedokáže napsat slova na řádek. Písmeno *a* nedokáže napojit na žádné předchozí písmeno. Tento problém má i s písmenem *o*, u některých slov i s *e*. Pořád je vidět, že se jí některá písmena naklánějí na opačnou stranu.

Obrázek 44 Přepis ze slabikáře

Matematika

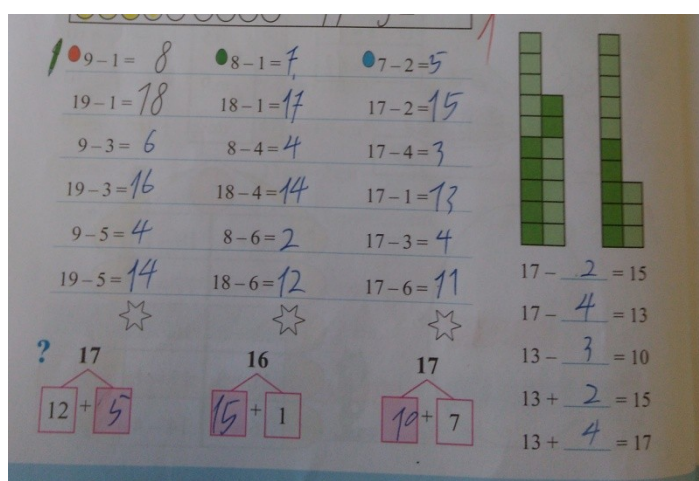
Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže rozpoznat a napsat správně čísla.*

První aktivitou je psaní čísel na tabulku. Paní učitelka diktuje čísla do 20. Ela si čísla zapisuje až poté, co jí je paní učitelka několikrát zopakuje a upoutá na sebe tak pozornost. Ele jednociferná čísla nedělají problém. Pokud se však objeví číslo dvojciferné, neví jak ho napsat, napíše pouze poslední číslo, co slyší – 16 – napíše šestku.

Na tabuli jsou napsané příklady, Ela počítá příklad $12 + 1$, vypočítá ho správně a slovo 13 řekne jako [trnáč]. Když počítají ostatní, nesleduje jejich práci a kreslí si na tabulku.

Poslední aktivitou byla samostatná práce v pracovním sešitě. Ela šla za spolužákem, aby jí vysvětlil, co má s příklady dělat, poté pracovala samostatně. Na obrázku 45 je vidět, která cvičení Ela dělala a jak si s nimi poradila. V prvním cvičení má Ela první dva sloupcečky správně, ale v posledním má hned tři chyby. Kdy u $17 - 4 = 3$ mohla nastat chyba, že zapomněla napsat pouze jedničku, stejně tak i u $17 - 3 = 4$. Ale u příkladu $17 - 3 = 13$ si to špatně spočítala. Ela si výsledky počítá na prstech a nahlas si přeřikává čísla v českém jazyce. Jinak je vidět, že ostatní cvičení má bez chyby. Všechna tři cvičení měla vypočítaná jako třetí ze třídy a po zbytek hodiny si kreslila na tabulku.

Obrázek 45 Samostatné počítání

10.12 Čtvrtek – Ela

Český jazyk

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže nahlas zopakovat a přečíst jednoduché věty. Žák rozpozná písmena a správně je opíše.*

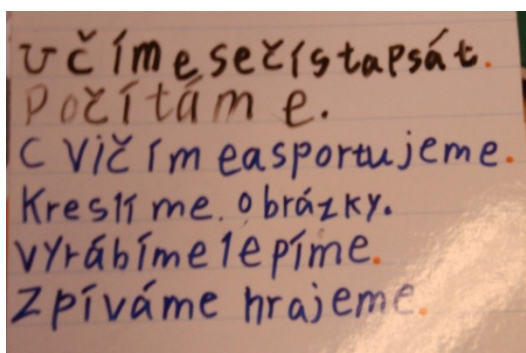
Hodina začíná čtením ze slabikáře, Ela má přečíst pouze slovo *počítáme*. Její způsob čtení je takový, že čte nejdříve po písmenech, při prvním čtení nepozná písmena č, í, e. Když čte

slovo podruhé, snaží se ho přečíst po slabikách [po-či-ta-me]. Ela nepřečte u slova čárky, i když v prvním čtení písmen je přečetla. Paní učitelka jí slovo přečte ještě jednou a Ela ho zopakuje. Až napotřetí řekla slovo správně.

Dalším úkolem je spojit přečtené věty k obrázkům. Paní učitelka si bere Elu stranou, vždy jí větu přečte a ukáže, co dané sloveso znamená. V textu jsou věty typu: *Učíme se číst a psát*. Po ukázání, co sloveso znamená, spojí Ela správně všechny věty s obrázky.

Ela s textem pracuje dále, její úkol je opsat věty, které četla. Z obrázku 46 je patrné, že Ela píše slova dohromady, nedělá mezi nimi mezery. Také je vidět, že všechna písmena jsou stejně veliká, tudíž nerozlišuje malá a velká písmena. Za větou zapomíná psát tečku. Také si můžeme všimnout, že malé *a*, píše jako psací, i když všechna ostatní písmena má napsaná jako tiskací. Písmena typu, *y, p, j*, nepíše pod řádek, ale jsou psaná na řádku.

Obrázek 46 Opis ze slabikáře

Matematika

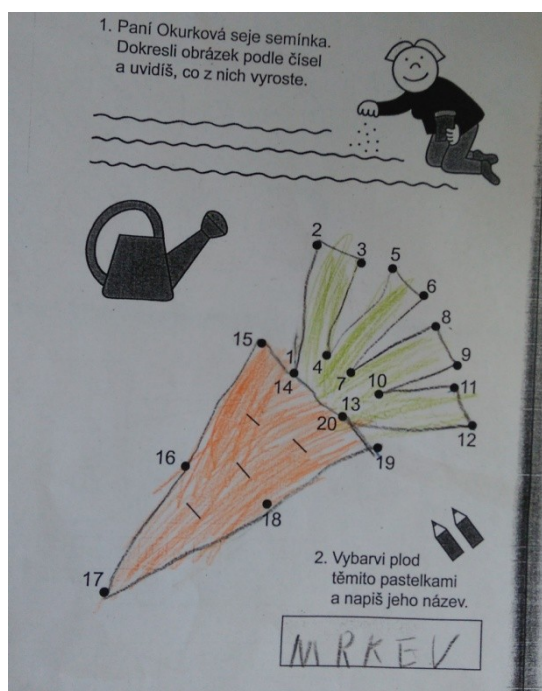
Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže rozpoznat a správně pojmenovat číslice.*

První aktivitou je opakování číselné řady od 1 do 20. Ela má problémy u čísel 13 [cináct], 3 [cí] a 14 [crnáct]. Číslo 18 vůbec neřekne. Čísla od 1 do 10 řekne sama, ale od 11 do 20 jí musí pomáhat paní učitelka a ukazovat jí číslice.

Žáci dostanou pracovní list, kde mají spojit čísla od 1 do 20, z obrázku 47 je patrné, že Ela nemá problém čísla spojit, tak jak jdou za sebou. Čísla spojí bez jediného problému. Při spojování si čísla nahlas říká. Vznikne jí obrázek mrkve, ví, že je to mrkev, ale neví, jak se

píše. Paní asistence řekne, že je to [mkef], ta jí řekne *mrkev*. Aby Ela mohla slovo napsat, paní asistentka jí vyjmenuje písmena, která se ve slově mrkev píší.

Obrázek 47 Spojování čísel

Další aktivitou je počítání příkladů na známky. Ela si počítá na prstech a výsledek si sama řekne nahlas. Počítá rychle a správně. Na obrázku 48 můžeme vidět, že při počítání neudělala ani jednu chybu. Při psaní písmenek do políček je vidět, jak některá písmena nedotahuje. Dá se říci, že velká tiskací písmena jí jdou dobře. Při doplňování odpovědi opět zapomněla na tečku na konci věty.

Obrázek 48 Počítání příkladů

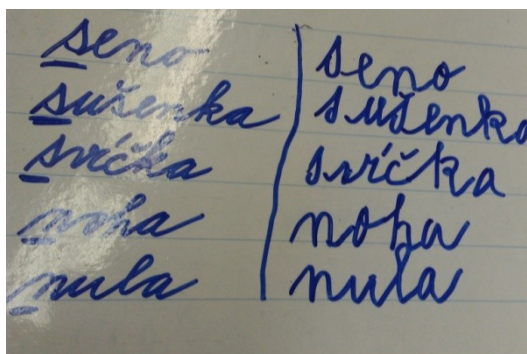
Český jazyk

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák přečte za pomoci slova, snaží se slabiky na sebe vázat. Žák přepíše pomocí tabulky slova psaná tiskací do psané formy.*

Na tabuli jsou tiskací napsaná slova, která si žáci přečtou. Ela čte slovo *vana*. Zkouší přečíst slovo po slabikách a přečte [*ma -na*], zamění písmeno *v* za *m*. Paní učitelka ji nechá říct slovo po písmenech. Napodruhé už slovo přečte správně.

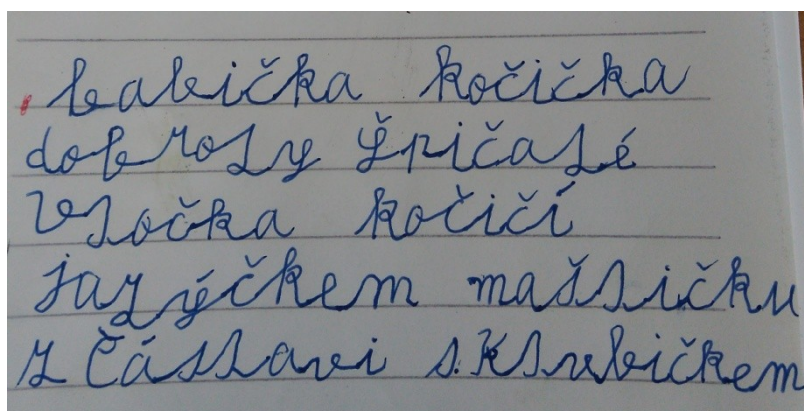
Ze slov na tabuli mají žáci na tabulku přepsat slova, která začínají na stejné písmeno. Ela zadání úkolu nechápe, proto jí paní asistentka cvičení upravuje. Na obrázku 49 je vidět, že jí napsala slova pod sebe a podtrhla vždy stejné písmeno. Ela slova měla pouze opsat vedle. U slova *seno*, se Ela nepodařilo navázat *e* na *s*. Při psaní slova *sušenka* vypadá písmeno *s*, jakože má kličku, opět není písmeno *u*, *e* navázáno na *s*. Písmeno *k* má opačný sklon, než ostatní. U slova *svíčka* jsou písmena *s*, *v* skoro nečitelná a písmeno *a* není opět navázáno, tak je tomu i u ostatní slov, kde se *a* vyskytuje.

Obrázek 49 Opis slov

Další aktivitou v hodině je čtení ze slabikáře, Ela nečte a skládá si pastelky podle barev. Další úkol je přepsat slova, která četli do sešitu. Obrázek 50 ukazuje, jak se Ela práce vedla. Slova *babička*, *kočička* napsala Ela správně, pouze *a* není opět navázáno na předchozí písmeno. Při slově *dobroty* už Ela nedodrží velikosti písmen, slabika *ro* není na řádku, u písmena *y* je malá spodní klička. Š u slova *špičaté* má kličku a vypadá spíše jako velké *L* s háčkem. Písmeno *p* je napsáno místo pod linkou na lince. Můžeme si také všimnout, že Ela neumí napsat malé psací *l*, píše ho spíše jako písmeno *t* bez kličky. Poslední slovo *s Klubičkem*, napsala jako [*s Klubičkem*], nenapsala čárku nad *i*. Ela v celém cvičení nepsala čárky mezi slovy.

Obrázek 50 Přepis čtených slov

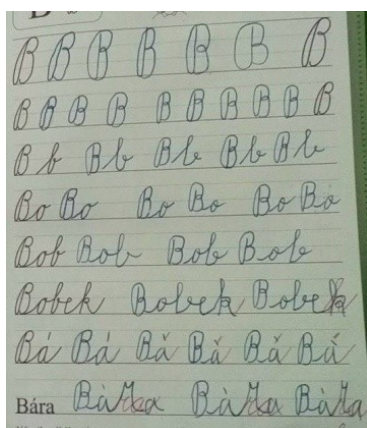

Člověk a jeho svět

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže napsat písmena malá i velká. Žák na sebe správně váže psací písmena.*

V této hodině Ela moc nepracuje, žáci vyplňují pracovní list, kterému Ela nerozumí i po překladu spolužáka. Proto paní asistentka zadá Ele jinou práci. Má za úkol procvičovat psaní písmene *B*. Obrázek 51 ukazuje, že Ela má neustále problém udržet písmena na lince. Také si můžeme všimnout, že neumí navazovat písmena. U slova *Bobek* má *k* nakloněné na druhou stranu a nedotahuje u něj nožičku. Špatný sklon má i u psaní čárek nad písmenem *a*. U jména *Bára* dokonce píše *r* stejně velké jako *B*.

Obrázek 51 Psaní písmena B

Aby se Ela zapojila do hodiny, dá jí paní učitelka také pracovní list, který Ela začne vybarvovat. Paní asistentka jí musí vybarvování zatrhnout a pomoci jí s doplňováním písmen do slov. Z obrázku 52 je vidět, že písmena do jarních měsíců doplnila správně. Paní asistentka jí slova napsala na tabulku, společně si je vyjmenovaly a podle toho doplnila Ela chybějící písmena. Jejím druhým úkolem bylo zakroužkovat obrázky, které patří k jarním měsícům. Je vidět, že nejdříve zakroužkovala všechny obrázky, až když jí to bylo přeloženo, dva obrázky vygumovala.

Obrázek 52 Pracovní list

10.13 Shrnutí - Ela

Ela se snaží ve třídě aktivně zapojovat, ale problémy jí činí jazyková bariéra. Spolužákům to moc nevadí a hrají si s ní, i když jí nerozumí. V těchto chvílích jí pomáhá spolužák, který také mluví čínsky.

Při celkovém hodnocení Ely bych se zaměřila asi na celkovou situaci, kdy Ela nerozumí ani paní učitelce ani paní asistence. Bylo by lepší, kdyby do třídy docházel asistent, který čínsky umí či alespoň překladatel. Ela má také problém s písmem, paní učitelka by se mohla zaměřit na krasopis a dávat Ele více vět na opisování. Její projev se hodnotit nedá neboť česky nekomunikuje. Bylo by dobré, kdyby chodila na doučování či kurz češtiny,

kde by byl učitel češtiny jako druhého jazyka.

Při pozorování jsem si všimla, že se paní učitelka snaží s Elou komunikovat, ale nejde jí to. I přes tuto bariéru se jí v hodině věnuje a snaží se, aby Ela pracovala. Většinou se zaměřuje na český jazyk, kterým prokládá i hodiny Člověk a jeho svět. Díky tomu, že má paní učitelka k dispozici asistentku, může se věnovat chvíli pouze Ele. V této chvíli jí pomáhá čínský žák, který Ele látku překládá. Paní učitelce bych doporučila, aby si připravila pracovní listy pro Elu. Doporučila jsem jí učebnice pro práci s žáky s OMJ.

Paní učitelka si jazykové cíle nestanovovala, jelikož nevěděla, jak s Elou pracovat. Ze začátku jsem jí pomáhala a společně jsme určovaly jazykové cíle. Paní učitelka se je poté snažila dodržet, ale ne vždy se jí to povedlo. Potěšilo mě, že i po mém odchodu v tom paní učitelka pokračuje.

10.14 Pondělí - Dáša

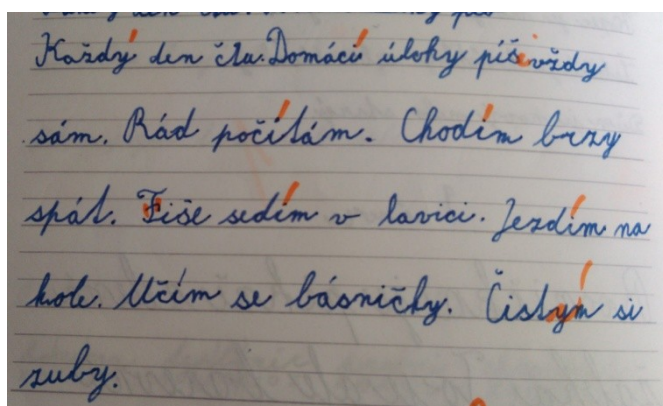
Český jazyk - 2. třída

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže na sebe vázat slova a utvořit smysluplnou větu. Žák správně opíše text.*

Na začátku hodiny si žáci povídají o tom, co dělali o víkendu. Z Dášina projevu je patrný silný ruský přízvuk, mluví také potichu. Používá krátké a stručné věty. [*Já byl u babički. Potom doma.*] Z projevu je také vidět, že Dáša často změkčuje slabiky, špatně časuje slovesa a zapomíná háčky. Vychází hodně z pravidel svého mateřského jazyka.

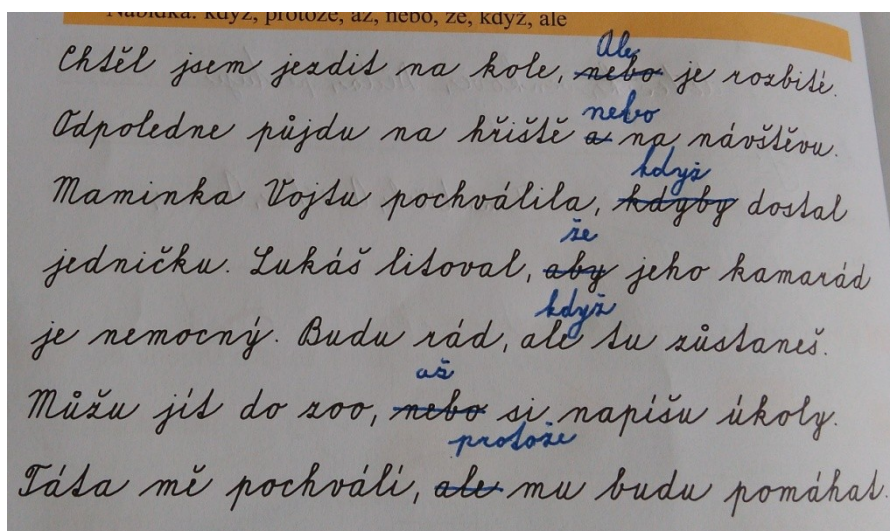
Další aktivitou hodiny je opis z učebnice. Dáše dlouho trvá, než si nalistuje učebnici, paní učitelka jí několikrát musí připomínat, aby napsala datum. Z obrázku 53 vyplývá, že nejčastější chybou je nenapsání čárky nad samohláskou. Další chyby, které můžeme vidět je vynechání či záměna písmene. Dáša píše do sešitu s pomocnými linkami, aby si nacvičila správnou velikost písmen, ale i přes tuto pomoc má písmena různě veliká.

Obrázek 53 Opis z učebnice

Hlavním tématem hodiny jsou spojky. Při opakování definice spojek nedává Dáša pozor. Proto také potom neví, co má v samostatné práci dělat. Při opravě spojek, nepracuje, paní učitelka na to nikterak nereaguje. Dáša si sama zjišťuje, co má dělat, cvičení ale moc nerozumí, a tak při kontrole má hotové pouze dvě věty. Na obrázku 54 je vidět, jak bylo cvičení zamýšleno. Dáša má sice všechny spojky opravené, ale pouze za pomoci společné kontroly, kdy jí to spolužáci nadiktovali.

Obrázek 54 Spojky

Matematika

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): Žák rozpozná čísla a dokáže je správně pojmenovat.

Hodina začíná společným opakováním násobilky 2. Dáša umí celou násobilku z paměti, jen má problém s výslovností některých čísel, například čtyři čte jako [čtíři], deset jako [děset], čtrnáct jako [čtirináct]. Při jejím výkonu je patrné časté změkčování slabik.

Pro ověření znalostí násobilky, píšou žáci test. Dáša si snaží počítat na prstech, ale kvůli tomu nestíhá některé příklady. V průběhu testu se několikrát rozčiluje, že jí to nejde. Z obrázku 55 je vidět, že se jí test nepovedl. Z deseti příkladů měla správně pouze tři, další příklady ani nestihla vypočítat. Můžeme si také všimnout, že čísla nepíše na řádky a správné označení výsledku píše obráceně.

Obrázek 55 Test z násobilky

Dáša dostává kolečka, aby si vymodelovala příklady, které jí nešly. Paní učitelka jí to píše na tabuli, aby viděla, jaké příklady má počítat. Dáša však odmítá pracovat a modelovat se jí nechce. Paní učitelce říká: [*Já hlava dřavá*]. Z této věty je vidět, že Dáša zapomněla na slovesa, v ruštině by to ale bylo správně.

Hlavní část hodiny se zaměřuje na vyvozování násobků 10. Dáša pracovat nechce se slovy: [*Já neumím*]. Nakonec se ale rozhodla pracovat a práci měla celou dobře, soustředila se. Z obrázku 56 je patrné, že Dáša dávala pozor a pečlivě poslouchala své spolužáky při doplňování. Při psaní čísel si opět nehlídá psaní na řádek. Také nemá čísla v každém rámečku stejně veliká.

Obrázek 56 Násobky 10

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

+ 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10 + 10

Vypočítej.

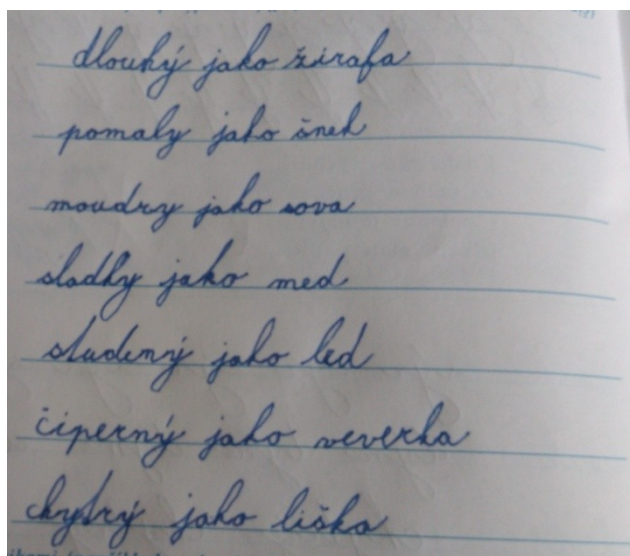
Český jazyk – čtení

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák čte srozumitelně jednoduchý text a správně vyslovuje.*

Při čtení textu se Dáša nehlásí. V hodině nedává pozor, text nesleduje, listuje si v čítance. Při vyvolání neví, kde se čte. Její projev je tichý a pomalý. Při čtení je slyšet její ruský přízvuk. Dáša klade důraz na první slabiku, také se snaží dávat důraz na poslední písmeno ve slabice, například slovo první přečte jako [*prV-ní*], zdůrazní písmeno *v*. Svůj text přečetla takto: [*Tata fcera na venku, našel první sněžeku, vedle petklíč, zima už je přič.*] Z projevu je patrné, že Dáša zapomíná číst čárky nad samohláskami a háčky nad souhláskami. Můžeme si také všimnout, že písmeno *š* zaměňuje za *ž*, vynechává písmeno *n* ve slově *sněženka* a písmeno *r* ve slově *petrklič*. U slova *pryč*, změkčila slabiku *ry*.

Při psaní do písanky, měla Dáša za úkol opsat věty z tabule. Obrázek 57 ukazuje chyby, kterých se Dáša při opisu dopustila. Těmi chybami je zapomínání psaní čárek nad samohláskou *y*. Jinak je její opis přehledný, slova jsou úhledně napsaná, písmena jsou velikostně rozlišena. Avšak tento opis jí trval 15 minut, ostatní ho měli napsaný za 10 minut.

Obrázek 57 Opis z tabule

Matematika

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák správně vyslovuje názvy čísel. Žák dokáže správně použít diakritiku.*

Hodina začíná opakováním násobků dvou, čtyř, pěti a deseti. Dáša opakuje spolu se spolužáky a je vidět, že čeká, než se může připojit a společně s nimi to vysvětlit. Když má sama říct násobilku dvou, řekne: *[Ja to neumím.]* Z jejího projevu je vidět, že opět nevyslovuje čárky nad souhláskami. Paní učitelka ji opravuje.

Při psaní pětiminutovky má Dáša problém s počítáním, ukazuje se, že násobilku neumí. Paní učitelka ji posílá pracovat s paní asistentkou. Práce sice trvá déle, ale jak je patrné z obrázku 58, Dáša udělala pouze dvě chyby, což je velký pokrok oproti minulé písence. Dáša se naučila počítat si násobilku na prstech a tímto stylem jí to jde lépe.

Obrázek 58 Test z násobilky

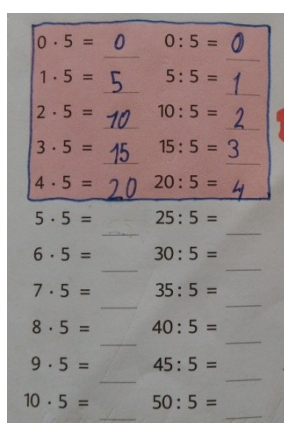
16	24	25	70	15	9	P	6	10	2
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓

Hodina pokračuje hrou *Král počtářů*, kdy žáci soutěží ve dvojici a ten, kdo řekne první správně výsledek, postupuje do dalšího kola. Dáša se ani nesnaží zapojit a rovnou si sedne. Je vidět, že práce je pro ní demotivující.

Při samostatné práci psaní násobků deseti, využívá Dáša počítání na prstech a násobilku napsala celou sama a správně. Ze svého výsledku má radost a chlubí se tím: [*Já počítala správně.*]

Poslední cvičení, které měla Dáša vypracovat, bylo násobení a dělení číslem 10. Obrázek 59 nám ukazuje, že Dáša vypočítala červený rámeček, který dělali všichni žáci dohromady. Tudíž Dáša pouze zapsala výsledky, které jí spolužáci nadiktovali. Bílý rámeček měla vypracovat samostatně, ale je vidět, že nepočítala a odůvodnila to slovy: [*Uš mi to nebaví, je to těžký.*], kdy místo *mě*, řekla *mi* a u slova *těžké* použila nespisovný tvar.

Obrázek 59 Násobení a dělení 10

$0 \cdot 5 = 0$	$0 : 5 = 0$
$1 \cdot 5 = 5$	$5 : 5 = 1$
$2 \cdot 5 = 10$	$10 : 5 = 2$
$3 \cdot 5 = 15$	$15 : 5 = 3$
$4 \cdot 5 = 20$	$20 : 5 = 4$
$5 \cdot 5 =$	$25 : 5 =$
$6 \cdot 5 =$	$30 : 5 =$
$7 \cdot 5 =$	$35 : 5 =$
$8 \cdot 5 =$	$40 : 5 =$
$9 \cdot 5 =$	$45 : 5 =$
$10 \cdot 5 =$	$50 : 5 =$

10.15 Úterý - Dáša

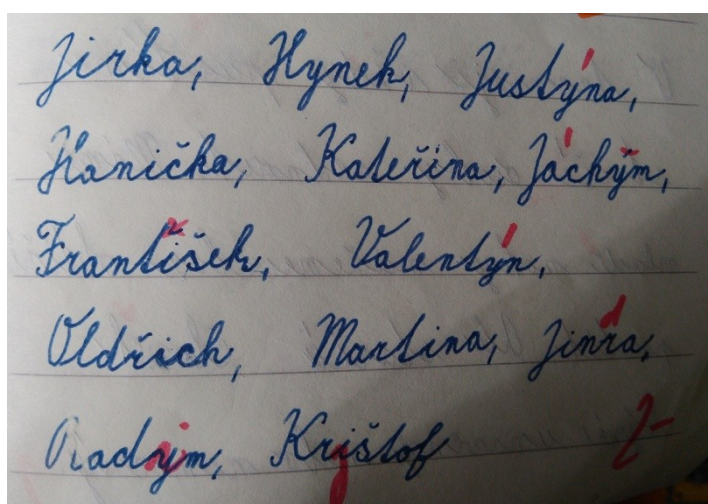
Český jazyk

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže správně přepsat slova, váže správně písmena na sebe. Žák dokáže odůvodnit a správně píše i/y v tvrdých a měkkých slabikách. Žák dokáže rozřadit podstatná jména.*

Ještě před začátkem hodiny odevzdává Dáša domácí úkol se slovy: [*Ten úkol byl těžký,*

*protože máma je ukrajinská, táta je ukrajinská a já taky.] Z projevu je vidět, že Dáša používá místo z Ukrajiny, ukrajinská. Dokonce mužský rod neskloňuje. Hodina začíná přepisem z tabule, kdy žáci mají za úkol přepsat jména. Z obrázku 60 můžeme vypožorovat chyby, které Dáša udělala. Přepis z tiskacího písma do psacího písma, zvládá Dáša bez problému. Problém jí dělá psaní čárek, kde chybuje nejvíce. Další problém je, že Dáša vynechala písmeno *d* ve jméně *Jindra*, a také špatně napsaná *i* ve slově *Radim* a písmeno *y* ve jméně *Kryštof*. U těchto dvou jmen si společně s paní učitelkou odůvodnila chybu. Sama nemohla přijít na to, jak správnost odůvodnit, až když jí paní učitelka poradila. U slova *Radim* zdůvodnění neřekla, jméno vyslovovala jako [*Radym*].*

Obrázek 60 Přepis z tabule

Hodina pokračovala prací v pracovním listě, kde žáci nejdříve třídili podstatná jména. První tři slova zařadili společně, Dáša nedávala pozor a při třídění neposlouchala, musela si slova roztřídit sama, což mělo také za následek to, že svoji práci nestihla celou. Z obrázku 61 je patrné, že opis slov má bez chyby. Jen u slova *učitel*, je písmeno *u* nepřiměřeně velké. Při psaní se Dáša soustředí, nejdříve si slovo přečte, poté ho napíše a postupně doplňuje diakritiku, takže slovo *motýl* napíše takto: *moty* – doplní čárku nad *y*, dopíše písmeno *l*. Dáša u slova *sýkora* nezná význam, ptá se na něj spolužáků.

Obrázek 61 Podstatná jména

Název osoby	Název zvířete	Název věci
Učitel	byl	kůra
Babička	malý	hřebík
	sjkora	sest
	širafa	

V dalším cvičení měla Dáša za úkol doplnit slovesa. Z obrázku 62 je vidět, že u slov *sedí*, *hrají*, *odpočívá*, *vaří*, *pouští*, *dělám*, napsala jako [sedi, hraji, odpočiva, vaří, poušti, delam]. Z písemného projevu je vidět, že u slov nepoužila čárky nad samohláskami a u jednoho slova i háček nad *e*. Při psaní si slova říká nahlas a i při slovním projevu čárky nevyslovuje.

Obrázek 62 Doplnování sloves

4. Doplněte do vět vhodná slovesa.

Co dělají?

Tatínek jde do práce. Maminka vaří večeři.

Dědeček sedi v křesle a pouští rádio.

Babička učila šálu. Sestra se naučila básničku.

Kamarádi hrají kopanou a já jim dělám soudce.

Náš pes odpočívá ve svém pelíšku.

Český jazyk – čtení

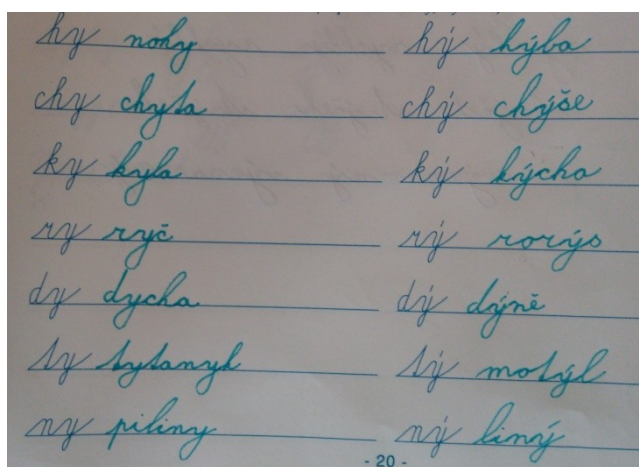
Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák čte jednoduchý text, kde dokáže vázat slabiky a používat správně intonaci.*

Jako první aktivita bylo čtení z knížky, kterou si žáci vybrali sami. Dáša při čtení nedávala pozor, a tak když byla vyvolána, nevěděla, kde se čte. Měla přečíst jeden celý odstavec. Její projev byl tichý, byl znát přízvuk a byl také pomalý. Ve svém čteném projevu dělá chyby v zaměňování písmen, kdy místo *báječná* přečetla [*báječně*]. Stejně jako v psaném

projevu, zapomíná Dáša číst háčky a čárky, například slovo *ditě*, přečte jako [dite]. Dále také občas nepřečte předložku či vynechá písmeno, například místo *já půjdu na oběd*, přečte [já půjdu oběd] nebo místo *zakočila* přečte [zakočila]. Při svém projevu dá Dáša důraz na poslední písmeno ve slově nebo na předložku.

Hodina pokračovalo psaním v písance, kdy Dáša měla napsat ke každé tvrdé slabice nějaké slovo, které danou slabiku obsahuje. Z obrázku 63 se dá vyzorovat, že písmo je úhledné, slova jsou napsaná na řádku. Dáša se dopustila chyby ve slově *Titanik*, které napsala s malým *t* a také po písmenech *t* a *n*, napsala tvrdé *y*, jelikož nevěděla, že je to cizí slovo. Další chyba se opět objevovala při psaní diakritiky, kdy Dáša nenapsala čárku nad slovy *chytá*, *kýla*, *rýč*, *dýchá*, *hýbá*, *kýchá*, *líný*. Přitom tato slova měla Dáša pouze opsat z tabule. Při psaném projevu si Dáša slovo předřikává a i při předřikávání si uvedená slova říká bez čárek, takže ho napíše tak, jak ho slyší a už si to nekontroluje s tabulí.

Obrázek 63 Opis slov

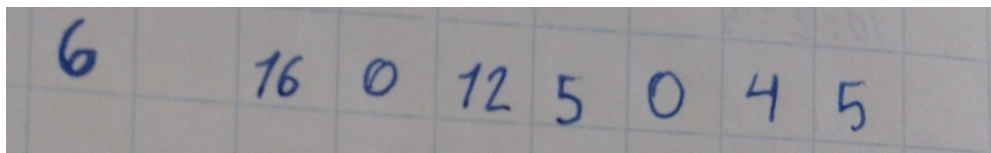
Matematika

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák čte text s porozuměním a na základě textu vypočítá úlohu.*

Hodina začala opět pětiminutovkou, kdy Dáša pracovala samostatně, příklady si předřikává nahlas, občas používá prsty. Časový rozestup mezi příklady jí vyhovuje, příklady stíhá zapsat a správně vypočítat. Z obrázku 64 je patrné, že Dáša dva příklady nestihla. Byl to

příklad druhý, kde vynechala prázdné místo a poslední. Okomentovala to tím, že příklady neslyšela.

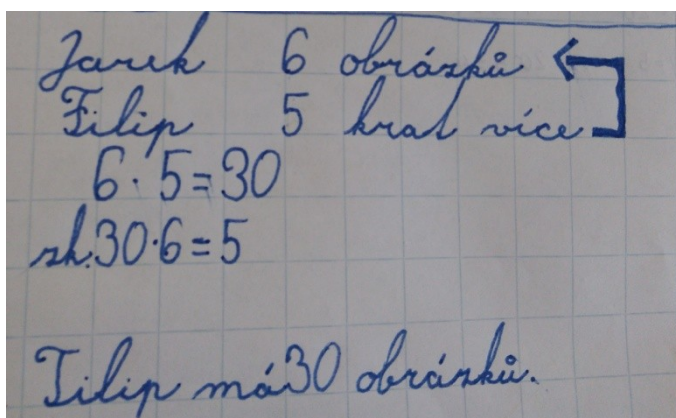
Obrázek 64 Test z násobilky

Hodina pokračovala modelací příkladů za pomoci pěnových žetónků. Dáša pracuje samostatně, nespolupracuje ve skupince. Příklady sice z tabule opisuje, ale modelaci neprovádí. Je vidět, že sama nepočítá, čeká, až se příklad objeví na tabuli a řešení si opíše.

Slovní úlohu si opisovala z tabule, při opisování, jak je patrné z obrázku 65, udělala dvě chyby. První chybu udělala ve slově *krát*, které napsala jako *[krat]* a u slova *Filip*, napsala špatně písmeno F, kterému zapoměla připsat prostřední čárku. Dáša si tuto úlohu vymodelovala pomocí žetónků, které si rozdělila na šest hromádek po pěti žetonech. Příklad si správně zapsala a vypočítala. S odpovědí si nevěděla rady, a tak počkala, než se objeví na tabuli.

Obrázek 65 Slovní úloha

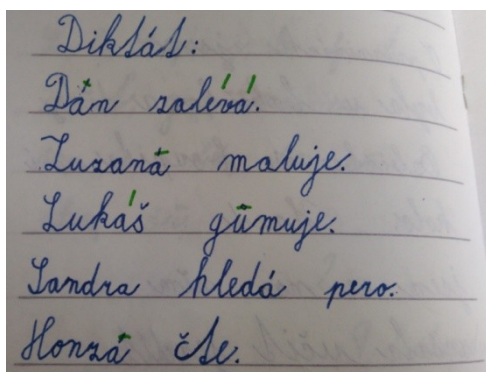

Český jazyk

Jazykový cíl (formulovaný paní učitelkou): *Žák dokáže správně napsat slova, která slyší. Žák rozliší podstatná jména a slovesa.*

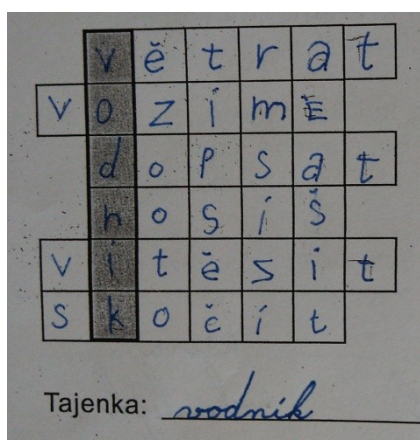
Hodina začíná diktátem krátkých vět. Obrázek 66 poukazuje na chyby, kterých se Dáša při psaní dopustila. Jak je vidět, Dáša má pořád problém s psaním čárek nad souhláskami. Jsou to vlastně jediné chyby, kterých se při psaní diktátu dopustila. Čárku nad souhláskami zapoměla ve slovech *zalévá* a *Lukáš*. Naopak ve slovech *Dan*, *Zuzana*, *gumuje* a *Honza*, čárku nebo kroužek přidala.

Obrázek 66 Diktát

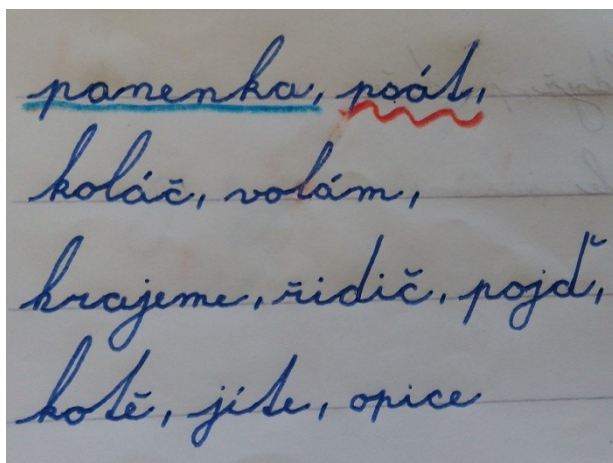
Hodina pokračovala prací v pracovním listě, kdy Dáša měla za úkol vybrat ze dvou slov to, které je sloveso. Toto slovo měla opsat do křížovky. Dáša všechna slovesa určila správně. I přestože šlo pouze o opis slov z jednoho řádku na jiný, z obrázku 67 zjistíme, že i toto Dáše činí problém. Opět převažují chyby v diakritických znaménkách. Čárku zapoměla připsat ve slovech *vozíme* a *vítězit*. Naopak čárku napsala ve slově *skočit*. U slova *vítězit*, udělala Dáša dokonce dvě chyby, čárku a písmeno *z* napsala zrcadlově. Při vyplňování křížovky se Dáša otáčí ke své spolužačce a snaží se některá slova od ní opsat. Při kontrole je vyvolána na slovo *dopsat*, má ho doplněné správně, ale neřekne to nahlas.

Obrázek 67 Křížovka

Posledním úkolem bylo opsat slova z tabule a modře podtrhnout podstatná jména, červeně slovesa. Dáša nejprve slova opíše, předfíká si je po slabice a pomalu zapisuje. Až když má opsaná všechna slova, začne je podtrhávat. Jak je vidět z obrázku 68, Dáša nestihla rozlišit slova. Avšak její opis je bezchybný. Čárky nezapomněla ani nepřidala, sklon písmen je správný a písmena jsou dobře čitelná. Je také zajímavé, že Dáša opisuje slova přesně, jako jsou na tabuli. Pokud jsou v řádku na tabuli pouze dvě slova, Dáša to také tak opíše, i když by se jí na řádek vešlo další slovo. Na této práci si Dáša dala záležet.

Obrázek 68 Opis slov

10.16 Shrnutí - Dáša

Všimla jsem si, že Dáša v hodinách potřebuje svoji práci často komentovat a že ji musí paní učitelka často napomínat, aby dávala pozor a pracovala. Stává se, že si povídá se spolužačkou a většinu cvičení nikdy nestihne. Ve třídě patří mezi oblíbenkyně a spolužáci s ní podnikají hodně aktivit i po škole.

Celkové hodnocení hodin u Dáši je zaměřené na diakritiku. Doplnění čárek a háčků je pro Dášu velmi složité. Diakritiku nedoplní správně ani při diktátu, kdy délku hlásek slyší. Paní učitelce jsem doporučila zaměřit se na doplňování diakritiky a zadávala bych Dáše různá cvičení. Jako pomůcku bych volila bzučák, kde by Dáša rozpoznávala délku slabik. Při projevu se paní učitelka snaží Dáše diakritiku opravovat.

Při hodinách jsem si všimla, že se paní učitelka Dáši ptá, zda všemu rozumí a snaží se jí těžší slova vysvětlit. Paní učitelka si jednou týdně bere Dášu na doučování a snaží se s ní probrat vyučovanou látku. Paní učitelka si zjišťuje, co je pro Dášu těžší a snaží se jí na doučování přizpůsobit různá cvičení, aby je v hodinách zvládla bez dopomoci. Líbilo se mi, že se Dáša sama od sebe ozve, pokud má problém s látkou a paní učitelka okamžitě jedná a snaží se jí pomoci.

Paní učitelka se zúčastnila kurzu pro vyučování žáků s odlišným mateřským jazykem, kde získala mnoho typů, jak takového žáka vyučovat. Na tomto kurzu se také dozvěděla o jazykových cílech, který si poté začala formulovat při plánování svých hodin. V tom vidí přínos neboť sleduje, jak se obsah její výuky propojuje s jazykem. Jazykové cíle, které si určí, dodržuje a hodinu uzpůsobuje potřebám všech žáků včetně Dáši.

11 Závěr

Práce s žákem s odlišným mateřským jazykem v hodinách českého jazyka na prvním stupni základních škol byla tématem mé diplomové práce, kterým jsem se odborně zabývala. Výzkumné otázky, na které jsem hledala odpovědi, byly pro mnou práci zásadní a vedly k naplnění cíle mé diplomové práce. Cílem bylo získat informace, jak učitelé pracují s žáky s odlišným mateřským jazykem na prvním stupni ZŠ a jestli si učitelé stanovují jazykové cíle při plánování výuky a jakým způsobem nad tím přemýšlejí, jak je po výuce reflektují.

Vycházela jsem z toho, že nárůst žáků s odlišným mateřským jazykem je značný a řada učitelů si s těmito žáky neví rady. Tato situace je ještě těžší v tom, že žáci s OMJ mají různé překážky, ale asi největší překážka je jazyková a komunikační bariéra. Některé dokumenty MŠMT tvrdí, že školy a především učitelé jsou na příchod žáků dostatečně připraveni. Mají k dispozici finanční dotace, které na výuku žáka s OMJ mohou použít. Za lepší podmínky pro žáky s odlišným mateřským jazykem bojují především neziskové organizace, které se snaží pomoci jak migrantům, tak i učitelům, kteří mají ve třídě žáka s OMJ a neví si s ním rady.

Hlavním cílem bylo tedy zjistit, jak učitelé s žáky s odlišným mateřským jazykem pracují a jestli a případně jak si stanovují jazykové cíle. Na výzkumné otázky jsem získala odpovědi propojením teoretické a praktické části. Kdy teoretická část se zaměřila na odborné znalosti ohledně tématu práce s žáky s OMJ a praktická část zahrnuje data z pozorování a z rozhovorů s učiteli a také z kazuistik žáků s odlišným mateřským jazykem. K realizaci výzkumu jsem zvolila mnohočetnou případovou studii, kdy jednotlivé případy byli konkrétní žáci s odlišným jazykem.

Na základě pozorování jsem zjistila, že každý učitel pracuje s žáky s OMJ individuálně. Učitelé si sami vytvářejí pomůcky, které řadí do výuky, aby žákům s OMJ byly nápomocné. Většinou si učitelé financují své pomůcky sami, jelikož škola o dotacích pro žáky neví nebo si o ně z různých důvodů nezažádá. Z rozhovorů s učiteli jsem také zjistila, že nepoužívají žádné učebnice pro vzdělávání žáků s OMJ. Učitelé považují klasické učebnice za dostatečné, jelikož je pro ně jejich používání jednodušší. Při práci v hodině se většinou snaží učitelé věnovat i individuálně žákovi s OMJ, ale ne vždy se jim to povede.

Shodují se na tom, že by bylo dobré mít v hodině asistenta, který se žákovi bude intenzivně věnovat.

Z mého pozorování jsem zjistila, že učitelé nemají dostatek informací o možnostech ve vzdělávání žáků s OMJ a většinou si vymýšlí své vlastní postupy. Pouze dva učitelé se věnovali problematice vzdělávání žáků s OMJ i před spoluprací se mnou. A jeden z nich se aktivně zúčastnil několika seminářů o vzdělávání žáků s OMJ.

Při pozorování jsem sledovala i práci učitele s jazykovými cíli. Dva učitelé si jazykové cíle nestanovovali, jeden z nich si je po mém odchodu přestal stanovovat. Nevidí jejich důležitost ve výuce, myslí si, že je to jen další práce navíc. Další tři učitelé si jazykové cíle stanovovali a dokonce se o ně zajímali hned před nástupem žáka s OMJ do jejich třídy. Zjistila jsem, že učitelé se snaží po stanovení jazykových cílů s nimi pracovat a souhlasili se mnou, že se jim po stanovení jazykových cílů vyučuje lépe a dosahují lepších výsledků nejen v práci s žáky s OMJ. Při plánování jazykových cílů se zaměřují na látku v učebnicích a snaží se je propojit s výstupy v rámcovém vzdělávacím programu.

Pokud své zjištění shrnu, zjistila jsem, že učitelé si práci pro žáky s odlišným mateřským jazykem stanovují samostatně a podle své představy. Svou práci s žáky s OMJ ve svých hodinách nepovažují za zcela uspokojivou a požádali by o asistenta, který by se do hodin zapojoval. Jazykové cíle se snaží stanovovat a dodržovat je. Ne všichni, ale vidí jejich důležitost a ne všichni si je stanovovali dobře.

Na úplný závěr jsem vytvořila *Desatero doporučení pro učitelé*. Toto desatero má sloužit především učitelům, kteří mají ve třídě žáka s OMJ.

Desatero doporučení pro učitele:

1. Formulovat si jazykové cíle, začít např. klíčovými slovy.
2. Zapojovat žáka do společných aktivit, dávat prostor práci ve skupinách, kdy se každý žák musí zapojit.
3. Uvědomovat si, že náš jazyk je pro něj cizí a pátrat po pravidlech jeho mateřského jazyka, pohlížet na jeho chyby s těmito znalostmi.
4. Ptát se žáka, zda rozumí obsahu daného učiva. Předcházet neporozumění, využívat obrázky.

5. Znáť jeho prednosti, monitorovať to, čo mu jde.
6. Nesrovnávať ho s ostatnými žákmi, hodnotiť každého žaka dle jeho vlastného pokroku, využívať formatívni hodnotení.
7. Pracovať s pomôckami, pracovnými listy, ďalšími materiálmi, ktoré jsou dostupné. Takové vlastní materiály sdílet.
8. Upravovať si jednotlivá cvičení a úkoly podle potřeb žáků.
9. Poskytovat popisnou zpětnou vazbu.
10. Jazyk, který využívá učitel v hodině je jazykem odborným.

12 Seznam prostudované literatury

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed. *Etnické komunity*. Praha: FHS UK, 2011. Agora (Univerzita Karlova). ISBN 978-80-87398-13-5.

BOBYSUDOVÁ, Ludmila a PIKALOVÁ HERNANDEZOVÁ, Julie. *Cizinec a vzdělávání v České republice*. Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2005. ISBN 80-239-4741-9.

ČANĚK, David, KUČERA, Rudolf, ed. *Národ, národnost, menšiny a rasismus*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-852-4194-3.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-859-3747-6.

DOLEŽÍ, Linda. *Začínáme učit češtinu pro děti-cizince: (mladší školní věk)*. Praha: AUČCJ, 2013. ISBN 978-80-2605-587-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea, Iva STRNADOVÁ a Vanda HÁJKOVÁ. *Cesty k inkluzi*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2086-2.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: Úprava RVP ZV na základě novely školského zákona (zákon č. 82/2015 Sb.), požadavků Evropské komise a Akčního plánu inkluzivního vzdělávání MŠMT na období 2016–2018. Praha: MŠMT, 2016, 164 s. Dostupné také z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

SMIDT, Sandra. *Supporting multilingual learners in the early years many languages - many children*. London: Routledge, 2008. ISBN 978-020-3938-584.

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 [online]. Praha: MŠMT, 2014 [cit. 2016-10-10]. Dostupné z:
http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

13 Seznam použité literatury

CUMMINS, Jim. *Language, power, and pedagogy: bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters, 2000. Bilingual education and bilingualism, 23. ISBN 18-535-9473-3.

GIBBONS, Pauline. *Scaffolding language, scaffolding learning: teaching second language learners in the mainstream classroom*. Portsmouth, NH: Heinemann, c2002, ix, 165 p. ISBN 03-250-0366-1.

HENDRICH, Josef. *Didaktika cizích jazyků: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 76-12-8 Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

HÁDKOVÁ, Marie. Dokumenty evropské jazykové politiky ve výuce češtiny pro děti - cizince? In: *Didaktické studie IV: čeština jako druhý jazyk*. [editoři Karel Šebesta a Eva Hájková]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008, s. 12. ISBN 9788072903504. ISBN 978-807-2903-504.

HÁJKOVÁ, Eva. *Žák-cizinec v hodinách češtiny na základní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-809-7.

JANIŠ, Kamil a LOUDOVÁ, Irena. *Frekventované pojmy z oblasti teorie výchovy: (slovník)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-124-2.

KOSTELECKÁ, Yvona a kolektiv. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-630-7.

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., v SPN vyd. 2. rozš. a dopl. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-272-5.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

RADOSTNÝ, LUKÁŠ a kolektiv autorů. *Žáci s odlišným jazykem v českých školách*. 1. vyd. Praha: Meta – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2011, 76 s. ISBN 978-80-254-9175-1.

SKUTIL, Martin a kol. *Pedagogický a speciálně pedagogický slovník: [terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 101 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3855-0.

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra., ŠKODOVÁ, Svatava. *Metodika práce žáků – cizinců v základní škole*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-559-9.

Varianty s kol. *Dokážu to pochopit? Výukový materiál pro multikulturní výchovu*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, 2007, 180 s. ISBN 978-80-86961-40-8.

14 Seznam internetových zdrojů

BERNÁTKOVÁ, Taťjana., PUNČOCHAŘ, Martin. *Začlenění a vzdělávání dětí cizinců. Metodická příručka pro pedagogy* [online]. S. 2. [cit.2016-09-27]. Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/dikriminace_do_skoly_nepatri.pdf

Čeština jako druhý jazyk [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/cestina-jako-druhy-jazyk-cjdj>

Čeština jako cizí jazyk versus čeština jako druhý jazyk-co je správně? [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.cizinci.nidv.cz/cestina-jako-cizi-jazyk-versus-cestina-jako-druhy-jazyk-spravne>

Diskriminace do školy nepatří! [online][cit.2016-09-27.Dostupné z: http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/diskriminace_do_skoly_nepatri_cesky.pdf

Kde se berou cizinci [online]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1090.html>

Kolektiv autorů META, *Vzdělávání a začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem* [online]. 2014, s.44. [cit.2017_01-24]. Dostupné z : http://www.meta-ops.cz/sites/default/files/pp_blok_web_final_0.pdf

K problematice češtiny jako cílového jazyka [online]. [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: http://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/cest_pro_ciz_final.pdf

Legislativní rámec [online]. [cit. 2016-07-03]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/zakladni-legislativni-ramec>.

Metodické doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách [online]. [cit.2016-10-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/14329/METODICKA-DOPORUCENI-K-ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCUCU-DO-VYUKY-V-CESKYCH-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

Metodiky práce s žáky-cizinci [online]. [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://inkluzivniskola.cz/content/metodiky-prace-s-cizinci>

Odkud cizinci přicházejí OMJ [online]. [cit. 2016-09-24]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/odkud-cizinci-prichazeji>

O migraci [online]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

Propojení výuky obsahu a jazyka [online]. <http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogika-aneb-cizinec-v-tride/propojeni-vyuky-obsahu-jazyka>

ŠINDELÁŘOVÁ, J., ŠKODOVÁ, S. *Čeština jako cílový jazyk* [online]. 2013, s. 10. [cit. 2016-09-27]. Dostupné z: [//www.msmt.cz/uploads/VKav_200/cjm_28032014/METODIKA_PRO_DETI_final_po_vsech_korekturach.pdf](http://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/cjm_28032014/METODIKA_PRO_DETI_final_po_vsech_korekturach.pdf)

Školský zákon – aktuální znění [online]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/38970?highlightWords=%C5%A1kolsk%C3%BD+z%C3%A1kon>

Tematická zpráva, Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/html/TZ2014-15-07/html5/index.html?&local e=CSY&pn=1>

Terminologický slovník [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

Základní data k migraci v ČR k datu 30.6.2015. [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

Žáci s OMJ [online]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-bezne-tride-aneb-pedagogika/zaci-s-omj>

15 Seznam obrázků

Obrázek 1 Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu.....	18
Obrázek 2 Počty zahraničních i českých studentů.....	23
Obrázek 3 Opis z tabule.....	41
Obrázek 4 Spodoba znělosti	41
Obrázek 5 Odčítání s přechodem přes desítku	42
Obrázek 6 Opis z učebnice	43
Obrázek 7 Slova ke čtení	44
Obrázek 8 Gramatické cvičení	46
Obrázek 9 Spodoba znělosti	46
Obrázek 10 Soutěž v matematice	47
Obrázek 11 Slova z textu.....	48
Obrázek 12 Samostatné vyprávění	49
Obrázek 14 Hlásková stavba slova.....	51
Obrázek 13 Doplnění slabik bě, pě, mě.....	51
Obrázek 15 Sčítání a odčítání do 20.....	52
Obrázek 16 Sčítání a odčítání pod sebou.....	53
Obrázek 18 Diktát.....	55
Obrázek 17 Pracovní list - povolání	55
Obrázek 19 Pracovní sešit - velká písmena	56
Obrázek 20 Převody jednotek.....	57
Obrázek 21 Měření úseček	57
Obrázek 22 Písemná práce	58
Obrázek 23 Psaní písmene X.....	59
Obrázek 24 Samostatná práce.....	59
Obrázek 25 Písemná práce	60
Obrázek 26 Opis textu	62
Obrázek 27 Rýsování	63
Obrázek 28 Opis z tabule.....	64
Obrázek 29 Dělení jednociferným číslem	65
Obrázek 30 Práce navíc	66

Obrázek 31 Přepis.....	67
Obrázek 32 Ekosystém pole	68
Obrázek 34 Samostatné psaní.....	69
Obrázek 33 Pracovní sešit	69
Obrázek 35 Diktát I	70
Obrázek 36 Diktát II	71
Obrázek 37 Polopřímky.....	71
Obrázek 38 Chodníčkový test	72
Obrázek 39 Opis zvířete	74
Obrázek 40 Psaní písmene b.....	74
Obrázek 41 Psaní písmene C	75
Obrázek 42 Opis z tabule.....	76
Obrázek 43 Diktát.....	76
Obrázek 44 Přepis ze slabikáře.....	77
Obrázek 45 Samostatné počítání	78
Obrázek 46 Opis ze slabikáře	79
Obrázek 47 Spojování čísel	80
Obrázek 48 Počítání příkladů	80
Obrázek 49 Opis slov	81
Obrázek 50 Přepis čtených slov.....	82
Obrázek 51 Psaní písmena B.....	82
Obrázek 52 Pracovní list.....	83
Obrázek 53 Opis z učebnice	85
Obrázek 54 Spojky	86
Obrázek 55 Test z násobilky	86
Obrázek 56 Násobky 10	87
Obrázek 57 Opis z tabule.....	88
Obrázek 58 Test z násobilky	88
Obrázek 59 Násobení a dělení 10	89
Obrázek 60 Přepis z tabule	90
Obrázek 61 Podstatná jména	91

Obrázek 62 Doplnování sloves.....	91
Obrázek 63 Opis slov	92
Obrázek 64 Test z násobilky	93
Obrázek 65 Slovní úloha	93
Obrázek 66 Diktát.....	94
Obrázek 67 Křížovka.....	95
Obrázek 68 Opis slov	95